

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

VI. évf. 1. szám
1995. február
50,— Ft

*Túlélést
mindenkinek!*

*Búcsú
az igazság
monopóliumától*

A leprásokról

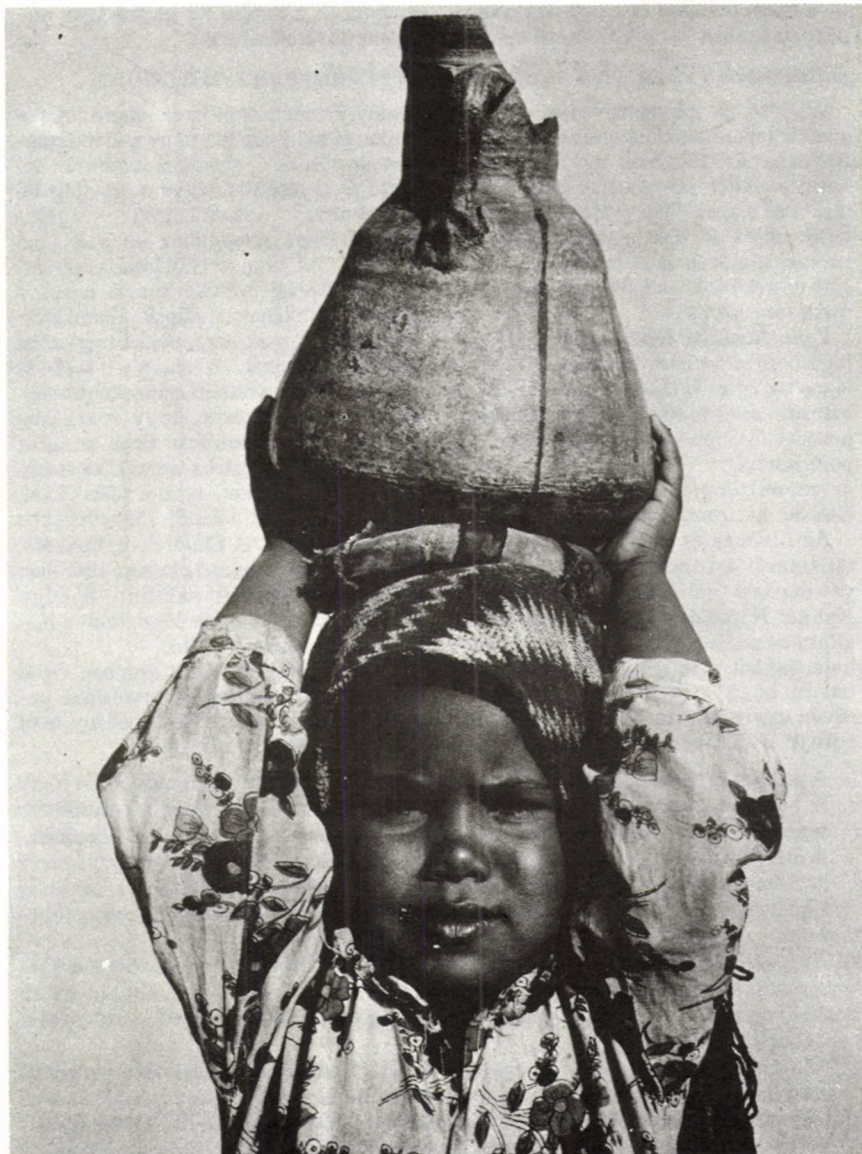
Moha-mese

*Hol szülessék
a gyerekek?*

Giuseppe naplója

*Milyen lesz
a 3. évezred egyháza?*

*Népesedés és
élelmiszertermelés*

Franz J. Hinkelammert – Norbert Arntz

Minden ember számára biztosítani a túlélést

Közbeciáltás a kairói Népesedési Konferencia alkalmából

A kairói Világnépesedési Konferenciának szembe kell néznie azzal a kihívással, hogy javaslatát a lehetetlenség vitan felül álló elvéhez igazítsa: lehetetlen, hogy az ember táplálék nélkül életben maradjon. Az első pillantásra látzólag elcsépeelt elv jobban megvizsgálva azonban a legrobbanékonnyabbnak bizonyul, ha az ember Lima vagy Sao Paulo, Kalkutta vagy Nairobi nyomoronyedeiben körülnéz. Az elvet ott politikailag és gazdaságilag nyilvánvalóan naponta vitatják. Pozitívrá fordítva azt — a maga politikai és gazdasági robbanékonyságában — a következő módon

A harmadik és az első világ a jelenlegi világgazdasági helyzetben

Az első és harmadik világ országai közötti kapcsolatok mélyrehatóan változtak meg. A változások ugyan a nyolcvanas években következtek be, de jeleikre már a megelőző évtizedekben mutattak rá, és döntően a szocializmusnak a Szovjetúnióban és Kelet-Európa országaiban bekövetkezett összeomlása határozta meg azokat.

Latin-Amerika fejlődésében a II. világháború után nem következett be világos bevágás. E fejlődést az ötvenes és hatvanas évek fejlődő gazdaságáról (importkiváltás, fejlődési ideológia) az exportgazdaságra (1982-től egyre inkább az adósságtörlesztő gazdaságra) történő átmenet határozza meg.

Az ötvenes és hatvanas évek kapitalizmusát Latin-Amerikában a nyugat-európai (Belgium, Svédország, Nyugat-Németország) mintájú jóléti állam eszméje ihleti. A fejlődést ipari haladásként értelmezik. Arra számítanak, hogy a gazdasági növekedés révén egyre több munkaerőt integrálhatnak és következésképpen az ala-

fogalmazhatnánk: lehetséges, sőt szükséges olyan világszemléletre törekedni, amelyben minden egyes ember határozott keretek között biztosítani képes életlehetőségét, s a keretek magukban foglalják a természet megőrzését. Az ilyen világ célkitűzése realista politikát jelent. Ezt a tételt és annak robbanékonny velejárait szeretnénk kifejezni a következő cikkben. Elsőként a pillanatnyi világgazdasági helyzet elemzéséből indulunk ki, másodsor e helyzet ideológiai hátterét mutatjuk be, és befejezésül konkrétan megalkozunk a szolidaritás gazdaságra irányuló követelésünk.

cseny jövedelmeket is emelhetik. A politika azon igyekszik, hogy a jövedelmeket elossza és új szociális törvények segítségével lehetővé tegye a szociális lakásokhoz, oktatáshoz, egészségellátáshoz, nyugdíjhoz stb. való hozzájutást. Az importkiváltással végrehajtott iparosítási politika képezi ennek a szociálpolitikának az alapját; állami szervezeteket hoznak létre, például tervezési minisztériumokat, az energia-, acél- és építési szektor számára pénzeket bocsájtanak rendelkezésre, hogy mozgásba hozzák az ilyen politikát. Ezek az egész kontinensen mozgásba hozzák az integrációs folyamatokat, azzal a szándékkal, hogy a külföldi tőkétől függetlenebbé tegyék magukat. A Chile, Peru, Ecuador, Kolumbia és Venezuela között 1968-ban megkötött Andok-paktum éppúgy ugyanezzel a céllal jött létre, mint a Közös Közép-Amerikai Piac.

Ezek az erőfeszítések azonban mind elpárolognak, amikor az iparosítási politika válságba kerül. Csak néhány okot említsünk meg itt vázlatosan:

- A gazdasági növekedés nemcsak a munkaerőtől, hanem a termelékenységétől is függ. A hatvanas évek óta az ipari növekedés inkább a termelékenység növekedésére vezethető vissza, mintsem a többletmunkaerő alkalmazására. A bérek csökkennek.
- A mezőgazdaság iparosítása következtében a termelési folyamatból sok munkaerőt bocsátanak el, a vidéki lakosság a nagyvárosokba vándorol. Az ottani ipar azonban képtelen integrálni ezt a munkaerőt. A nagyvárosok körül létrejönnek a nyomorövezetek.
- Az iparosítás függ a csúcstechnológiától, vagyis a külföldi tőke közvetlen beruházásaitól. A külföldi tőke importál ugyan ilyen technológiát, de nem járul hozzá az illető országok műszaki fejlesztéséhez. Nem tud kifejlődni a nemzeti — független — kapitalizmus.
- Minél inkább betéri a külföldi tőke a belső piacot, annál kevesebb devizára képesek szert tenni. A hagyományos exportgazdálkodás nem tud lépést tartani az ipar dinamikájával, ennek következtében inkább még devizahiány áll elő. Ennek következménye, hogy a külföldi adósságokat nem tudják törleszteni, mindenekelőtt azért, mert a külföldi tőke kivonja nyereségét az országból.

A harmadik világban élő emberek „túlnepesedéssé” válnak

A harmadik világ gazdasági struktúrái munkaerejüket a nyersanyagok termeléséhez és exportjához szükséges alapon fejlesztették ki. Az első világ számára a harmadik csak nyersanyagraktárként volt szükséges, amit az ott adott munkaerő termelt ki. Ahol nem állt rendelkezésre megfelelő munkaerő, ott azt a rabszolgakereskedelem segítségével erőszakkal teremtették elő. Az ipari országok fejlődésének az alapját a harmadik világ nyersanyagexportja képezte.

A harmadik világ nyersanyagtermelése a világgazdaság jelenlegi helyzetében irányzatosan veszít fontosságából. A „természet” több nyersanyagát „szintetikus” nyersanyagokkal pótolják. Ezért a „természetes” nyersanyagokat kitermelő munkaerő is veszít jelentőségéből. A harmadik világ bizonyosan jelenleg is még sok pótolhatatlan nyersanyagot bocsát rendelkezésre, de az ezek termeléséhez a helyszínen rendelkezésre álló munkaerő már nem játszik pótolhatatlan szerepet. A világgazdaság úgynevezett liberalizálása az ipari országok számára lehetővé teszi a nyersanyagok saját eszközökkel — például csúcstechnológiával — történő kitermelését. A „szabadkereskedelmi zónák” csupán más eszközei a gazdasági hatalom területi terjeszkedésének. Ezt a politikát olyan tyúkuvarhoz lehetne hasonlítani, ahol a tyúkok napi fogyaszthatóságát a róka szervezné magának.

Ez a harmadik világ átstrukturálásához vezet. Abból a világból, amelyben nyersanyagot nyernek ki, a helyi munkaerő kizsákmányolásával olyan világ jön létre, ahol a lakosság fölöslegessé válik. Ha a helyzetet az első világ és annak gazdasági igényei szerint szemléljük, akkor ma a harmadik világ lakossága — a 100 évvel ezelőtti helyzettől eltérően — fölöslegesnek számít. Persze ez nem jelenti azt, hogy az első világ fejlődéséhez a harmadik világra már nincs szükség. Továbbra is szükség van a harmadik világra, annak nyersanyagaira, tengereire, levegőjére, természetére, ha másért nem, hát mérgező hulladékok személtládájaként. A latin-amerikai kontinensen — beleértve a karibi szigetvilágot is — a világ népességének 8 %-a él. Itt található a Föld mezőgazdaságilag művelt területeinek 23 %-a, a vízienergia készlet 19,5 %-a, az erdők 23 %-a, a trópusi faállomány 46 %-a. Fakitermelés terén a kontinens

a 80-as évek elején világrekordot ért el: összterületének 2,21 %-án irtotta ki az erdőt, miközben Afrikában és Ázsiában csak fél-fél % esett a rablógazdálkodás áldozatául.

Amire az első világnak már nincs szüksége, az a harmadik világ népessége. Ezt a megállapítást egy, a Worldwatch-Institut által kiadott tanulmány azzal igazolja, hogy a világ gazdagai számára termelt hús előállításának megsemmisíti a szegények életének alapjait. Így Egyiptom termőterületének nagy részén, ahol korábban búzát, rizst, cirkot és kölest termeltek a lakosság számára, 25 éve takarmányt termelnek exportra.¹

Az első világ tehát nem vonul vissza a harmadik világból, hanem inkább azt sugallja, hogy ott fölösleges népességgel van dolgunk. A technika fejlődése, a modern kapitalizmus szerkezete már egyáltalán nem teszi lehetővé a világnépesség teljes kiszákmányolását. *Ezért a népesség azon része, amelyet már nem lehet kiszákmányolni, „túlnépességessé” válik, amelynek tulajdonképpen nem kellene léteznie, de hát mégiscsak itt van.* Visszatérhet a kolerajárványok korszakába. Ezen kívül a „túlnépességet” egyre inkább veszélynek tekintik. Ezért beszélnek „népességrobbanásról”. A DIE ZEIT hetilapban volt olvasható: „Fölösleges dolog azt kérdezni, hány embert bír el a Föld. Inkább arra van szükség, hogy kemény rendszabályokkal megállítsák a népességrobbanást a Földön, mindenekelőtt a fejlődő országokban /.../. Már ma sincs minden ember számára elegendő ennivaló. Megszámálhatatlan iskola, munkahely, egészségügyi intézmény hiányzik. A víz és energia sem elegendő már mindenki számára. A Föld természeti erőforrásai csökkennek, a környezetet napról napra egyre jobban lerombolják.”²

A szerző hallgat az elszegényedés strukturális okairól és a felelősökről, hogy azt kimondatlanul a harmadik világ népeire hárítsa. Holott régóta ismernie kellene a valóságot, hogy ti. a világszerte helyrehozhatatlan károkat éppen az iparilag fejlett országok okozzák, mert pazarló módon bányák az erőforrásokkal. A felvilágosult ökotudat tendenciájának megfelelően alkalmasint ezt újra meg újra hallani és olvasni lehet. Mégis, ha arra kerül a sor, hogy megköveteljék a gyakorlati tennivalókat és az azonnali megterés szükségességét, akkor szinte kizárólag a harmadik világ „túlnépességessége” ellen hozandó sürgős rendszabályokról beszélnek. Ha a kemény szövegek még nem tették volna elég világossá, kitől indul ki az agresszió, akkor végül megteszik ezt azok a képek, amelyek az összes veszélyt bemutatják. Nem egyszerűen akárkik azok, akik elárasztják bolygónkat, azok majdnem mindig „nem-fehérek”.

Ebben az összefüggésben változik a tartalma annak a szónak is, amit az ember kiszákmányolásnak nevez. A kiszákmányolás klasszikus jelentése — mint ismeretes — a rendelkezésre álló munkaerőre vonatkozik, akit beállítanak a termelésbe, és akitől, legalább részben, termékét kisajátítják. A marxista hagyomány fejlesztette ki a kiszákmányolást ezt a definícióját Európában a 19. század elején, vagyis egy olyan világban, amely csúcskonjunktúra idején lehetővé tette a teljes foglalkoztatottságot, és a munkanélküliséget csak a konjunktúraváltságot alatti bekövetkező foglalkoztatottsági ingadozás problémájaként ismerte. A modern kapitalizmusban azonban a helyzet teljesen megváltozott. A harmadik világ népességének egyre nagyobb tömege nem tartozik már az ilyen értelemben „kiszákmányoltak” közé. Munkaerőként nem használhatók, és a jövőben sem fogják őket többé ilyenként felhasználni.

Bár sok tekintetben Hans-Magnus Enzensberger nemrégiben megjelent „Ausichten auf den Bürgerkrieg” (A polgárháború kilátásai) című könyve élénk ellenzést váltott ki, mégis egyet lehet érteni a következő megállapításával: „New Yorkban éppúgy, mint Zairében, a világvárosokban éppúgy, mint a szegény országokban, egyre több embert taszítanak ki végképp a gazdasági vérkeringésből, mert kiszákmányolásuk már nem fizetődik ki.”³

Minél több ember válik feleslegessé, annál inkább elveszti jelentőségét a kiszákmányolás klasszikus fogalma. Ezt fel lehet ismerni a munkásság teljesen megváltozott tudatán is. A munkás egyre ke-

véssé érzi kizsákmányoltnak magát, ahogy érzi kiváltságolt helyzetét a fölöslegessé váltakkal szemben. Bizony az ilyen világban „kiszákmányoltnak” lenni kiváltságnak számít. Egészen más lesz a viszonya a kiszákmányoláshoz is. Ez nyomon követhető az iparilag fejlett világban is, de a harmadik világot rendkívül keményen sújtja.

Ezenfelül a kiszákmányolás és kiszákmányoltságtudat megváltozása azzal a következménnyel jár, hogy a fölöslegessé tett népességnek nincs hatalma. Aki fölöslegessé vált, annak nincs hatalma a tárgyaláshoz, nem képes sztrájkolni és sztrájkjal fenyegetni. A 19. század büszke jelmondatát: „Ha erős karom odanyúl, a kerék többet nem fordul!” a harmadik világ népessége nem kiálthatja, még ha az olajválság idején talán úgy látszott is. Az különleges helyzet volt, amelyben csak sajátosan meghatározott országok fejthettek ki nyomást, kivételes lehetőségek biztosítása érdekében. Még a „Világ proletárjai, egyesüljete!” felhívás is elvesztette jelentését. Ez olyan tudatot fejezett ki, amely tisztában volt tárgyalási hatalmával, ha egységre tudott jutni. A harmadik világ népeinek olyan csekély tárgyalási hatalmuk van, hogy még beleszólási lehetőséget sem tudnak kivívni maguknak, sőt még létükben is fenyegetettek. A modern kapitalizmus nem akar törődni a népek sorsával. Az uralkodó gazdasági rendszernek már nem kell azt a látszatot keltenie, amiért az ötvenes és hetvenes években még fáradott, tudniillik hogy emberarcú legyen. Ma már olyan kapitalizmusként mutatkozhat be, amelynek nincs emberarca.

Akadályozzák a harmadik világ fejlődését

Ebben a helyzetben a harmadik világ országai elveszítik minden lehetőségüket arra, hogy fejlődéspolitikát valósítsanak meg. A fejlődéshez ma az egyetlen lehetőséget a világgpiaci részvétel jelenti, amely piac nem más, mint az, amit a centrum iparosodott országai irányítanak. Ez a piaci kapcsolat a legtöbb ország számára nyersanyag-szállításra korlátozódik, amely mind jelentőségében, mind a piaci részesedésben csökkenő tendenciát mutat. Éppen ezért szélsőségesen kiéleződik a konkurenciaharc a harmadik világ országai között. Az egyre nagyobb exportmennyiség mellett stagnál, sőt csökken a devizanyereség. Következésképpen végiggondolva a dolgot, a latin-amerikai, vagy akár a harmadik világhoz tartozó összes országok számára a fejlődéspolitikát szinte lehetetlennek bizonyul a hagyományos termelési szerkezet bázisán. Ha lehetővé akarnák tenni a népesség javát szolgáló fejlődést, akkor ezt olyan gyors ipari növekedésre kellene

építeni, amely a világméretben kialakult munkamegosztásba integrálódna.

Minél nagyobb jelentőségre tesz szert azonban a környezeti problematika a gazdasági számításokban, annál rosszabbul jár a harmadik világ. Egyértelmű, hogy a harmadik világ gyümölcsöző fejlődéséhez nem a fejlett országok útja vezet. A környezet összeomlana. Ugyanígy világos, hogy az első világ ésszerű fejlődésének velejárója technológiai döntések és termelési szerkezeteik olyan kritérium szerinti átalakításának kötelezettsége, amely az összemberiség számára biztosítja a túlélést. Mivel ehhez nincs meg a politikai és gazdasági készség, az első világ arra utazik, hogy saját környezetét a harmadik világ kárára tehermentesítse, és így a lehető leghosszabb ideig mentesítse magát a károktól. Ez nem más, mint a kollektív pusztítás hősiessége. (A szerzők által használt „hősiesség” szó helyett „rablógyilkosság” lenne a helyes kifejezés. — A ford.)

1 1991. július 15-i napilap szerint.

2 G. Venzky, Die Folgen der Bevölkerungsexplosion, in: DIE ZEIT, 1991. május 10.

3 H.-M. Enzensberger, Aussichten auf den Bürgerkrieg, Frankfurt/M. 1993, 42 o.

Ezen a ponton szólnunk kell a harmadik világ külföldi adósságainak szerepéről. A külföldi adósságok azért jelentősek, mert lehetővé teszik az első világ számára, hogy szabályozzák, vagy akár megakadályozzák a harmadik világ fejlődési lehetőségeit. Döntő eszközzé tesz a külföldi adósságokat annak érdekében, hogy ők diktálhassák a harmadik világ eladósodott országainak gazdasági és fejlesztési politikájukat. Ez figyelhető meg a Nemzetközi Valutaalap által megkívánt úgynevezett „strukturálisrendszabályok” tendenciájában. Ezek egyértelműen megakadályozzák a fejletlen országok ipari termékeinek bebecsátását a nemzetközi munkamegosztásban. Ehhez kiváló eszköz a külföldi adósság. Elreteszlik a harmadik világ fejlődését olyan kötelezettségekre utalva, amelyeknek látszólag semmi közvetlen kapcsolata nincs a fejlesztéssel, tudniillik egykor megkötött szerződések megtartására utalnak, figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy ezeket a nemzetbiztonság állami terroristáival megegyezésben kötötték meg, és azok legnagyobb részét úgynevezett „fejlesztési segélyekből” tevődnek össze. A fejlődés megakadályozásának valódi szándékát a „pacta sunt servanda” (a paktumokat meg kell tartani) mottóval fődik el. Csak az országok eladósodása és kötelességük az adósság törlesztésére marad csak látható. Végeredményben a harmadik világ országait szinte kétségbeesett nyersanyagtermelésre kényszerítik, ami teljesen lefékezi az ipar fejlődését.

A politikai következmény: lemondanak a szociális államról és annak reformjairól, az oktatást és az egészségügyet privatizálják, a hagyományos mezőgazdasági struktúrákat és a közös gazdálkodás intézményeit lebontják.

Világos jelek mutatják, hogy a centrum országai már nem fogadják el a fejlesztési koncepciót. Új formulát találtak ki erre, a „feltételekhez kötött fejlesztési segély”-t. A harmadik világ egyik-másik kis országa ugyan megmenekülhet a centrum országai által rájuk kényszerített sorstól, tendenciájában azonban megfigyelhető, hogy az „emberarcú kapitalizmus” korszakában létesített ipar nem fejlődik, vagy tönkremegy. A

centrum országai a maguk számára már semmi előnyt nem látnak a harmadik világ fejlesztésében, legfeljebb csak hátrányt.

A tények ideológiai háttere

Ma a kapitalizmus győztesnek hiszi magát. Az USA külügyminisztériumában a történelem végét hirdető filozófia kapott lábra. (Ez Hegel abszolút eszméjének megvalósulása utal.) Ez a filozófia olyan jövőt ígér, amelyben nem lesz történelem, nincsenek konfliktusok, amelyben az első világ már megtalálta békéjét, a harmadik világ pedig nem számít többé.⁴

Az „emberarc nélküli kapitalizmus” ideológiai atyja, Friedrich Hayek, már évekkor elzárta a gazdaság teljes erkölcsmentesítését eme fejlődés számára.

„Az olyan világ, amely az egyenlőség eszméjén alapszik, nem tudja megoldani a túlnépesedés problémáját... Ha garantáljuk, hogy minden megszületett gyermek életben marad, akkor nagyon hamar abba a helyzetbe kerülünk, hogy ígéretünket nem tudjuk teljesíteni. A túlnépesedés ellen csak egyetlen fék létezik, mégpedig az, hogy csak azok a népek maradjanak meg és szaporodjanak, amelyek meg tudják oldani élelmezésüket.”⁵

Ezzel olyan világot hirdetnek meg, amelyben már csak egyetlen úr és mester van, amelyben csak egyetlen rendszer számít, egyetlen birodalom létezik az egész világ felett. E világalom elől menedék sehol nem található, mindent elborít. Totális hatalma birtokában az első világ magabiztosan mutatja fel: mi vagyunk a megvalósult eszme! Ahogy Leszek Kolakowski lengyel filozófus az ötvenes években szembe került a sztálinizmussal, azt vetve ellene, hogy egyetlen alternatívával akar zsarolni.⁶ Kolakowski azonban nem tudta elképzelni, mi történik, ha az egyetlen alternatívával történő zsarolás világszerte abszolút hatalommal rendelkező rendszerből indul ki.⁷ Valójában ma vált az egyetlen alternatívával történő zsarolás korlátozás nélkül lehetségessé. A harmadik világ országai totális alávetettségbe kerülnek. A függőségi helyzet teljessé válik, de

tilos beszélni róla. A harmadik világban élő emberek egyszerűen fölöslegessé.

A világos: a fölöslegessé tett emberek végül is fölöslegesnek látszanak, és megszűnik emberi méltóságuk. Ezen az emberi jogok nyilatkozatainak ezrei sem változtathatnak. A *kiszármányoltakat* emberi méltóságukban sértik meg, de a *fölségesek* már azt a méltóságot sem kapják meg, ami egyáltalán még megsérthető volna. Ezzel az emberi jogoknak minden egyetemessége elpárolog, amit a demokratikus világ a hidegháború idején annyi nyomattékkal panaszolt fel. Mindenki egyenjogúan nem egyenlő. Mindenki egyenjogúan harcol a másik ellen. Mindenkitől egyenjogúan megtagadják a biológiai élet jogosságát. Azonban mindenkinek egyenjogúan rendelkezésre áll a szabad választás lehetősége: úgy élhetnek, ahogy akarnak — ha tudnak.

A polgári társadalomban zajló halálos küzdelem — minden lehetséges alternatíva ellen — egyben halálos küzdelmet jelent az emberi méltóság elismerése ellen. Az embernek nem biztosítják a jogot ahhoz, hogy emberhez méltó módon élhessen. Az élethez, sőt a jó élethez való jogot csak akkor nyeri el, ha sikerül elismertetnie magát a piacon. Ha ez nem sikerül, a piac bebizonyítja, hogy nincs emberi méltósága, és joga sincs arra igényt tartani.

Az a társadalom, amely nyílnak nevezzi önmagát, eljutott az első tökéletesen zárt társadalom állapotába, amely elől már nincs kitérő. Ennek megfelelően Karl L. Popper, a német politikusok házi filozófusának meggyőződése szerint „mindnyájan biztosan érezzük, hogy általában szép, tökéletes társadalmában mindenki boldog lenne, és földi mennyország lenne az a világ, amelyben mindnyájan szeretnének egymást. Azonban mindig poklot eredményez az a kísérlet, amely a mennyországot a földön rendezné be. Ez a kísérlet vallásháborúhoz vezet, és a lelkek inkvizíció általi megmentéséhez.”⁸

Az ilyenfajta propaganda tönkreteszi a más alternatíva létezését elfogadó tudatot. Úgy tűnik, az a meggyőződés harapódzik el, hogy valóban nincs több alternatíva.

- 4 Vö. F. Fukuyama, *Das Ende der Geschichte?*, in: *Europäischer Rundschau* 17/1989/4. füzet; vö. még H. Gallardo, *Francis Fukuyama y el triunfo del capitalismo burgués. El final de la historia o el deseo de finalizar el ser humano?*, in *Pasos* No. 27/1990; uő. Francis Fukuyama: *El final de la historia y el tercer mundo*, in *Pasos* No. 28/1990.
- 5 *Wirtschaftswoche* vom 6. März 1981, idézi E. Altwater, *Die Zukunft des Marktes*, Münster/Westf. 1991. 346. o. Hayek arra is rávilágít, mire szolgál ez az áldozat: „A szabad társadalomnak meghatározott morálra van szüksége, amely végső fokon az élet fenntartására korlátozódik: nem minden élet fenntartására, mert szükségessé válhat más egyedi életek feláldozása nagyobb számú élők csoportjának megmentése érdekében. Ezért az élet mérlegeléséhez egyedül érvényes erkölcsi mérce csak a magántulajdon és a szerződés lehet.” F. A. Hayek, *Interwiev in El Mercurio*, 1981. április 19. (Hayek ezt az interjút a Mont-Pellerin Társaság Chilében tartott ülése alkalmából ott tartózkodásakor adta.)
- 6 L. Kolakowski, *Der Mensch ohne Alternative*. München 1960. Kolakowski sajnos nem foglalkozott a problémával Angliába költözése után.
- 7 L. Kolakowski, *Der Mensch ohne Alternative*. München 1960. Kolakowski arról nem beszél, hogy ő viszont olyan társadalomban él, amely mindennemű alternatívát visszautasít.
- 8 K. R. Popper, *Die offene Gesellschaft und ihre Feinde*. Tübingen 1980, II. kötet, 14. fejezet, 292. oldal.

A történelmi szocializmus összeomlását arra használják fel, hogy elvegyék a harmadik világ eshetőségét a szocializmus eszméjéhez történő visszakanyarodástól, amikor az eszmék világában alternatív elképzelések után kutat. A szocializmus eszméjét nem használhatja fel az alternatíva tényleges meglétének bizonyítására, mégha fogyatékos is az. Nem állíthatja, hogy ilyen alternatíva létezik, hogy annak van jövője; ez volna a bizonyítéka annak, hogy lehetséges más jövő, és hogy a jövőben más is lehetséges, mint ami van.

Létrejön a kétségbeesés anti-kultúrája, amely áthatja egész jelenlegi kultúránkat. A kétségbeesés anti-kultúrája nagy meggyőző erővel terjed, amikor azt propagálják, hogy a szocializmusnak vége és nincs más alternatíva. A változásra törekvő egyszerű nép mozgalmi az ötvenes és hatvanas években a „remény kultúrájának” összefüggésében keletkeztek. Legalábbis reményt fogalmaztak meg, néha manipuláltan ugyan, de mindig arra támaszkodva. A népi mozgalmak megsemmisítése a nemzeti biztonság uralmának éveiben, és a szociális állam lerombolása az úgynevezett demokratizálódási fázisban, véget vetettek a remény kultúrájának. Ebben a folyamatban, amelyben az alternatívákat módszeresen lerombolják és az embereket fölöslegessé teszik, egyben az emberi méltóság érzését is olyan mértékben le kell rombolni, hogy a fölöslegessé tettek maguk is fölöslegesnek tekintsék magukat. Úgy hiszünk, korunkban ezért folyik az ideológiai harc. A szocializmus összeomlása megnyitotta a lehetőséget, hogy az emberi méltóság tagadását valóban végletesen kiélezzék. Ez egyfajta pszichológiai háború. Felfedezik, hogy a kétségbeesés is stabilizáló hat. Minél mélyebbre hatol a kétségbeesés, annál kevesebb ellenzéki érzékelhető. Elterjednek a kaotikus viszonyok, az emberek közötti kapcsolatok lerombolódnak, a bűnözés, és annak részeként a kábítószerkereskedelem növekszik. Az emberek személyes azonossága elbizonytalanodik. Ha a népek átadják magukat a kétségbeesésnek, és lemondanak a

felszabadulásba vetett reményükről, erre túlnyomórészt letargiával vagy az öngyilkosság hősiességével reagálnak. 1989 februárjában a caracasi (Venezuela) felkelés, valamint a Haitiből és Kubából menekült „boat people” (csónakos emberek) meggyőző bizonyítékai ennek.

A pszichológiai háború, amely legalábbis a harmadik világban mindenütt jelen van, arra irányul, hogy a fölöslegessé tett embereket tényleges fölöslegességükről meggyőzze, azzal a következménnyel jár, hogy kölcsönösen tönkreteszik egymást ahelyett, hogy szolidaritás lennének egymással. Elsőként Friedrich Nietzsche írta le ezt a mechanizmust teljes meggyőződéssel. Hihetetlen, mennyire világos volt előtte, hogy a fölöslegessé tett emberek fölöslegesnek fogják érezni magukat és ezzel kölcsönösen tönkreteszik egymást.

Nietzsche szövege a 20. századi polgári társadalom alaprogramjaként olvasható, először a náci korszakban és most az úgynevezett szabad világban.

„Ha a szenvedő, a megvetett elveszíti hitét abban, hogy joga van megvetni a hatalom akarását, akkor eljut a reménytelen kilátástalanság állapotába /.../. A bajbajutottat a morál megóvta a nihilizmustól, mivel az mindenkinek végtelen, metafizikai értéket tulajdonított, amely a világi, hatalmi és rangrenddel ellentétben megbocsátást, alázatot stb. tanított. Amennyiben e morálba vetett hit tönkremegy, úgy a bajbajutottak elveszítik vigaszukat — és maguk is tönkre mennek.”

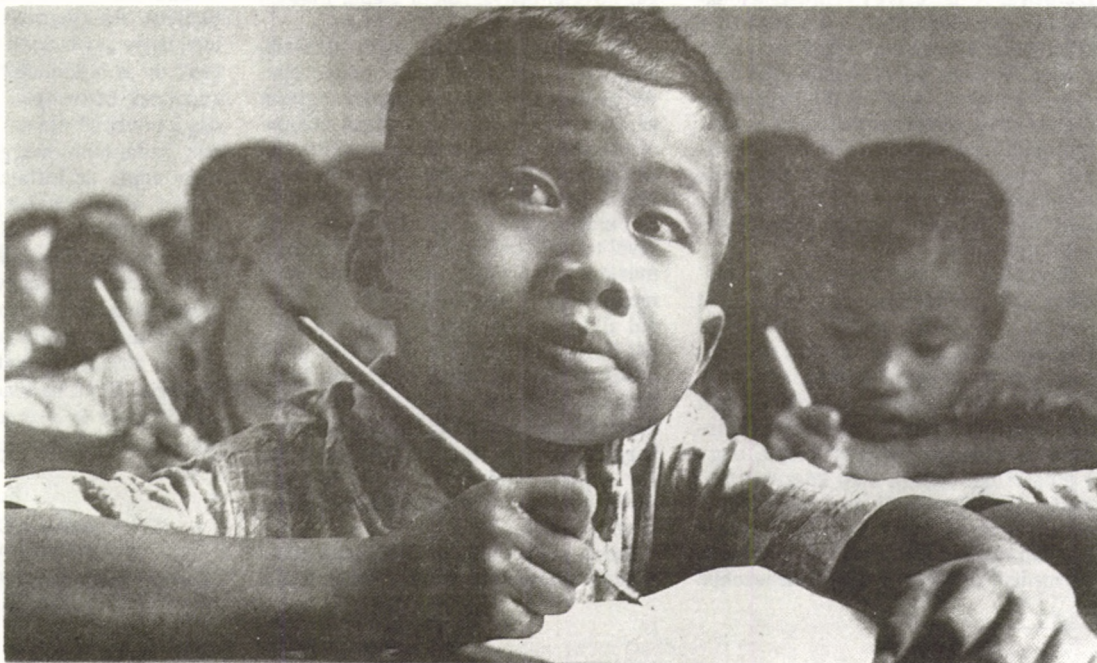
Ezt nevezi Nietzsche aktív »nihilizmusnak«, amely abban nyilvánul meg, hogy a rosszul jártak vigasz nélkül maradnak: rombolnak, hogy őket is tönkretegyék, mivel a moráltól elszakadva

nincs már okuk a »megbékélésre«, az ellentétes elv talajára helyezkednek, maguk számára is hatalmat követelnek, ők kényszerítik a hatalmasokat, hogy hóhéraikká váljanak.⁹

A modern kapitalizmust ez a szellem hatja át a gyakorlatban, ha elvitatja az alternatívákat. Aki így beszél és így cselekszik, az a harmadik világ emberétől elvitatja azt a lehetőséget is, hogy emberhez méltóan élhessen. Ezzel együtt az emberi méltóság minden konkrét formáját is elvitatják és tartalom nélküli, elvont elvet csinálnak belőle. Szükségünk van az alternatívára. Ennek oka nem egyszerű romantikus vágy, vagy valamely etika alkalmazása, amely a Sínai törvényre hivatkozik. Az alternatíva szükségszerűséggé válik, ha eldöntöttük, hogy biztosítani kívánjuk gyermekeink jövőendő életét.

Alternatívák keresése

Éppen a politikai realizmus sürgeti az alternatívákat, azért, mert ma a szabad piaci „societas perfecta” (tökéletes társaság) nevében lerombolják a világot, az embert, a természetet. Ma a politika realizmusának olyan világot kell megcélöznie, amely minden egyes ember számára biztosítja élete lehetőségét olyan kereteken belül, amelyek egyidejűleg biztosítják az élet, a természet, az ökológia alapjait. Aki ilyen követelménnyel lép fel, semmiképp sem elégedhet meg romantikus nyilatkozatokkal, ha nem akarja, hogy követelése pusztá frázissá csőkevényesedjék. Minden alternatívát kereső tisztában kell hogy legyen azzal, hogy végső fokon a nyugati világ újjáalakításáért és annak meghaladásáért emeli fel szavát. Az újjáalakításnak a természetből és azok életéből kell kiin-

dunia, akiket a nyugati civilizáció kirekesztett magából. Erre még Seattle indián főnöke is felhívta a figyelmet híres beszédében. Manapság ugyan megkísérlik a szöveg hitelét azzal a megjegyzéssel rontani, hogy azt csak később adták a főnök szájára, ő azt soha nem mondta el. A le nem írt hagyományok bagatelizálása még inkább igazolja, a nyugati világ milyen módon igyekszik megszabadulni alapvető kritikáitól. Ez a názáreti Jézusra éppúgy érvényes, mint a Seattle-i főnökre. „Mi tudjuk: nem a Föld az emberé, hanem az ember a Földé. Mi tudjuk, minden mindennel összefügg, ahogy a vér eggyé teszi a családot. Minden, amit a Földnek adunk, azt a Föld gyermekeinek is adjuk. Nem az ember szötte az élet szövetét; ő csak gyermeke annak. Amit az ember az élet szövetéhez hozzátesz, azt magának teszi.”

A főnök érvelése nem valami utópikus etikát hiányol, hanem a világ emberközpontságát, ugyanakkor valóságérzéklet és gyakorlatiasságot. Felhívja annak megszüntetésére, hogy a természet és a másik ember adás-vételi számítások tárgyát képezze. Ezzel arra is rámutat, hogy a nyugati kultúra sem ésszerűen, vagy valóságérzékkel, sem gyakorlatában nem jár el helyesen, noha folyton éppen ezt állítja magáról. A főnök követelése számunkra ma azt a kategorikus imperatívuszot jelenti, amely egyedül képes feltartóztatni a fenyegető megsemmisülést.

A kategorikus imperatívusz korántsem jelenti azt, hogy a kidolgozott alternatívát ki lehet rázni a kisujjunkból. Igazolható a népihit a harmadik világban azzal, hogy az áldozatok nem rendelkeznek kidolgozott alternatívával az első és harmadik világ számára? Mehet tovább egyszerűen az Amazonas és a Himalája tönkretétele, ha még nincs a kezünkben a kidolgozott alternatíva? Minél kerekesebb a világ, és ezért minél inkább egymásra vagyunk utalva, annál inkább öngyilkossághoz vezet a másik ember kirekesztése. Igazolható a kollektív öngyilkosság azzal, hogy még senki nem rendelkezik kifejlesztett alternatívával? Ha nem akarunk öngyilkosok lenni, ne legyünk tovább gyilkosok.

Szükséges az alternatíva, és mindenkinek az a problémája, hogy alternatívát keressen. Nyilván sokféle alternatíva roppant össze. De semmi okot nem látunk arra a győzelmi énekre, amelyhez a hangot ma a polgári társadalom adja meg. Minden összeroppant alternatíva inkább az elveszett reményt jelenti, hogy a polgári társadalom által készített kollektív öngyilkosságtól meg lehet menekülni. Nem is lehet az alternatívákat gyorsan egy kongresszuson, vagy íróasztal mellett kidolgozni. Egyre nehezebbé

válak az alternatívák kidolgozása, mert azokhoz elképesztő szellemi és technikai erőfeszítések szükségesek, amelyek egy éjszaka nem hozzák meg a kívánt eredményt. Az alternatívák kifejlesztéséhez szükséges technikai feltételek a polgári társadalom birtokában vannak.

E folyamatok a szolidaritás új formáinak szükségességét, sőt kétségkívül egészen központi jelentőségét bizonyítják. A szolidaritás már nem elégedhet meg a felhívással, hogy legyünk egységesek, szervezzük meg magunkat és kölcsönösen segítsünk egymáson. A szolidaritás ma annak megmutatásából áll, hogy az emberiség számára nincs túlélés, ha nem fáradozik azon, hogy az uralmon lévő rendszerrel szemben alternatívákat találjon. Alternatíva soha nem található kész recept formájában. Az alternatívákat nem úgy gyártják, mint a virsli, hogy aztán a piacon felkínálják azokat. Alternatíva csak akkor van, ha az egész világ kiált utána, mert világos előtte, hogy szükség van rá. Először létre kell jönnie annak a tudatnak, hogy alternatíva nélkül elveszünk. Akkor rátalálunk az alternatívákra is.

Az alternatívának továbbá meg kell mutatnia — szemben mindenkivel, aki azt alapjában megveti —, hogy kiáll minden ember emberi méltóságáért, és hozzájárul ahhoz, hogy az emberi méltóság helyreállítható legyen. A szolidaritásnak nyilvánvalóvá kell tennie, hogy aki megtagadja az alternatívák keresését, az az emberi méltóságot vitatja el. A szolidaritás tehát az értékeket is igazolja, és éppen azokat az értékeket, amelyek nélkül senki nem képes élni. Ez a megtérés azonban csak akkor valósul meg, ha minden kirekesztett és „fölösleges” ember életét biztosítjuk. Ez nem egyszerűen etikai követelmény, hanem alapja minden etikának.

Az emberi méltóság azon alapszik, hogy lehet emberhez méltó módon élni. Az emberi méltóság elismerése egyben az emberhez méltó élet jogának elismerését is jelenti. Az emberhez méltó élet azt jelenti, hogy mindenkinek van enni-ivó, háza, számíthat az orvosi ellátásra és oktatásra, stb.. A piaci konkurencián kívül termelő munka még mindig emberi munka. Az a termék, amit a verseny által meghatározott piac feltételeitől függetlenül állítottak elő, még mindig rendelkezik használati értékkel. A piacon kívül növekvő búza is táplál, a piacon kívül készített télikabát is melegít. Ha a piaci feltételek konkurenciája nincs abban a helyzetben, hogy mindenkit ellásson, akkor a piaci feltételeken kívül kell termelni. Ha alternatívákat akarunk keresni, azok itt találhatók.

Ezzel nem a fejlődési ideológiákhoz történő visszatérés mellett szólnak. Ez

ugyanis feltételezte a gazdasági növekedést, hogy munkahelyeket biztosítson, és lehetővé tegye a szociális államot. Ez az illúzió maga mutatta meg, hogy nem más, mint önbecsapás, éspedig azért, mert a világ népessége nem képes elérni a G-7 országok technológiai színvonalát, de még inkább, mivel a Föld gömbölyű és természeti forrásai korlátozottak.

Itt csak néhány vonással mutathatjuk be, milyen irányban képzeljük a lehetséges kiutat. Szükségesnek tartjuk:

- a verseny szerepének korlátozását,
- fejlesztési térségek létrehozását, amelyekben a foglalkoztatottság és jövedelemelosztás a gazdasági növekedéstől függetlenné tehető,
- a gazdasági növekedés és a természet megóvásának összekapcsolását.

Az ilyen feladatok csak azokban a gazdasági térségekben valósíthatók meg, amelyek újfajta gazdasági integráció alapszanak. Ehhez nem nyújt mintaképet sem az Európai Közösség, sem az újonnan létrehozott „szabadkereskedelmi zónák”. Az ilyen integráció alapelemei a következők lehetnének: új világgazdasági és világgazdasági rend, a nyersanyagpiaci rend megvalósítása, új foglalkoztatási és jövedelempolitika, világgörv oktatási és egészségügyi politika, olyan ökológiai rend létrehozása, amely a piacok gazdasági növekedését úgy irányítja, hogy azok hosszú távon tartsák tiszteletben a természet és önreprodukciója határait. Az emberiség túlélésének biztosítása ezeket a feladatokat követeli meg tőlünk.

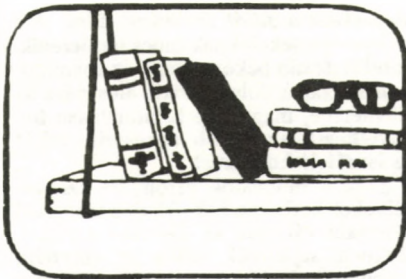
Ezekből az elemekből azonban csak akkor lehet alternatívát fogalmazni, ha az fontos a társadalom számára, és ezt az akaratát átviszi a mindennapok politikájába. Az alternatíva keresése feltételezi, hogy egy bolond világban nem akarunk mi is bolondokká válni. „A politikusoknak bátorságot, országunkban pedig a növekvő észak-dél politikai lobbinak szilárdabb meggyőződést kellene, hogy adjon az Infratest vizsgálati eredménye, amely szerint a németek 60 %-a a Dél fejlődésének esélyeit mindenekelőtt az Észak megváltozásában látja. Már csak 2 % reméli ezt a nagyobb fejlesztési ségélyektől és adományoktól.”¹⁰

A politikai realizmus tehát szélesebb körben terjedt el, mint azt általában feltételezik. Ezt a harmadik világban mi is az ellenállás és a remény jelének tekintjük — a valóság minden keserű elemzése ellenére.

Fordította: —elk—

F. J. Hinkelamert Costa Rica-ban,
N. Arntz Németországban él.

Forrás: Orientierung, 1994, augusztus 15./31.

Miért: sem együtt, sem egymás nélkül?

(A keresztény–zsidó viszonyról — mélypszichológiai szemszögből *)

A zsidóság és a kereszténység manapság — különösen a holocaust horrorjának hatása alatt — sürgető szükségét érzi annak, hogy a megértés új készségével forduljon egymás felé. Ez természetesen csak akkor sikerülhet, ha az ember egyenesen, őszintén, tárgyilagosan és tudományosan jár el.

Csak hogy a kiegyezés és a harmonizálás minden harcosa két masszív, kollektív komplexus ígézetében él, s ezek a komplexusok ráadásul autonóm komplexusok. (Autonóm komplexusokká azok a tartalmak válnak, amelyek elől ki akarunk térni, vagy amelyeket egyáltalán nem akarunk észrevenni, mivel túlságosan terhesek vagy kínosak számunkra. Ezért nem integráljuk őket a tudatunkba, hanem elfojtjuk őket. Így bár lesüllyednek a tudattalanba, de ezzel egyáltalán nem szűnnek meg rendkívül eleven, hatékony hatalmak maradni, s ha a pszichikai körülmények lehetővé teszik, tudattalanul előtörnek és meghatározzák gondolkodásunkat és cselekvésünket, úgyhogy már nem mi gondolkodunk és cselekszünk, hanem ezek a tudattalan tartalmak; immár megszűntünk urak lenni a saját házukban, bármilyen mindenhatóknak tüntetjük is fel magunkat.)

Ami mármint a zsidókat illeti, nem tudnak megszabadulni **Golgota-komplexusuktól**. Ezért aztán ma számos zsidó tudós bizonyítja történet-kritikailag, hogy Jézusnak a főpapok előtti perére, amelyről az Újszövetség beszámol, egyáltalán nem is került sor. A korabeli zsidók, mondják, sosem ítélték el Jézust; bármi történt is vele, az a rómaiak szám-láját terheli. A kiáltozó, Jézus megfeszítését követelő tömeg a zsidóellenes tendencia találmánya. Egyetlen zsidónak sincs semmi köze Jézus halálához. (Hogy Jézus megátkozása még az újkorban is szerepelt a zsidó imádságokban, azt természetesen elfelejti ez a komplexus-gondolkodás.) Ellenkezőleg, arról biztosítanak, hogy a zsidó jámborságnak semmilyen indítéka nem volt a Jézussal szembeni ellenségeskedésre, hiszen ő talpig haladó rabbi volt, aki semmi olyat nem tanított, amit a kor minden haladó rabbija ne hirdetett volna. Zsidó tudósok és írók egész falanx lépett föl, hogy Jézust „mint egyet közülük” visszakövetelje, hogy őt „hazavigye” oda, ahová tulajdonképpen tartozik, nevezetesen a zsidó közösségbe: „Jézus testvért”, akit sajnos túl gyakran félreismertek.

Mindenesetre megvan ennek a barátokozásnak a polemikus fonákja is; a dol-

gok általános újragondolására van szükség, mondják. A keresztényeknek meg kellene tanulniok megérteni, hogy az ő ún. Újszövetségük a világirodalom „leginkább zsidóellenes könyve”, ezért azt zsidóbarát módon teljesen át kellene írniok; s mivel ez aligha sikerülhetne, a tisztesség kedvéért tulajdonképpen félre kellene dobniok.

De mi, keresztények is egy autonóm komplexus tudattalan, kemény kényszeri alatt állunk. Korábban Auschwitz-komplexusnak neveztük ezt, de alighanem helyesebb lenne **holocaust-komplexusról** beszélni.

Rögtön a dolog lényegéhez jutunk, ha fölidézzük *Adolf von Harnack* idevágó gondolatait: „A világtörténelemben szinte hallatlan az a fajta igazságtalanság, amilyent a pogánykeresztények követtek el a zsidósággal szemben. A pogánykeresztények mindent elvitatnak tőle, elveszik szent könyvét, és miközben ők maguk nem mások, mint transzformált zsidóság, elvágják minden összefüggést magával a zsidósággal: A leány eltaszítja anyját, miután kifosztotta őt.” (Marcion: *Das Evangelium vom fremden Gott*, Leipzig 1921, 81. o.)

Az első tanúk, a korai hívők, a kezdeti gyülekezeti körök az első pillanattól fogva azon vallási alapkérdésekre adott válaszként értelmezték a Krisztus-eseményt, amelyek évszázadok óta foglalkoztatták a zsidóságot; a legfontosabbak ezek közül: ígélet és beteljesedés, törvény és (immár ezzel összeütközésben) evangélium, azután az igazságosság és a megigazulás. A *tematika* átvételével kikerülhetetlenül fontos döntéseket hoztak *tárgyi* szempontból is. De nemcsak a tematika tekintetében maradtak függők, hanem ténylegesen az addigi hagyományból sem léptek ki. Eltulajdonították az ún. zsidó üdvtörténetet, azután a zsidó szent iratokat, amelyek most *Ószövetség* lettek. Mindkét átvétel csak úgy volt lehetséges, hogy mind a hagyományt, mind az Írást *szigorú átértelmezéseknek* vetették alá. (A lényeges üdvkijelentéseket a teremtés szövegétől az utolsó prófétáig immár mind „Krisztusra irányulóan” értelmezték. Amikor aztán az újkorban — a fejlettebb, tudományosabb módszerek létrejöttével — érezték, hogy a korábbi eljárás sok kínos helyzethez vezet, akkor a „Krisztus felől” történő értelmezés lett a jelszó. Jelentős előrelépést azonban ez sem hozott.)

Az, ahogyan a kereszténység hatalmába kerítette a zsidó hagyományt és a

zsidó Szentírást, ahogyan „kifosztotta” a zsidóságot, tartós tárgyi *kényszerhelyzetet* teremtett.

A zsidók „*Krisztus-gyilkosokká*” lettek, ezért Isten népeként „elvettek”, „elvakítottak” és „megátkozottak lettek”. Ennek következménye csak megvetés, elfordulás és távolságtartás lehetett, amiből aztán — számos szociológiai és politikai problémához kapcsolódva — pogromok, üldözés és *szociális jogfosztás* született.

Egyúttal azonban a keresztények sosem szűntek meg a zsidóknak Krisztust prédikálni, de nem csupán egyetemes, mindenkit érintő Üdvözítőként, hanem egészen különlegesen és sajátosan *mint az ő Messiásukat*. Újból és újból bizonyították nekik, hogy Krisztus ténylegesen az általuk várt Messiás. Ezt persze mindmáig csak úgy tehették meg, hogy saját krisztológiai értelmezésüket a zsidó üdvtörténetről és a zsidó szent iratokról mint egyedül helyeset, egyedül kötelezőt, mint Isten részéről egyedül akartat *kényszerítették rá* a zsidókra. — Ez magától értetődően azt is jelentette, hogy folyamatosan fel kellett világosítaniok a zsidókat, hogy teljesen félreértik saját múltjukat, saját Szentírásukat, saját vallásukat, ha e tekintetben más véleményen vagy a saját véleményükön vannak. Eszerint egyedül a keresztények értik helyesen a zsidóságot, amikor keresztény módon értelmezik, és a zsidók helytelenül értik a zsidóságot, amikor zsidó módon értelmezik. Ezáltal a keresztények a *szociális jogfosztást* megtoldották a *szellemi jogfosztással*: nem engedték meg, hogy a zsidók zsidó módra fogják fel és éljék zsidóságukat, követve saját hagyományaikat.

Amit itt viszonylag egyszerű szavakkal szociális és szellemi jogfosztásként írtunk le, de ami mögött történelmileg annyi félelmetes esemény áll, annak *hátterében kiváltó okként* kettős *projekció* (kivetítés) húzódik meg.

A keresztények *egyrészt* — ahogyan már említettük — egész egyszerűen *beleolvasták* a maguk Krisztus-értelmezését a zsidó forrásokba. Gondoljunk csak példaként az ádventi misék olvasmányainak ún. *jövendöléseire*. A valóságban egy sem vonatkozik Jézusra eme ún. *jövendölések* közül. Az ilyen értelmezések mögött az *ószövetségi próféták* mágikus primitív értelmezése áll, akik természetesen nem voltak varázsló *jövőfejtők*.

A *másik* projekció azzal a kérdéssel függ össze, vajon honnan ered a kereszt-

* Hozzászólás az „Érted vagyok” 1994. augusztusi számában megjelent, „Sem együtt, sem egymás nélkül” c. cikkhez.

tényeknek az az egyenesen fanatikus buzgósága, hogy elősködőként gyökerezzenek abba a zsidóságra és annak vallási jajaiba, amelyet másfelől sokszorosán megvetnek. Ezzel eljutottunk a fő problémához, nevezetesen a *keresztény önazonosság* sikertelen vagy csak részben sikeres megtalálásához. Ugyanis az ismételtlen megfigyelhető mélypszichológiai folyamat a következő: Azt a problémát, amelyet az ember saját magában nem képes megoldani, *kivettli* kívülre, megfojtó hálóként veti rá gyakran más emberekre vagy dolgokra. Még egyszerűbben szólva, az ember kívülről keresi azt a fogódzót, amit önmagában nem képes megtalálni.

De ezzel még nem magyaráztuk meg teljesen, *miért kerülhet sor másfelől újból és újból* oly masszív *agresszióra* a zsidósággal szemben, hogy a keresztények holocaust-komplexusáról beszélhetünk. — Nos, ahogyan a pozitív kapcsolódási és harmonizálási kísérletek oka mélypszichológiailag nézve a keresztények hiányos önazonosságában rejlik, *ugyanígy* áll a dolog a zsidósággal szembeni keresztény *agresszióval*.

A zsidók ugyanis mindenkor *eleven szemrehányást* jelentenek a keresztények számára. Kerek-percec visszautasítják az Ószövetség krisztológiai értelmezését; nem tűrik a zsidó ún. üdvörténet keresztény átvételét; a rájuk erőszakolt Messiaszt kétezer év után sem fogadják el; a törvény, ahogyan maguk a zsidók állják, változatlanul a zsidó vallásosság alapja, s még sokáig folytathatnák a sort. Mindez azonban mégiscsak azt jelenti a keresztények számára, hogy *összes kapcsoló-*

dási és *harmonizálási kísérleteik sikertelenek* maradtak. Csakhogy ezt — néhány kivételtől eltekintve — *nem látják be*, és magabiztosan ragaszkodnak a régi álláspontokhoz. Együttal azonban tudatalanul érzik, hogy az egész ügyet illetően valami nincs rendben. De mivel projekciókban élnek, nem teszik fel a kritikus kérdést, vajon mi a zavaró tényező *bennük*. A projekcióban élő ember gondolkodásában ugyanis kivétel nélkül mindig a *másik* a hibás, ebben az esetben tehát a zsidók; és *minél szenvedélyesebben irányítanak valakit a projekciói, annál mértéketelebb lesz a projekció áldozatával szembeni agressziója*. Így fest a projekciós folyamat mindenkori működése.

A zsidósággal szembeni keresztény *agressziók gyökere tehát, akárcsak a harmonizálási kísérleteké, a keresztények hiányos önazonosságában rejlik*. Ez világos tényállás. Bárki beláthatja, föltéve, hogy hajlandó kilépni a régi, ortodox projekcióból. De azok, akiknek ebben elől kellene járniok, az egyházak, a püspökök, a szinódusok, a bázisvezetők vagy az ún. derék keresztények, a halálos projekcióknak nagy nevet adtak, amelyért, amint mondják, bátran kezességniök kell; „igaz hitről” beszélnek.

Ez mindenesetre perverz, de egyúttal ösztönös és reménytelenné is teszi a helyzetet. Ha ragaszkodunk ahhoz, hogy Izraelnek el kell fogadnia Jézust Messiasnak (mert különben meginog a dogmatikánk), *akkor* ez azt jelenti, hogy varratmentesen belevetítjük magunkat (és másokat) a zsidó üdvörténetbe, *ahelyett hogy végre megtanulnánk kereszt-*

tényekként a saját lábunkon állni. Ám az ilyen projekcióknak nincs tartóerejük, *halálbiztosan* bekövetkezik az enantiódromia, azaz a dolog lázadó átcsapása az ellentétébe, magyarul: *halálbiztosan bekövetkezik az újabb agresszió, tehát az ismételt holocaust*.

Ezek a mondatok bizonyára szenvedélyeket korbácsolnak fel és kárhözható ítéleteket váltanak ki. De *csak* azokból, akiknek sejtelmük sincs az autonóm komplexusok lényegéről. Az autonóm komplexusok ugyanis ragadozó vadállatok, amelyeknek pusztító veszélyességéről általában tényleg nincs az embereknek még csak megközelítően kielégítő elképzelésük sem. Mindazonáltal, *ahol autonóm komplexusok uralkodnak*, akár a házasságban, akár a családban, az egyes pártokban vagy a népek között, *ott mindig holocaust van*.

Mivel azonban az autonóm komplexusok ilyen *gigantikus veszélyt* jelentenek, ezért a helyzetet olyan kemény szavakkal kell néven nevezni, amilyeneket megkíván — hogy napvilágra hozzuk *katasztrofális* jellegét.

A megoldás érdekében fel kell tehát idéznünk a *régi tömlőket és régi szövegeteket, amelyekről Jézus azt mondja, hogy nem akarja beléjük tölteni új borát, és nem akarja őket megfoltolni új szövettel, hanem vessük azokat a történelem szemedombjára*.

Ehhez azonban fel kellene fedoznünk a valódi Jézust, meg kellene ismernünk a ráakodásoktól megtisztított, eredeti evangéliumát — és úgy kellene őt követnünk.

h.w. – g.g.a.

„Rassizmus? Kösz, nem!”

Ez a felirat virított a pólómon tavaly május 1-én délután Szegedről hazafelé jövet. Túl voltunk egy háromnapos bulin, kiránduláson, majálison, így testileg-szellemileg tompa, álmos fáradtság uralkodott rajtam. Egy meleg fürdő és egy ágy iránti vágyakozásomban határozottan érdektelen volt számomra, hogy mit is viselek. Annál inkább foglalkoztatta azt a nálam vagy három évvel fiatalabb alacsony srácot, aki a forgalmas újpesti metróállomáson hozzám lépett, és az iránt érdeklődött, honnan szedtem a pólót, és hogy mit értek rasszizmuson. Elmondtam neki, hogy '93 februárjában vettem a Rasszizmusellenes Hét egyik rendezvényén. Séta közben, ásitózasok közepette belekezdtem a rasszizmus fejtegetésébe. Emlékszem, épp egy mondat közepén tartottam, amikor a srác tiszta erejéből „spontán” nekilökött egy parkoló autónak. Még meglepődni se igen volt időm, amikor egy nálamnál (meg a sokéves átlagnál) jóval tekintélyesebb méretű kopasz fiú folytatta az „érvelést” — mondanivalóját az amúgyis gyűrött acomra elhelyezett egyetlen hatalmas pofonba súrítva.

Gyanítom, hogy csak a szerencsémnek meg a nagy forgalomnak köszönhető, hogy nem kaptam többet, se ököllel, se bakancsal. Mindenesetre a fiúk rögtön hátráltak vagy három lépést, onnan közölték, hogy „zsidó-arab-buzi” vagyok, (vagy valami ilyesmi) és ha még egyszer meglátanak az újpest-központi metróvégállomáson, akkor megkapom a többi is. Még utánuk néztem, ahogy távolodtak — vagy nyolc társuk várt röhögve a sarkon. „Albakörös” lévén egyébként sem vagyok bosszúálló típus, verekedős meg pláne nem, de mint eme megaláztatás elszenvedője azért átfutott az agyamon, hogy utánuk megyek, s vagy megszéjjeljük a dolgot, vagy széttépnek.

Aztán persze mégsem mentem — egyrészt mert így, hogy megírom a dolgot, többet érek tán, másrészt viszont hirtelenjében nem is tudtam volna mit mondani nekik. Hogy mondjam el, hogy tévednek? Mert tényleg, mi is a rasszizmus?

A rassz „bizonyos öröklődő tulajdonságok tekintetében eltérő kisebb csoport a fajon belül”. Létező kategória, nyilvánvalóan megkülönböztethető ember-nél-állatnál egyaránt. De ha valaki (általományosan) „magasabb és alacsonyabb rendűeket” különböztet meg, az már rasszista. Természetesen nem lehet nem észrevenni a különbséget egy palotapincsi és egy dán dog között, ahogy egy amerikai kosaras és egy japán zongoraművész között sem. De milyen alapon állíthatja bárki, hogy az egyik alacsonyabbrendű a másiknál? A természetben, a világban a sokszínűség a legszebb, az, hogy a dolgok nem egyformák. Minden létező mást tud, másra jó, és tökéletes — azaz felsőbbrendű — nem létezik.

Ráadásul én csak egy koszos póló miatt csúsztam lejjebb a szemükben, hiszen más alapjuk a megkülönböztetésre nem volt. Azaz a rasszizmus már nem egyszerűen faji kérdés, ez már bőszerű ideológia. Rasszizmus az is, ha egy embert annak megismerése nélkül, pusztán másodlagos és sokadlagos jegyekből ítélek meg. Az előítélet persze lehet jogos, de a körülmények ismerete nélkül a legritkább esetben bizonyul igaznak. Tőlem is megkérdezték, szeretem-e az arabokat. Vagy a cigányokat, zsidókat? Nem, nem szeretem őket. Azért én nem szeretek senkit, mert ilyen vagy olyan rasszba tartozik, legyen az akár a saját magyar „fajtam”. Azért viszont igen sok embert tisztetek, szeretek, amit csinál az életben, amilyen a személyisége és a hozzám való viszonya — jöllehet zsidó, cigány, arab vagy skinhead. Pont arra a srácra, aki megszéjjelített, nem mondtam volna, hogy skinhead, hiszen nem úgy nézett ki. Nemrég hallottam, hogy az Antifasiszta Akció egyik tagját megverte néhány cigány, mert skinheadnek hitték. Mi ez, ha nem előítélet, lényegtelen dolgokból történő hibás ítéletalkotás és ennek értelmében való cselekvés — azaz rasszizmus?!

Perneczky László

Norbert Copray

Búcsú az igazság monopóliumától

Miért vezet az új teológiai gondolkodás nyitott kereszténységhez

A kereszténység fejlődőképességét eddig mindenekelőtt úgy biztosította, hogy az idegen kultúrákat és vallásokat vagy maga alá vetette és beépítette, vagy leküzdötte és megsemmisítette azokat. De az idők megváltoztak. Az egyházi kereszténységnek most már csak abban az esetben lesz jövője, ha ezt a gyarmatosító stílust valódi hajlandósággal cseréli fel a párbeszédre. Érezhető módon kell megvalósítania az idegenek és mások iránti tiszteletet. Aki meggyőző módon akar párbeszédet folytatni, annak mindenképpen nyitnia kell befelé és kifelé egyaránt. A kereszténység csak akkor lesz képes megőrizni fejlődőképességét, ha megtanulja felismerni saját határait és hajlandó lesz produktív módon bánni azokkal.

Sok keresztény fölényességét ezidáig az a felismerés táplálta, hogy saját vallása a hit olyan rendkívül fejlett formáját nyújtja, amelyet egyetlen másik vallás sem képes felölmúlni. De az abszolutizmusnak ez az igénye sok hívő nő és férfi számára már régóta megszűnt. Reinhold Bernhard evangélikus teológus a Kreuz kiadónál megjelent új könyvének címében „A nagyzási örület, a fanatizmus és a hitvallás bátorsága” között helyezi el ezt az abszolutizmust. Ehhez hozzátartozik az a hit, hogy Jézus Krisztusban egyszerien és soha többé felül nem múlhatón lezárult a kinyilatkoztatás. De egy idő óta éppen ez a meggyőződés rendül meg a különféle teológiai-keresztény irányzatok képviselőiben. Mindenesetre eddig még nem került sor a kereszténység egészének képét megváltoztató következményekre. Azonban teológiai áramlatoknak egész sora létezik, amelyek már most hozzájárulnak a kereszténység alakjának megváltozásához. Ilyenek:

— *A feminista teológia.* Ez kritizálja az egyoldalúan férfi módra elképzelt istenképeket és a férfi Názáreti Jézusban megjelent kinyilatkoztatást sem lezártnak, sem elégségesnek nem tartja. Elentmond annak a felfogásnak, amely Jézus keresztalálát tekinti az ember Isten részéről történő megváltása középponti eseményének. Küzd azon kísérlet ellen, amely visszaélő módon a bibliai szövegeket akarja felhasználni a férfiuralom igazolására az egyházban és a társadalomban.

Bár Jézusban a feminista teológusnők is az emberré lett „Isten Fiát” látják, de ezen kívül más kiinduló pontokból is közelítik Isten emberréválását. Sokan közülük Jézusban messiási prófétát látnak ugyan, de nem a végleges messiást (Rosemarie R. Reuter). Jézusban az emberlétnek nem azt a sajátos, egyetlen mintaképét látják, amely a nők számára is eligazítást nyújt. Isten sokkal nagyobb és átfogóbb, semhogy a

férfi Jézusban teljesen nyilvánvalóvá válhatott volna, hangzik érvelésük; ugyanis „a férfiben Isten a rövidebbet húzta” (Inge Wenck).

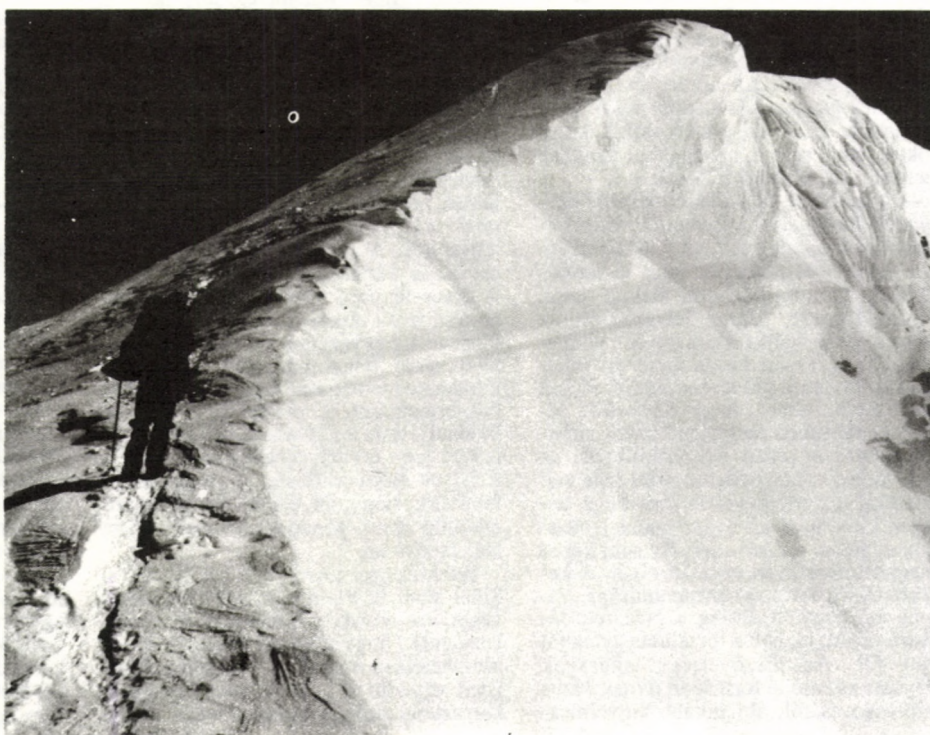
A feminista teológusnők kritizálják azt az egyházban még mindig elterjedt elképzelést a megváltásról, amely szerint Jézus, mintegy anti-hősként, feláldozta önmagát. A Názáreti Jézus mint egyedüli ember által az emberi erőszak és halál fölötti isteni győzelem érdekében vállalt keresztáldozat elképzelése leértékeli a közösség és a mindennapi szertevevényesség által létrehozott megváltást. A keresztáldozattal szemben Jézus a szolidáris közösség megváltó erejét teszi nyilvánvalóvá, amit a feminista teológia a „hatalom–a–kapcsolatban” szakkal fejez ki, és ez az idők folyamán középponti fogalomává vált számukra. Ez a hatalom azonban túlmegy Jézus konkrét alakján.

Hogy az emberiség ősbűne az Istennel szembeni engedetlenség és az a kísérlet volt, hogyan lehet az ember olyanná, mint az Isten, ezt az elképzelést a feminista teológusnők pusztán férfiakra jellemző bűnértelmezésnek tartják és így viszonylagossá teszik. Ezzel szemben sok feminista nő számára a nők ősbűne abban áll, hogy lemondtak önértékelésükről, önátadásukban elmentek egészen önmaguk elvesztéséig és megtagadták saját énjüket. A nők számára tehát a megváltást az jelentené, ha megtanulnának igent mondani önmagukra, és messiási szövetségben Jézussal bontakoztatnák ki önmagukat. Ebből a szempontból

tehát Jézus az, aki felszólítja az embereket, „vegyék igénybe saját hatalmukat a kapcsolatban” (Mary Grey). Jézus ráirányítja szemünket Istenre, aki forrása a „kapcsolatban fejlődő hatalomnak”, s ezáltal üdvözítő egyévválás jön létre vele.

— *Az indián, latin-amerikai és afrikai felszabadítási teológiák.* Ezek küzdenek a kereszténység európai-gyarmatosító formája ellen, amely sok rítusban és teológiai elképzelésben is kifejezésre jut. Az isteni kinyilatkoztatás forrásaként el akarják ismertetni a bennszülöttek azon ősi tanúságtételeit, amelyek a kereszténnyé tétel előtt léteztek. Marcelo de Barros Souza és Luis Caravias szerint azoknak a népeknek, amelyek saját vallásos hagyományukat komolyan veszik és Isten Jézusban történt kinyilatkoztatásának fényében újraértelmezik, „nem kell végigdolgozniuk magukat az Őszövetség”. Saját történelmükben fedezhetik fel az isteni kinyilatkoztatás magvát, és azt egyenrangúan állíthatják az Őszövetség mellé. Csak ilyen módon szabadulhatnak meg szoros történelmi béklyójától a kereszténység. Az ilyen módon megújult kereszténység lenne aztán képes arra, hogy Jézusban felfedezze az afrikai ember őst, a nyomorgót Sao Paulo utcáin, és az indiánarcú Istent.

A különféle felszabadítási teológiák szemlélete szerint minden teológia kiindulópontját a társadalmi, politikai és gazdasági feltételek, valamint az emberek konkrét lelki tapasztalásai kell, hogy alkossák. Hangsúlyozzák a szegények melletti állásfoglalás elsőségét, a gyakorlat

elsőségét az elmélettel szemben, valamint a vallásos meg tapasztalás elsőségét a tan tisztaságával szemben. Számukra a bűn társadalmi-strukturális értelmezése döntőbb, mint a hagyományos-egyéni felfogás. Nem értenek egyet a fennálló viszonyokkal, hanem azok kritikájára és megváltoztatására hívnak fel. Számukra a világméretű társadalmi igazságosság fontosabb, mint az úgynevezett „nemzetbiztonság”, amit legtöbbször mások beldogtalanságának árán vásárolnak meg.

— *A mélypszichológiai irányultságú teológia.* Ez rámutat az egyházilag közvetített emberkép hatáira, amely kép egyrészt az erkölcsi akaraterőből, másrészt az ember elcsábíthatóságából indul ki. Ezt a szemléletet kibővíti azzal, hogy tudomásul veszi a pszichében jelen lévő, akarattól független tudattalant, valamint a belső képek hatóerejét. Ezen teológiai irányzat számára a valóság belső meg tapasztalása — minden realitás belső oldalának élménye — jelenti a hit forrását. Az ember maga a vallásos szimbólumok forrása és egyik helye az isteni kinyilatkoztatásnak. Nem a dogmatikailag szabatosan szabályozott nyelvezet számít, hanem az, amit az ember saját egzisztenciális igazságaként ismer fel a Jézus Krisztussal történt találkozásában. Jézust belülről üdvözítőnek fogják fel, aki az Isten által az embernek adott erőt üdvös önmegismerésre indítja. Például Eugen Biser müncheni vallásfilozófus számára az ilyen misztikus hit Jézus tanítóként, gyógyítóként és barátként fedezi fel, aki benne van az emberben és aki őt személyiségének magyarázat, énjében mélyebben megéri, mint ahogy egy ember erre az önmeg tapasztalás keresése során saját erejéből bármikor is képes volna.

A mélypszichológiai irányultságú teológusok ezért arra hívják fel a kereszténység figyelmét, hogy nyerve vissza hozzáértését a gyógyítás és a pszichoterápia területein, anélkül hogy újra elkövetné a gnosztikus gondolkodók hibáját, akik Istent és az embert azonosnak tekintették. Ahogy azt Eugen Drewermann állandóan ismétli: az önmagára találás és az Istenre találás elválaszthatatlan egységet képeznek. Az ember csak belső képeinek gazdagsága alapján veszi észre az Istent. Isten kinyilatkoztatása külső lökést jelent ugyan, ugyanakkor azonban belülről kifelé zajló történés is.

— *A kultúrák és vallások közötti párbeszéd teológiája, valamint a vallástudományok ismeretei.* Ezek a Názáreti Jézus személyét nemcsak mint a kereszténység abszolút-központi alakját teszik viszonylagossá, hanem jelentőségét az összes többi vallás számára is. Mindezekelőtt az ázsiai kultúrákkal és vallásokkal folytatott párbeszéd világít rá: aki ragaszkodik ahhoz, hogy a Názáreti Jézus személyében megjelenő isteni kinyilatkoztatás egyszerű és kizárólagos, az nem képes komoly párbeszédre más vallásokkal. Egyetlen vallás sem tudja teljesen kimeríteni az egész isteni igazságot, egyetlen emberi személy sem képes megjeleníteni Isten végtelenségét. A kereszténység krisztusközéppontúsága, vagyis az, hogy kizárólag a Názáreti Jézusra tekint, inkább a tév tanítás gyanúját veti fel. Az újszövetségi tanúságok ugyanis különféle formában óvnak Jézus bálványozásától, aki inkább figyelme-

zetésnek és Isten eszközeinek, Istenhez vezető útnak, mint a vallásos tisztelet végső céljának akarta tekinteni önmagát. Raimunde Panikkar indiai teológus például abból indul ki, hogy Isten Jézusban és Buddhában vált emberré. Panikkar így lehetőséget nyit arra, hogy a vallási tapasztalás különböző kulcsalakjaiban Isten jelenlétét meg lássák, Jézus istenségének kibővítése nélkül.

Felvetődik a kérdés: nem kellene az eddiginél valóban sokkal komolyabban vennünk a bibliai ígéretet, hogy mindnyájan istengyermekekre vagyunk hivatva?

A vallástudományi kutatások megmutatták, hogy a kereszténység is együtt hömpölyög a nagy, régi vallások széles áramlatával, hogy a zsidóság és a görög kultúra közvetítésével például olyannyira át van szöve egyptomi és távol-keleti vallási felfogásmintákkal. Tehát nem is kell, hogy nagyon megerőltessék magukat annak megmutatásához, hogy az emberiség jelképhagyományától és a szent sokféle meg tapasztalásától, a lelki ősképektől — C. G. Jung úgynevezett archetipusaitól — a kereszténység nem határolhatja el magát teljesen új és önálló jelenségként.

Istent csak személynek lehet és szabad elképzelni? A vallások közötti párbeszéd nyitottabb istenfogalomhoz vezetett. A teológus Hans Küng megfontolásaiban Isten kimondhatatlanságát és felfoghatatlanságát helyezi előtérbe. Ő „Isten transzperszonalitásáról”, személyentúltságáról beszél, ami a személyről alkotott elképzeléseinket meghaladja. Isten akkor is megszólítható „szemben-lét” marad, ha például „teremtő szabadsággal rendelkező szellemként” képzeljük el. Ebbe az irányba mutatnak kollégáinak, Jürgen Moltmann-nak és Matthew Fox-nak a gondolatai is, akik számára Isten a kozmosz teremtő ereje, az a Szellem, aki végtelen módon bontakoztatja ki magát mindabban, ami van.

— *A zsidó-keresztény párbeszéd.* Ez elvezetett annak felismeréséhez, hogy a kereszténység zsidó út. Olyan keresztény őszívetséges szakemberek, mint Erich Zenger és Manfred Görg rámutatnak: A kereszténység fölényessége máig terjedően abból is származik, hogy nem ismerik a jéuskorabeli zsidóság áramlatait és csoportosulásait, sőt egyáltalán a zsidó hitet. Így szerintük Istennek a héber Bibliában, az Őszívetségben szereplő ígéretei az Újszívetségben semmiképp sem teljesültek. A zsidókkal együtt a keresztények is várják az eljövendő messiást. A kereszténység tartalmilag semmi újat nem hozott etikai alapmagatartásával, Pusztán kihegyezetten értelmezi a meglévő zsidó hagyományokat, amint ezt mindenkor tették a rabbinikus és jámbor csoportosulások a zsidóságban belül is. Például Jézus felhívása az ellenszeregetre nem eredeti állásfoglalás, mert a Krisztus előtti zsidóság is ismeri azt a felhívást, hogy az éhező és szomjazó ellenség iránt gondoskodó magatartást kell tanúsítani.

Erich Zenger „Am Fuss des Sinai” (A Sinai lábánál, Patmos) című könyvében véget vet annak a borzalmas értelmetlenségnek, hogy a keresztény istenképet szembeállítsa a zsidóval: mintha a zsidó Isten egyedül a bosszú Istene volna, a keresztény pedig a szeretet Istene volna.

Az istenszeretet és felebaráti szeretet: mindkettő Mózes törvényének középpontját alkotja.

— *A történet-kritikai kutatás.* Eredményei megmutatják, hogy a Názáreti Jézusról történelmileg valójában milyen keveset tudunk. Az egyházi dogmatikában gyakran többet „tudnak” Jézusról, mint ami valóban megalapozottan és bizonyíthatóan elmondható lenne róla. Az újszövetségi tanúságtévkök egymásnak ellentmondó jézusképeit teológiai spekulációkkal állítólagos közös nevezőre kényszerítik. Ezzel megkerülik azt a teológiai végkövetkeztetést, hogy a keresztények egészen különféle módokon látják és hihetnek Jézusban — és mégis keresztények maradnak. Tehát ahogy Hans Küng mondja, nem létezik „egyetlen normatív krisztuskép, csak különböző, másra és másra hangsúlyt tevő krisztusképek vannak”.

Időközben az egyetemi teológiában alkalmasint jelentkezik az a törekvés, hogy a történet-kritikai kutatás eredményeit tárgyilagosan átvegyék és azokkal megtermékenyítsék, sőt akár helyesbítsék saját teológiai gondolkodásukat. Azonban a hivatalos teológia, főleg a katolikus egyházé, amint az a római megnyilatkozásokban, pápai enciklikákban és katekizmusokban kifejezésre jut, ettől még igen messze van. Még mindig abban a hitben él, hogy az egész egyházi tanítás alátámasztására tetszőlegesen felhasználható bizonyítékokat megtalálja a Bibliában. A „Katolikus katekizmus felnőttek számára” ugyan megengedi, hogy az evangéliumok nem történelmi tudósítások, hanem a hit tanúságtételei, tehát arról vallanak, hogyan értették és hogyan értelmezték az emberek istenélményeiket, aztán azonban ugyanazon lélekzetre azt is állítja, hogy a négy evangélium az isten tanítja, mit mondott és tett Jézus a valóságban, történelmileg tekintve. Sőt, a Világkatekizmus még többet „tud”, mint amennyit a Biblia mond például arról, hogyan feküdt Jézus a sírban és hogyan támadt fel.

— *Az ökológiai teológia.* Günter Altner például, az evangélikus teológus és biológus az „élet tisztelete” elvét ragadja meg, amint azt Albert Schweitzer megfogalmazta. Ezzel a máig uralkodó, egyedül az emberre mint középpontra és kiindulópontokra koncentráló keresztény etikát egy kozmikus szemléletű etika irányába tágitotta.

Az anglikánokhoz nemrég átlépett egykori domonkos, Matthew Fox a valóban ökológiai irányultságú teológia számára nem lát más lehetőséget, mint azt, hogy túl kell lépni a kereszténység teizmusán. Fox nyíltan terjeszti a misztikus panteizmust, amely szerint „Isten mindenben és minden Istenségben van”. Fox ezzel tartalmilag a vallások közötti párbeszédhez közelít, amint az hinduisták, buddhisták és keresztények között zajlik.

Walbert Bühlmann svájci kapucinus teljesen a kozmikus teológiára épít, ami a kozmikus kereszténység létrejöttét mozdítja elő.

Az ökológiai módon gondolkodó teológusok egyébként a kereszténységnek egy tipikus dilemmáját tárják fel: a géntechnika, az atomenergia, a napenergia korszaka, az autók ügye, az életforma kérdésének megválaszolásáról a Biblia semmit nem mond, mert más időbeli,

kultúrális és természetudományos kontextushoz tartozik. A keresztény ember azonban méltó és szolidáris élethez akar szempontokat nyerni hitéből. A kereszténységnek tehát más területről származó, sok információ felé kell fordulnia, észre kell vennie, hogy a kereszténységen kívül is vannak olyan új dolgok, amelyek kinyilatkoztatási jelleggel rendelkeznek és amelyek új meglátásokhoz segítik a kereszténységet, és nem egyszerűen a meglévő elképzeléseket mélyítik el. Tipikus példa volt a katolikus egyház számára az a hosszú út, amit a dogmatikus elutasítástól a vallásszabadság tiszteletben tartásáig megtett, amint az a Második Vatikáni Zsinaton bekövetkezett, és annak folyományaként más vallások tiszteletben tartása és a velük folytatott párbeszéd megindult.

Ezzel lezárul azoknak a példáknek és szempontoknak köre, amelyek a nyitott kereszténység irányában jelentenek kihívást és megrendítik a mai egyházi kereszténység alapjait. A dogmatikailag megmerevedett, az egyházvezetés által

fegyelmezett és ellenőrzött kereszténység elősegíti a fundamentalista törekvést, majd végül önellentmondáshoz vezet, mert azt a téveszmét táplálja, hogy az írásban rögzített állásfoglalás inkább üdvözlő, mint a nyílt párbeszéd. Rá kell vezetni az embereket a szabad hitre, hogy lehetővé váljon a nyitott, tanító, egyesek és csoportosulások tapasztalataira építő kereszténység.

Az egyházon kívül tapasztalható új lelki-vallásos kép nagyrészt annak a tehetetlenségnek köszönhető, hogy az egyházak képtelenek voltak önmagukban megvalósítani a belső sokféleséget és köteleket, vagyis a sokféleséget az egységben. Ezidáig az egyes ember vagy azt követte, amit a hivatal és dogmatika eléje adott, de akkor csalódott saját értelmében és tapasztalataiban, majd végül önmagához lett hűtlen; vagy pedig követte saját felismeréseit és tapasztalatait, amik arra kényszerítették, hogy csalódjon a tanítóhivatalban és a dogmatikai tanításban, ami egy idő után elidegenedést eredményezett, végül pedig az egyházból való

kilépést. Miért nem lehet mármost a sok csoport és egyén kapcsolatát elősegíteni az egyházak részéről, anélkül hogy a kötelek feltétlenül egységesítést jelentenek?

A kereszténységre drámai átalakulás vár. A következő évezred során hagyományos formáiban el fogja veszíteni világitó és alakító erejét. De saját határainak elismerésével új szerénységet fog tanulni és el kell felejtene azt az arroganciát, amely az egyetlen érvényes igazság birtoklására vonatkozó igényéből fakad. Remélhetőleg azt is megtanulja, hogy ne olyan kérdéseket válaszoljon meg és írjon elő állandóan, amelyeket senki sem tett fel. A szerény és másokat meghallgató egyház valóban kész lenne a párbeszédre azokkal az emberekkel, valamint azokkal a népekkel és kultúrákkal, akik, ill. amelyek számára a kereszténység idegen, vagy ilyenné vált.

Fordította: H.K.

Forrás: Publik-Forum, 1994. május 13.

Norbert Greinacher

A katolikus egyház fekete napja

Már hetekkel ezelőtt úgy hírtelt „vatikáni körökből”, hogy a pápa reagálni fog arra, hogy az anglikán egyházban engedélyezték a nők pappá szentelését. Am hogy a pápa ilyen ellentmondást nem tűrően fog válaszolni — „olyan ügy ez, amely magának az egyháznak az isteni alkotmányát illeti” —, ez még a bennfenteseket is megrettentette.

Először is meg kell állapítani, hogy ez az „apostoli irat” formáját tekintve nem „ex cathedra döntés”, tehát nem tévedhetetlen dogma, akkor sem, ha a pápa kijelenti, hogy „az egyház minden hívőjének végérvényesen ehhez a döntéshez kell tartania magát”. Elméletileg a következő pápa revideálhatja ezt a döntést; más kérdés, hogy ténylegesen megteszi-e majd.

Számomra nem kétséges, hogy 1994. pünkösdjének e nyilatkozata az egyetemes katolikus egyház fekete napját jelenti. A pápa egymagában hozta nyilvánosságra ezt a nyilatkozatot, Isten népe nagy többségének egyetértése nélkül. A pápa messzemenően egyedül áll döntésével az egyházban! A pápa semmibe veszi a „magisterium cathedrae magistralis” (Aquinói Tamás), azaz a teológusok tanítóhivatalának nagy konszenzusát. Példaként csak a tübingeni „Theologische Quartalschrift” 1993/3. számára utalok, amely a nők pappá szentelésének kérdését tárgyalja, s amelyben minden szerző kiáll amellett, hogy lehetővé kell tenni a nők pappá szentelését. Tehát a pápa az, aki elhatárolja magát az egyház nagy többségétől!

A pápa nagy kárt okozott az egyháznak ezzel a megnyilatkozásával. Itt az ideje, hogy ez a pápa lemondjon a pápai hivatalról!

Visszaélés a keresztény hittel

A keresztény hittel még ma is, mindig és újból és újból visszaélnék, amikor az égbe kiáltó szociális igazságtalanságok igazolására használják a tulajdon, a szabadság, a rend istenakarta jogának nevében — és mindig annak érdekében, hogy az uralkodók vékony rétegének szabadsága, tulajdona és kiváltságainak érintetlensége csorbát ne szenvedjen.

E tekintetben nemcsak hogy nem szabad elhallgatni, hanem kifejezetten rá is kell mutatni, hogy ma is vannak, és mindig is voltak az egyház történelmében egyes keresztények, papok és püspökök, még pápák is, akik — gyakran életük kockáztatásával — szembefordultak ezekkel a szociális igazságtalanságokkal és a keresztény hit révén történő igazolásukkal. Hadd emlékeztessünk olyan nevekre, mint Ambrus, aki Theodosziosz császárral szemben lépett föl annak tesszalóniki vérfürdője miatt, olyan férfiakra, mint Savonarola, Las Casas, Ferenc vagy manapság Dom Helder Camara.

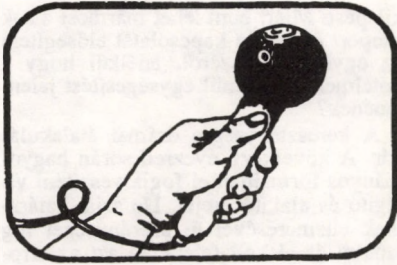
De egészében nézve az ilyen keresztények mégis csak kivételek voltak. Ma és holnap csak akkor szerezhet új hitelességet az egyház, ha egészen határozottan elhatárolja magát a szociális igazságtalanságok effajta hamis igazolásától, és ezzel teljesen ellentétben Jézus Krisztust követő egyházként is az emberek átfogó javával törődik, és határozottan az alulprivilegizáltak pártjára áll. Ha megteszi ezt, semmilyen hatalom- vagy befolyásnyereséget nem könyvelhet majd el magának; az uralkodók szidalmazni, szorongatni és üldözni fogják. De akkor nem fogja rossz társaságban találni magát, mivel Jézus maga ebben az ún. rossz társaságban tartózkodott.

Tiszta utópia ez? Képes lesz-e ezt valaha is megtenni az egyház? Új hitelességre tesz-e szert valaha is sok ember szemében, nem azért, hogy igazolja az igazságtalanságot, hanem azért, hogy beveti magát az igazságtalanságok legyőzése érdekében, hogy ily módon megtalálja saját igazolását Isten előtt?

Fordította: Gromon András

Forrás: N. G., Christliche Rechtfertigung – gesellschaftliche Gerechtigkeit, Zürich 1973, 41-42. old.

Dr. Norbert Greinacher a Tübingeni Egyetem katolikus teológiai fakultásán a gyakorlati teológia professzora. — A témával kapcsolatos megnyilatkozásaiért Walter Kasper püspök — egykori professzortárs! — megintette és felszólította, hogy „korrigálja nyilatkozatait” és „álljon az egyház talajára”.

A leprások között

Máriaremetén, a Pedagógus Otthonban lakott nemrég bekövetkezett haláláig Szikszai Mária rk. ny. óvónő, szerzetes nővér, aki egész életét a leprások között töltötte, Argentínában. Ez a vele készült korábbi interjú közel visz minket a leprások világának jobb megismeréséhez és gondozóik még nagyobb megbecsüléséhez.

Megvallom, nagy kíváncsisággal és nem kis szorongással jöttem erre a beszélgetésre. Számunkra valami félelmetes betegségnek tűnik a lepra. És valami rendkívüli embernek, aki arra vállalkozik, hogy a leprások közé menjen. Mária néni nemcsak arra vállalkozott, hogy bemenjen egy lepratelepre, de egész életét is a leprások ápolására szentelte.

— Most, hogy idős kora miatt végleg hazatért, hogyan gondol vissza az ott töltött évekre?... Először is mennyire elterjedt betegség a lepra? Hol volt ez a telep? Rendje küldte oda?

Húszmillió leprás él az egész világon. A leprások ápolására önként kell jelentkezni, oda senkit nem küldenek. Sahatorio Sommer többé nem börtön, mint régen, hanem rehabilitációs központ intenzív gyógyító terápiával; a betegséget kutató intézmény is, gyógyíthatatlan betegek állandó ellátásával. A telep a fővárostól mintegy 40 mérföldnyire fekszik. Azért van ilyen távol a fővárostól, mert a régi időkben úgy gondolták, hogy a lepra nagyon ragályos, de rájöttek, hogy a legenyhébban fertőző betegség, s így bármikor kórházban is lehet ápolni. Így most már a dupla vasrácsos kapu, a dupla, vasszöges kerítés eltűnt. Az emberiségnek mintegy 40%-a nem kapja meg ezt a betegséget.

— Hogyan terjed ez a betegség? A gyermekek is betegen születnek?

A betegség sebről sebre vagy nyálkahártyán keresztül vagy az együttéléssel fertőz. A gyermekek egészségesen születnek, tehát a betegség nem örökölhető, csak akkor betegszenek meg, ha hosszabb ideig a szüleikkel vannak. Ezért születés után megmutatjuk az anyának a gyermeket, s azután a fővárosban lévő intézetbe szállítjuk, ahol szerzetesek gondozzák, nevelik őket. 3 éves koruk után minden hónapban egyszer autóbusszal elhozzák őket szüleik látogatására. Eleinte vasráccsal voltak elválasztva, de ez kegyetlen dolog volt, most az ott lakó ferences atya, aki velük foglalkozott, megengedte, hogy az ő parkjában legyen a találkozó, természetesen csak felügyelet mellett. Csak sterilcsomagot szabad átadni a gyermekeknek, és nem szabad megcsókolni őket.

— Mit érzett akkor, amikor először lépett be a telepre?

Önként jelentkeztem a leprás betegek ápolására, mégis szorongás fogott el, amikor főnököm átadta nekem a 60 súlyos beteg pavilonját. Csontvázza romlott betegeket találtam, mély szemüregekkel, az orr helyén tátongó lyukkal, fülük szinte élettelenül vállukat sepete, nem beszélve az ujjatlan kezűkről, lábukról, amelyek élettelenül váltak le testükről, a rothadásnak indult bűzös, gennyes

sebekről, amelyek férgeket teremnek. Először megremegtem és gyávának éreztem magamat, de aztán szent Erzsébetre és Margitra gondoltam és nekibátorodtam.

— Milyen volt a másnap? Milyenek voltak a betegek, akiket Mária nénire bízta?

A teleptől tízpercnyire van a nővérek otthona, rózsaszínre meszelt kis ház, rózsafákkal és pálmákkal körülveve, ott új erőre kaptam. Másnap aztán a főnövér a súlyos férfibetegek pavilonjába vezetett, ahol már egy éve nem volt ápolónő. A betegek területét hatalmas vasrács választotta el. Miután az öltözőben tetőtől talpig átöltöztünk, a betegek parkjába léptünk, ahova egy gyönyörű hosszú fasor vezetett. Minden pavilon rózsaszínre volt festve, amelyet virágos kertek, hatalmas fenyőfák és pálmák öveztek és tisztára söpört parkok. Mindenütt csonka kezű, lábú, karú betegek nyüzsgöttek, dolgoztak. Beléptem a nekem szánt betegek körtermébe. Az első teremben nagyon súlyos betegek és haldoklók feküdtek. A levegő nehéz, kellemetlen volt, itt-ott haldoklók nyöszörgése hallatszott. A saját ruhájukban, rendezetlen ágyakban heverték, ágytálak, éjjeli edények félig megteltek, piszkosak az ágyak alatt, a bűz csaknem kibíráhatatlan volt. Egy pillanat alatt átláttam a sürgős tennivalókat. A többi három teremben ugyanaz a helyzet fogadott. Ott voltak a krónikus idős betegek, lábak, kezek nélkül, végtagjainkon csontig bemélyülő sebekkel. Megdöbbenve álltam az emberi csontvázak előtt, akik élnek mint én, és éreznek mint én. Hiányosok voltak a WC-k, gömbölyű lyukszerűség a kövezeten, amit nehezen használtak ezek a szegény betegek.

— Kik főztek a betegeknek? Ki vezette a konyhát?

A súlyos betegek részére a konyhán betegek főztek, a maguk számára a felét eldézsmálva. Nem nagyon szívesen fogadtak, mikor kijelentettem, hogy a konyhát én vezetem, a menüt én állítom össze, és ugyancsak én osztom ki. A vezető főorvos segítségével tiszta ágyneműt szereztem és szigorúan megkövettem a fehérnemű használatát. Nagytakarítást végeztettem. A tiszta környezet, a jó tápláló étel megszülte hatását. A fent járó betegeket beszerveztem ápolásra és a rend és tisztaság fenntartására. Energikus fellépés, felügyelet, határozottság kellett mindenütt, ami eleinte sok áldozatba, verejtékebe került. A betegek eleinte bizalmatlanok, erőszakosak voltak. Amikor megéreztek segíteni akarásomat, a jég megtört és mind több bátorsággal közeledtek hozzám, elmondták életük szörnyű tragédiáját, hiszen mind-egyik külön-külön szomorú dráma volt.

— Mennyien voltak a telepen? A betegek is dolgoztak?

A telep 950 beteget tud befogadni. A fent járó betegek naponta öt órát dolgoznak munkaterápiaként; mint ápolók, takarítók, gondozók és egyéb szakmákban is, mert egészséges dolgozókat semmi pénzért nem lehet kapni. Ezért a munkáért az állam bizonyos díjat fizet a betegeknek.

— Hogyan néz ki a telep? Van-e ott pl. büfé vagy mozi?

A telepnek van bárja, színháza, mozi, fényes csemege üzlete, ruházati áruház, valóságos kis város ez. Van gyönyörű parkja, csodaszép temetője. Azelőtt a halottaikat elhamvasztották, az utolsó időben engedélyezték a temető fenntartását. Van szép temploma, plébániája, amit ők maguk építettek.

— Mennyire vannak elzárva a külvilágtól? Van-e aki meggyógyul? Fájdalmakkal jár ez a betegség? Elhagyhatják a telepet?

A külvilág számára ők nem léteznek, semmiféle joguk nincs, amikor bejönnek, még a nevüket is megváltoztatják, hogy a család ne érezze a betegség hatását. Olyanok ők, mint a halálra-ítéltek, akik megadással viselik szomorú sorsukat. Ez a titokzatos betegség nagyon hosszadalmas, 40–50 évig is eltart, de nem leprában halnak meg, hanem más egyéb betegségekben. Legtöbbször urémiában, mert a rengeteg erős gyógyszer rendszerint a vesét támadja meg. Utolsó pillanatig öntudattal szenvednek borzalmas kínokat, ekkor semmiféle fájdalomcsillapító nem enyhíti fájdalmukat. A betegek legtöbbször szegény indián törzsekből és a legegyszerűbbek közül való, de van Európa minden nemzetéből és osztályából. Ott demokrácia van minden megkülönböztetés nélkül, ott mindenki csak leprás, az emberi társadalom kiteszítotja. Ha a városba akarnak utazni, számukra rendelt járművel mehetnek, a közös kocsikról leszállítják őket.

— Beszéljen nekünk a betegség keletkezéséről, folyamatáról, a gyógyomódról! Mi terjeszti leginkább ezt a betegséget?

A betegség fehér vagy barnás érzékeltlen folttal kezdődik, mely évekig eltart, amit sajnos kevés orvos ismer fel; máj- vagy egyéb betegségeknek kezelik, s így alattomosan beljebb húzódik a szervezetbe. Végül 40 fokos láz kíséretében kitör; a beteg teste tele lesz égési hólyagokhoz hasonló hólyagokkal, melyek nagyon fertőzőek. A beteg különböző antibiotikumokat, injekciókat kap, majd a láz kezd csillapodni, a hólyagok visszahúzódnak, egy nagy hólyag azonban a végtagokon kipattan, gennyes seb

keletkeznek. A seb a csont felé húzódik, szinte gyógyíthatatlan, mindig nagyobb lesz és már *fájdalommentes*, de naponta kell fürdetni, fertőtleníteni, különben rothadni kezd, bűzös lesz, férget termel. Így vesznek el ujjukat, karjukat, lábukat, orrukát. *Naponta kapják* vénásan az igen erős injekciókat, ezek többé-kevésbé károsak a vesére. Ami segítené rajtuk, a *szigorú diéta*, — de ezt nem tudják betartani. Sok húst kívánnak, és italba fojtják minden bánatukat. Igen alacsony erkölcsi színvonalon állnak, úgy tartják, hogy a leprásnak mindent szabad, mert azok annyit szenvednek itt a földön, hogy úgylis a mennyországba jutnak. Mivel a betegség sebről sebre fertőz, vagy nyálkahártyán keresztül *terjed*, úgy gondolom, ehhez vezet az úgynevezett Maté tea szennvedélyes használata is, amely a békepipára emlékeztet. A Maté teaszűrő, hosszú szárral, s kemény, olyan mint a kistök kivájtva, ebbe teszik a náluk termő különleges Maté teát, amelyet forró vízzel öntenek le és azt szívják fel. Körülvizik a társaságon, visszautasítása a legnagyobb sértés. Szerintem ez is lehet a betegség terjesztője.

— *Siralomház-hangulat uralkodik a telepen? Van-e, aki az öngyilkosságba menekül?*

A betegek általában *vidámak*, csak a jelennek élnek, szeretnek jól enni-inni, azután amit a jövő hoz, arra nem gondolnak. Az öngyilkosság ritka eset náluk, *ragaszkodnak az életükhöz*. Többek között volt egy betegem: süket és vak, se kezén, se lábán nem volt egyetlen ujj sem, úgy kellett etetni. Járn nem tudott, lábszáran csontig mélyülő sebbel, de ha gyógyszert adtam neki, megkérdezte: jól megnéztem-e, nem árt-e neki, mert nagyon félt a haláltól. *Félnek egymástól* is. Egyszer hoztak egy új beteget, kértem a betegápolót, hogy bontsa ki a beteg lábát, mert éppen injekciótam. Dehogy nyúl azokhoz a bűzös, piszkos rongyokhoz — felelte az ápoló, — csak nem betegíti meg magát még jobban, úgylis elég beteg, — s azzal otthagytam. Mikor elvégeztem a munkámat, nekifogtam az új betegnek. Kibontogattam a piszkos rongyokat, rothadó hús bűze áradt, azt hittem elájulok. De amikor könnyes tekintetét láttam, összeszedtem magam, tovább csináltam. Amíg kibontottam, férgek százai hullottak ki a sebből, nagy fehér kukacok. Fertőtlenítővel öntöttem fel a rendelőt, a beteg lábát hipermangános fürdőbe tettem, utána pedig lekezeltem. A tiszta kötés, a fehér ágymély álmomba merítette a szegény szenvedőt.

— *Hogyan halnak meg? Hogyan temetik őket?*

Rendszerint *hosszú ideig haldokolnak*, néha egy hónapig is eltart. Ilyenkor nagyon ragaszkodók, sokat elmondanak életükből. A legmeghatóbb a *haláleset*, amelyből sajnos minden héten van egy-kettő. Az elhunytat szépen felöltöztetve a rendelőben, vagy a társalgóteremben felravatolozzák. Este a nővérek gyászszertartást tartanak és az elhunytat imával, énekkel, kis beszéddel búcsúztatják társaiktól. Akik olyan állapotban vannak, hogy ottmaradhatnak, virrasztanak egész éjjel, énekelnek, imádkoznak. Ilyenkor

nincs se TV, se rádió. Másnap aztán elviszik a templomba és szentmise keretében még egyszer elbúcsúztatják. A pap beszenteli, azután négy beteg vállára veszi a gyalulatlan deszkakoporsót, kiviszi a temetőbe, amely nagyon messze fekszik a pavilontól. Néha csak pár nővér és a pap kíséri a gyászos menetet.

— *Ha megkérném, hogy gondolatban vezessen végig a telepen, megtenné?*

Egy nap egy dominikánus nővér jött a betegek látogatására, ő is megkért, hogy *vezessem körül a telepen*. Elkísértem a *tíz nagybeteg-pavilonba*, mindegyik elég távol áll egymástól. Külön a férfiak, külön az idősek, külön a fiatalok, külön a mozgásképtelenek, külön a dolgozni tudók, akiket *kis családi villákba* helyeznek el. Betegség szerint is osztályozzák őket. A rácsoz szűnyoghálóval ellátott, rózsaszínre meszelt pavilon négy hatalmas teremből áll, mindegyikben 14 beteggel, akik kettesével-hármasával, kis falrészlettel vannak egymástól elválasztva.

— *Milyenek a termek?*

A *termek* szellősek, tiszták, erősen fertőtlenítettek, minden héten ágynemű-csere, sőt, ha szükséges, többször is. Minden pavilon rendelkezik egy konyhával, ahol minden betegnek van egy kis konyhaszekrénye, ahol kénye-kedve szerint főzhet vagy melegíthet magának ételt. A könnyebb betegek főzhetnek maguknak. A dolgozóknak és fekvő betegeknek a központi konyha szállítja az étkezést, de mindenki kap az intézettől fél kiló húst, fél liter tejet és 4 kis zsemlekenyeret, ezenkívül zöldséget, gyümölcsöt és dzsemet. Kétszerannyi a férfitbeteg, mint a női. Bevezették, hogy a dolgozó betegek béréből 4 %-ot levontak a fekvő betegek részére. Így mindenkinek volt egy kis költőpénze. Volt még egy *nagy társalgó, azaz díszterem*, azonkívül orvosi rendelő minden szükséges eszközzel és felszereléssel. Volt még két különszoba fürdőszobával, előszobával, WC-vel. Az egyikben az úgynevezett *Cába* lakott, aki mindenért felelős volt a nővér távollétében, a másikban egy súlyos beteget helyeztek el. Minden teremnek volt még két kisebb szobája, amelyben minden beteg részére lakattal zárható vasszekrény állott, amelyben a ruhájukat őrizhették. A betegterem mellett egy hatalmas fedett *hall* volt, ahol a betegek pihentek, kézimunkáztak és dolgoztak. Volt még egy teakonyha-szerűség a nővér gondozási munkájához. A pavilonok hatalmas eukaliptusz- és fenyőfákkal, virágos kertekkel voltak körülveve.

— *A pavilonokon kívül voltak családi villák is a telepen...*

Ezenkívül mintegy *150 kis villaszerűség* volt, ahol két-két család lakott, akik dolgozni tudtak. Mindegyiküknek volt szép nagy külön szobája, előszoba, konyha, fürdőszoba, teljes összkomfort; szép nagy zöldségeskert, és még állatokat is tarthattak.

— *Még hová vitte a domonkos nővért? Esetleg a munkahelyéről mondana valamit?*

Azután *elmentünk a szövőgyárba*, ahol a betegek dolgoznak. Szóvik az ágynevelőket, saját ruhájukat. Minden beteg

évente kap nyári és téli alsó- és felsőruhát és lábbelit. A *varrodában* szintén dolgoznak a betegek. Van központi nagy *mosókonyhájuk, rendelőjük, orvosi műtőjük*, ahol a legügyesebb orvosok operálják a betegeket, van hatalmas, jól felszerelt *röntgenjük, patikájuk, laboratóriumuk*. De van *börtönük* is, mert sok az alkoholista, akik aztán hamar bicskázák egymást. Különben a városból is idehozzák a bűnözőket, ha leprásak.

— *Említette Mária néni, hogy szívesen beszélne az ünnepekről...*

A betegek nagyon szeretik az *ünnepeket*. A *karácsony* nagyon kedves számukra. Már egy hónappal előbb nekifognak a karácsonyi betlehem készítéséhez, szinte versenyeznek, hogy melyik pavilon legyen szebb. Hiányos ujjakkal, fűrnak-faragnak, minden áldozatot meghoznak. Szívesen tanulták velem a szép karácsonyi énekeket, amelyeket hegedűvel kísértem. Ez nagyon boldoggá tette őket.

— *Milyen volt a szenteste?*

Karácsonyeste, aki csak tudott, a díszterembe jött, hogy részt vegyen az ünnepélyen. Az egész terem csak úgy ragyogott a sok egy villanykörte miatt. A jó öreg ferences atya kedvesen beszélgetett a betegekkel, kiosztotta az édességeket, süteményeket. A szanatóriumtól mindenki kapott egy üveg pezsgőt és egy kuglófot. Éjfélkor van a nagymise, mindenki el szokott jönni, aki csak kicsit is mozogni tud. Fent a kórusban jól szervezett, betanított énekkar énekel, és aki tud, gitározik. Mindenki boldog, amikor a templomból kijövünk, a betegek sorfalat állnak, hogy először ők kívánjanak boldog karácsonyt. Csak reggel öt óra felé csendesül el minden. Másnap már tíz óra körül érkeznek a látogatók. Mindenféle fajta vallási küldöttségek érkeznek kocsikkal, csomagokkal; nagy az öröm, szép, értékes ajándékokat, ruhákat kapnak a betegek, egész nap szól a zene, az egész telep ünnepel. Nagy ünnepi ebéddel végződik a parkban, ahol nem hiányzik a pezsgő, bor és különféle üdítő italok.

— *Gondolom, a húsvétot is megünnepelték...*

Nagyon kedves még a *húsvét* szent ünnepe. Az ünnep ugyan az őszi időszakra esik, ilyenkor sárgulnak a levelek, a fák hullatják lombjaikat, a természet haldoklik. Ez az idő az, amikor legjobban ragadja el betegeinket a halál, naponta jelenik meg a templomban a gyalulatlan deszkakoporsó, mert örök álomra szenderült egy nagy szenvedő második Krisztus az örök stigmákkal felékesítve. A szegény leprást ez nem zavarja, természetesnek találja a várva várt halált, amely megadja a belépést az összeroncsolt testének a dicsőséges átváltozásra, a boldog feltámadásra.

— *A Nagyhét napján hogyan zajlott az ünneplés? Pl. Virágvasárnap?*

Virágvasárnap — pálmazentelő vasárnap: előző héten betegeink nagy lelkesedéssel vágják a kétméteres szűrés pálmáikat, megcsonkított kezüket, karjukat megtépi a tövis, ruhájukat végigfolyik pirosuló vérük, de Krisztus vér-

tanúi ezt mosolyogva tűrik, végre eljön a nagy nap. Már korareggel gyülekeznek a férfiak a templom előtt, ki mankóval, ki kis kocsival, ki sántán — vak társát vezetve, hatalmas pálmáját szorongatva. Ha esik az eső, ha fúj a szél — ők kitartanak, hisz megszokták, hogy áldozatot hozzanak. Megindul a diadalmas menet, aminél meghatóbbat még nem láttam. Kinn a parkban van a pálmászen-telés, a nők olajágakkal, harsogó ének-szóval vonulnak be a templomba. Szent-mise után elszélednek, ki-ki a pavilon-jába, a dolgozók kicsi villájukba. Titokzatos csend ül a telepre, mely jól összehangolódik az őszi elmúlás szomorú hangulatával.

— *Nagycsütörtökön és Nagypénteken mi volt?*

Nagycsütörtökön egész éjjel szentség-imádás, óránként jönnek a különböző pavilonokból, élén a nővérrel; egész éjjel énekek, imák, beszélgetés a szentségi Jézussal, kedves, meleg megnyilatkozása a léleknek.

Nagypénteken szép napsugaras őszi délután tartottuk a keresztutat. A nagy

parkban nagybőjti ének, fájdalmas rózsafűzér váltották egymást, igazi fájdalmas keresztút. A betegek ketten-hárman egymásba kapaszkodva, vagy kis kocsin, mankókkal. Úgy éreztem, hogy a jószágos Istennek megese a szíve rajtunk. Nyolcas sorokban mentünk mintegy pár százan, buzgón énekelve egyik állomástól a másikig. Az elmélkedést a betegek maguk végezték. Megindító volt, amint a szívből feltörő könyörgés esdekelt az Úrhoz, hogy segítsen vinni a keresztet, mert összeroskadnak alatta, mert egyedül csak az Ő erejével tudják ezt az emberfeletti gyötrelmet, kínt elviselni. Így ment minden állomásnál, míg végre beértünk a templomba, ahol csonka misével végződött minden, azután csend, mindenki a maga helyére tért vissza.

— *Gondolom a Húsvétot Nagyszombat éjjel ünnepelték?*

Nagyszombaton éjjel 11 órakor zúgnak a harangok, olyan kedvesen, hívogatóan. Az egész park fényárban úszik, és jönnek kedves betegeink, de jön az orvosi kar is és az egészséges dolgozók. A templom megtelik, a betegek énekkara énekel.

Ugyancsak ők olvassák fel a próféták jóvondulásait és ők segítkeznek az oltárnál. Nagyon szép a keresztiségi fogadalom megújítása, az erős, egészséges bariton egyesül a betegekével, csak úgy zúg a templom. Sok az áldozó, és lelkesen énekeljük a húsvéti ünnepek énekeit. Miután boldog húsvéti ünnepeket kívánunk egymásak, drága betegeink elfeledkezve fájdalmaikról, velünk örülnek, velünk boldogok. Azután megkezdődik a nagy ünnepi agapé, az ünnepi vacsora. Egész éjjel szól a zene, rakéták röpködnek, szóval ünnepel mindenki, mintha nem is betegek lennének, hanem egy ünneplő sereg tele boldogsággal. Másnap az emberbaráti szeretet lehetővé teszi, hogy ne hiányozzék semmi kedves betegeinknek. Délután megérkeznek a különböző intézmények, felekezetek képviselői, és elhalmozzák betegeinket meglepetésekkel, ajándékokkal. Elmondhatjuk, hogy ott találkozik a szeretet, a humanizmus minden nemzetiségi és valláskülönbség nélkül.

— *Volt még más nagy ünnep is?*

Igen nagy ünnep *szent Erzsébet napja*, aki a betegek és betegápolók patronája: november 19-e. Ilyenkor reggeltől estig szól a zene a parkban. Szőröstől-bőröstől nyárson sütnék egy tehenet, mindenki annyit vághat belőle, amennyit akar. Nem hiányzik a disznótoros hurka, kolbász, no meg a jó borocska, pezsgő, amely ingyen áll a rendelkezésükre. Ezt megelőzően a templomban róják le há-lájukat a mi Szent Erzsébetünknek, édes jó hazám lánglelkű hőséneke. Igen, ez a szent a miénk, a magyaroké, aki királynő léte-re nem átalotta saját kezével ápolni ezt a rettenetes betegséget.

— *Még azt szeretném kérni, hogy mondjon valamit nővértársairól is.*

A telepen 16 szerzetes nővér dolgozik, akik önként ajánlották fel magukat, hogy a társadalom ezen kitaszítottjainak anyja, barátja, testvére, ápolója és gondozója legyenek. Az intézet igazgatója szerint ők a szíve-lelke az egész telepnek. Ők felelnek mindenért, valóságos őrangyalai a betegeknek éjjel-nappal. De bőven fizetnek ezért a betegek szeretetükkel, ragaszkodásukkal. Ha a beteg haldoklik, a nővért el nem engedi, amíg csak utolsót nem sóhajt.

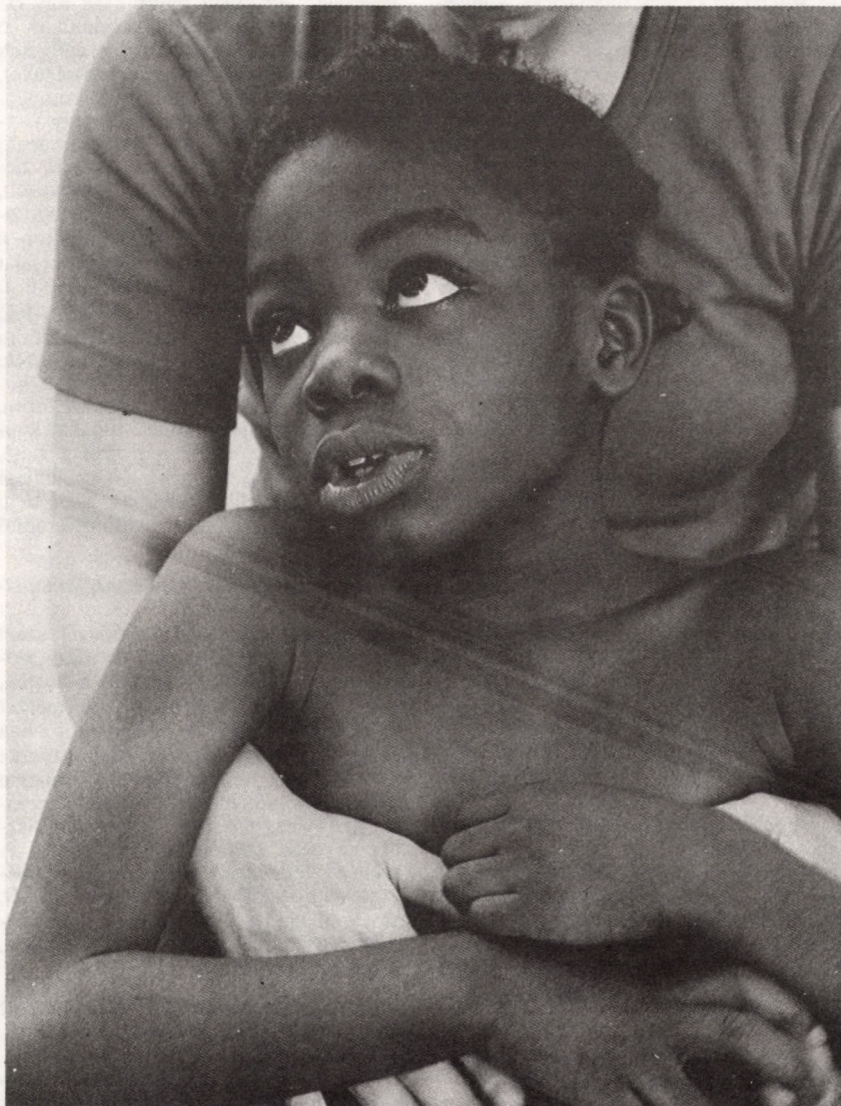
— *Nyilván gondoskodnak a betegek lelki életéről is...*

Általában van lelki élet a telepen, a vasárnapi misén a templom tele van. Különben a misét rádión közvetítik a pavilonokba, hogy a fekvő betegek is hallják. Ez ad nekik erőt, hogy mosolyogva tudjanak szenvedni.

— *Kik voltak állandó vendégei a telepnek?*

Szent Kamill Klubja, amelyhez a leg-gazdagabb polgárok tartoznak, kéthetenként fényes kocsiikkal eljönnek a telepre, átöltözve ágytól-ágyig mennek.

— *Köszönöm, Mária néni, a nem mindennapi beszámolót és főleg nem mindennapi életét.*

Boldog Damian de Veuster, az AIDS-korszak szentje

II. János Pál pápa május 15-én avatja boldoggá Damian de Veuster belga szerzetest. Damian atya, aki a leprás betegek ápolására áldozta életét Molokai szigetén a Hawaii turisztaparadicsomban, 49 évesen halt meg leprásként a leprások között.

A település orvosa egy nappal halála előtt kereste fel őt, nem mintha hitte volna, hogy valamit tud még tenni érdekében. A sirt már kiásták, amikor az orvos még egy utolsó fényképet akart csinálni. A gép egy állványon állt az ágy lábánál. A többi látogató egyike tartotta a beteg fejét, vállát és karjait, majd a megfelelő pillanatban oldalt lépett, hogy az üveglemez képen csak egyedül ő legyen látható. Több próbálkozásra volt szükség a kívánt hatás érdekében: a borzalmas fáradtság az eltorzult arcon, a végtelen távolság a szemekben, a tönkrement kezek ernyedti nyitottsága a takarón, készen az élet feladására — ezeknek látszaniuk kellett.

Munkája a településen abból állt, hogy támasza legyen az embereknek a halálban. Most rajta volt a sor. Azt mondta, hűsvétkor akar meghalni, hogy átélje Krisztus megfeszítését, halálát és feltámadását. A felvételeket Virágvasárnap készítették. A következő reggel nyolc órakor, 1889. április 15-én halt meg, négy nappal Nagypéntek előtt, 49 évesen. 15 éven át volt misszionáriusa a katolikus egyháznak, 16 évig volt lelkipásztor a leprások közösségének és életének utolsó négy évében a leprától szenvedőként volt ismert.

A leprás

A világ számára ő volt a leprás Damian. Elég sajátos, hogy létét egyáltalán tudomásul vette a világ. Ugyanis Kalawao, a leprás telep egy félreeső helyen volt: Molokai megközelíthetetlen földnyelven, a félig lakatlan és ritkán látogató szigeten a Hawaii szigetcsoporthoz, amely maga is az Észak-Csendes-óceáni térség legelszigeteltebb részén fekszik.

Damian nem azért ment Kalawaora, mert betegsége miatt kellett volna félrevonulnia, hanem mert a betegek papjaként segíteni és lelkeket menteni akart. Meg kellett nyilvánulnia végső elhatározásának, hogy tulajdonképp mások halálos nyomorúságát akarta magára venni. Ebben rendkívüli ember volt, de nem egyedülálló. Mert a kirekesztetteknek támogatást nyújtó keresztény hagyomány magára Jézusra vezethető vissza, aki mindig különös együttérzést tanúsított a betegek iránt. Az egész világon mindenütt voltak szerzetesek, akik Kalawaohoz hasonló elhagyott zugokban a lepra áldozatai között dolgoztak és ebben a betegségben haltak meg. Legtöbbjük ismeretlen maradt. Damiannak jutott az a különleges sors, hogy halála révén egyfajta képviselővé vált. Mint egy tanpéldán, rajta vált világossá, mit jelent „leprásnak” lenni, és saját nyomorúsága világított rá, hogy az összes ember számára mit jelenthet egyetlen ember sebekkel borítotttsága.

Mogorva szent

Emellett korántsem volt szeretetre méltó ember. Kortársai bogaras, önféjű, zsembe embernek mondták, aki fellépésében és kifejezéseiben érzéketlen, rendkívül bizalmatlan, makacsul keményfejű volt, mindamellett hogy a bajokra érzékenyen reagált, miután mindenkiel összeveszett.

Damian — a leendő új szent — végeredményben keményfejű flamand paraszt volt. Gondolható, hogy végső fokon kevés lehetősége nyílt egyénisége átalakítására. A legkisebb megértéssel sem rendelkező előljárói vagy magára hagyták őt ügyei intézésében, vagy olyan testvéreket küldtek hozzá, akik még nála is komplikáltabbak voltak. Damian hajlamos volt a szélsőséges elhatározásokra, csak leprásaiért élt és az egész misszió szükségleteire nem volt gondja. Riasztóan magányos ember volt és fiatalágának pezsgő életkedve egyre inkább sötét akasztófahumorrá változott. Egyre többször esett bémult depressziós hangulatba.

Néhány olyan fölényes megnyilatkozása sem tetszik, amelyek korának missziós felfogása tekintetében jellemzők rá: teljes és kizárólagos elkötelezettség volt a keresztényiség európai felfogásának, az elmaradott vadak fölött jóakaratóan anyáskodott, idegen kultúrákkal és vallásokkal képtelen volt

a párbeszédre. Bárcsak ne olyan ódivatúan beszélt volna mindig. Ez a világtól idegen pátriarcha már fiatal papként is úgy lépett fel, mint saját nagyapja! Talán ezért kényszerítették ki hatalommal boldoggáavatását, mert az ilyen misszionáriusok veszélytelenek, irányítható és kiválóan elhárító figurák a gyarmati korszak bűneihez és a jelenkor nem kevésbé bűnös kereskedelmi struktúráihoz?

Osztolni a nyomorban

Damian de Veuster valóban nem a gipszszobrok világából való mintakeresztény. De azon halálos betegek iránt, akiket a világ minden része elkerült és kizsárfított, határtalan szeretetel tanúsított ez a bogaras, keményfejű ember, és orosz-lánként harcolt védenekéért a hawaii egészségügyi hatóságokkal és egyházi felsőbbiségekkel. Damian minősítésében rendi előljárója harapósan jegyezte meg: „Túlzóna veti be magát a leprásokért, mert képtelen mértéket tartani.”

Nehezen deríthető ki, hogy a 19 éves, makkegészséges parasztleány egyáltalán miért lépett be az „arnsteini atyák” közé. Damian számára elegendő volt ez a rövid megállapítás: „Isten hív és nekem engedelmeskednem kell.” Az elhatározás, hogy életét megossza a leprásokkal, nem sok romantikus vágyódást mutatott a mártírium iránt. Ez egyszerűen józan következménye volt annak a képnek, amit Damian Istenről és emberről hordozott magában. Ha az ember valóban Isten képmása, akkor e méltóságának megfelelő módon kell kezelni őt már itt a Földön. Ha Isten ezen a nyomorúságos Földön emberré lesz, akkor nem a távoli túlvilágban megvalósuló üdvösségről kell álmodozni, hanem azért kell fáradozni, hogy az élet helyévé alakítsuk ezt a világot.

A 20. század páriái

Damian az erőszak és kétségbeesés boszorkányüstjében egy csapásra megtapasztalhatóvá akarta tenni a szeretet Istenét és a mennyei reményről akart prédikálni. Csak úgy tudta mindezt hitellel méltóvá tenni, ha nem csupán látogatója lesz a koszos fetrengő, élve rothadó hullajelölteknek, hanem osztozik nyomorukban. Mesterkéletlen jelenlétével a nyomorúság kérge alatt képes volt visszaadni emberi méltóságuk egy darabját, vagyis a tiszteletet a sajnálkozás helyett. Ennyire egyszerű volt ez. Elismerte, hogy „borzalmasan néznek ki, de van lelkük, amit Szabadítónk vére váltott meg”.

Ma, több mint száz évvel Damian atya halála után, a lepra még nem pusztult ki, de jól kezelhetővé vált. A modern összetett gyógymód a különféle gyógyszerekkel már gyakran hat hónapon belül sikert hoz. Az orvosi segítségével együtt persze kéz a kézben kell járnia a társadalmi rehabilitációnak is, hogy a még mindig mindenki által elkerült beteget ki lehessen ragadni a gettóból. Ennek előfeltétele, hogy le kell győzni a félelmet az érintkezéstől.

Damian de Veuster, akit most avatnak boldoggá, nemcsak ezek miatt olyan alakja a misszió történetének, akit nem lehet be a por. Kihívó kortársá válhatna, ha legalább ahhoz volna bátorságunk, hogy feltegyük az önkritikus kérdést, hogyan bánunk a magunk páriáival, a kellemetlen kortársakkal, akik fenyegetik rendíthetetlenűnk és magabiztosságunkat. Hogyan viselkedünk a be-nem-illeszkedőkkel, akik neveltségessé teszik felszínes értékeinket és azt, hogy életmódunkkal teljesen elégedettek vagyunk.

Damian de Veuster az AIDS-betegek, törvényen kívüliek és hajléktalanok védőszentje. Messzire világító vezéralak, aki világossá teszi, hogy a szeretet nem frázis, és hogy a „kirekesztés” a keresztények számára idegen szó.

Fordította: —|—y

Forrás: Kirche Intern 94/5

Damian atya életéről két óras fekete-fehér videokazetta kölcsönözhető: Dr. Dobos Károly, 1142 Bp., Erzsébet királyné útja 63. Tel.: 252-92-47.

Ágytól – (Úr)asztaltól?

Figyelemre méltó írás jelent meg a „Hitélet” katolikus folyóirat júniusi számában.

G. Murano taglalja Walter Kasper, Karl Lehmann és Oskar Saier közös pásztorlevelét „Az üdvösségből az újraházasodottak sincsenek kizárva” címmel.

Amikor e miatti örömömnék szeretnék hangot adni, azt is igyekszem leszögezni: nem hazabeszélek, mert első, egyedüli — és remélhetőleg végső — házasságomat élem.

Erdekes, hogy éppen ebben a lapban olvastam vagy másfél esztendeje azt a püspöki választ, amelyben a főpásztor válaszol egy gyötrődő, komoly lelki konfliktusban lévő asszonynak, aki második házassága ellenére is hatalmasan vágyódik az Oltáriszentség után. A főpásztor szerint szomorú, de fájdalom, nem tehet semmit; az ő keze (miként az Egyháze is) meg van kötve az ilyen szituációkban. Amíg az „eredeti állapotot” nem állítja helyre az asszony, nem tér vissza első férjéhez (amit Isten egybekötött!), addig nem részesülhet szentáldozásban.

Ridegnek, rigorózusnak éreztem eme álláspontot, bármenyire szabályos is. Ez sütött belőle számomra: „Az ember van a törvényért!” A német püspökök közös pásztorlevelének hatalmas felismerése ezzel szemben az, hogy a házasság elsősorban nem betartandó törvény, hanem Isten ajándéka az ember számára. Olyan lehetőség, amely különféle vetületében segíti az ember (férfi-nő) biztonságát, és mégis szabadon vállalt összetartozásának megélést, ország-világ előtt kinyilvánított szövetségkötését, elköteleződését és az utódok jogtörvényi garanciáinak megteremtését. A „szentséget” magát is a házasulandó felek szolgáltatják ki egymásnak, amit — szabad akaratuk tiszteletben tartásával — Isten minntegy elpecsétel, tudomásul vesz, „ellenjegyez”.

Mint minden ajándékot, a házasságot is el lehet rontani, nem vigyáztatni rá, nem rendeltetésszerű használattal, hozzá nem értéssel, mást-várván-a-csomagolás-láttán s csalódva a burok távolodtával, stb.

Felelős felnőttnek, ha nem játékszer vagy spekuláció a házasság, elég trauma lehet a felismerés: ezt nem lehet tovább csinálni, élni, muszáj megmásmítani eskümet. Különösen nagy és szerteágazó a konfliktus, ha gyermek is született ebben a halódó házasságban. (Egészen más kérdés — ami nem jogosít az ítékezésre —, hogy elvileg nem létezik olyan kibékíthetetlen ellentét, ami helyrehozhatatlan volna, csupán a kölcsönös jószándék és megbocsátó-készség a feltétele. Hiszen valami vonzó, értékelendő mégiscsak lehetett abban a másokban, ha már őt választottam, ha már engem választott...!? Igaz, sok (legtöbb?) házasság halála, hogy az egyik fél távozik, „kilép” az együttesből, hogy magára marad egyikük, mert elhagyják akaratára ellenére. Így ő kénytelen tudomásul venni az új állapotot.

Minden szeretetkapcsolat — mert hát végül is ez a házasság — megromlása szomorú, sajnálni való dolog önmagában is. Viszont nemde inkább a kirekesztő „kőszívűség” nyilvánul meg a segítő együttérzés helyett az egyház és tagjai részéről, amikor az újraházasodott számára tiltó táblával zárja el az utat az Úr asztalához? A bontóper, a válás egy speciális és több embert érintő, az „egybenövöttséget” szétszakító trauma. Ha ennek a gyógyulás reményével létrehozott folytatását, új állapotát, vagyis az újraházasodást bűnnek bélyegezzük — nem tévedünk-e? Hiszen a bűn nem más, mint szeretetlenség, békétlenség, önzés, károkozás. Kimondható-e kategórikusan ez az újraházasodásra mint olyanra, mintegy „megbocsáthatatlan bűnként”, ugyanakkor pl. a gyilkosságra elképzelhető a feloldozás?!

Kikerülhetetlenül előviláglik Jézus esete a házasságtörő asszonnyal. Ki ítélezhet és ki lehet ítéletvégrehajtó (mintegy megvédendő „Isten becsületét”)? Pedig az esetről feltételezhetően volt jelen vallási vezető is, mégsem utaltott a főpap hatáskörébe az ügy! A kútnál sem azt mondja a többedik férffival együttélő asszonynak: „Nem mutathatsz be áldozatot, míg az első férjedhez vissza nem térsz”. Azt viszont mondja másutt: „Ha áldozatfelviteled közben jut eszedbe, hogy haragosod van — hagy ott, békülj meg, aztán mutasd be áldozatodat!”

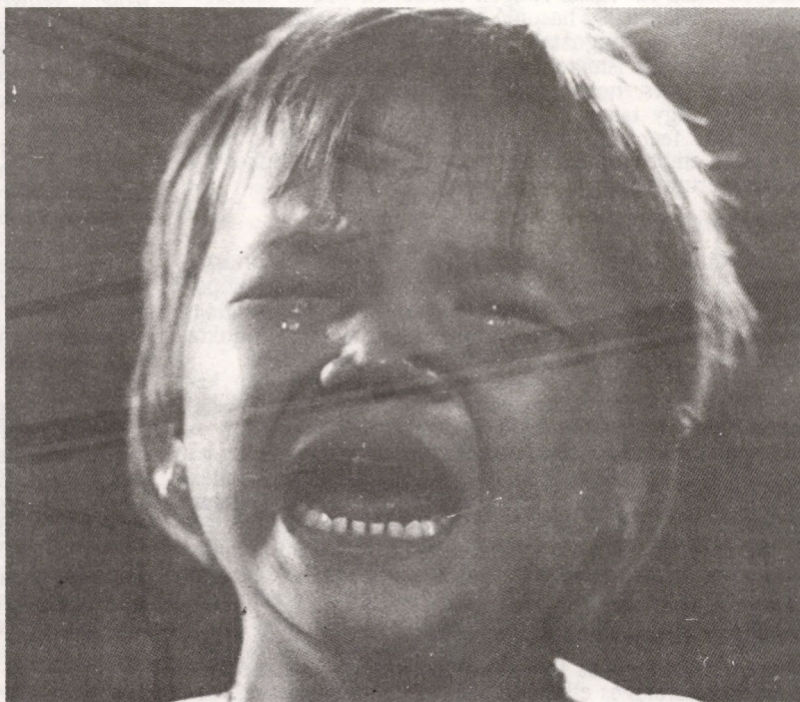
A klérus állapotánál fogva nem követheti el az újraházasodás vétségét-tévedését. Az egyházat alkotó civilek, házasságban élők nem avval „szepőltenítik” a saját házasságukat, ha kirekesztik-megbélyegzik azokat, akik gyengék voltak az első házasságukat életben tartani. Félve és halkán kérdezem: ki az közülünk, aki a jézusi értelmű házasságtörést ne követte volna már el, gondolatban megkívánva mást (is) férjén/feleségén kívül? Avagy miként más a házasságtörés és az újraházasodás? S ha más, nemde az utóbbi a becsületesebb?

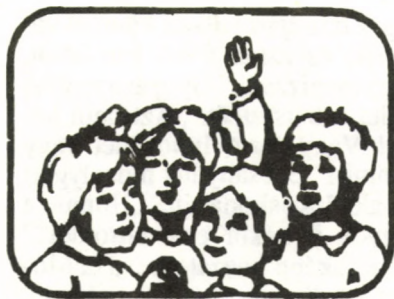
A három püspök körlevele nem kíván a bajból, bukásból erényt kovácsolni, nem esik az engedékenység végletébe. Nem segédkezik a „kényszerű szükségállapot” sokszorosításához, legalizálásához — csupán létező problémát modellez, keresi annak megoldását. Saját hatáskörében veti fel az irgalmas szeretet felelősségéből folyó feladat létét, illetve vizsgálja mibenlétét. Egyértelműen megfogalmazza az egyén, azaz az újraházasodott/ak/lelkiismereti és döntési kötelességét az eucharisztiaival kapcsolatban is. Ezt a feladatot az Egyház nem vállalhatja át az egyének, a házaspár helyett. Viszont rá sem tehető kikerülően az újraházasodottak lelkiismeretére hivatali hatalma jogán.

A Jézustól ránk hagyott viszonyulás mindannyiunk számára kötelező. Ez feltételezi bizalmával az újraházasodottak részéről a tiszta szándékot, hogy tisztában vannak vele, mivel tartoznak Istennek, hogy fennáll lelkiismereti megbékéltetésük — amennyiben az Úr asztalához kívánnak járulni.

Az egyház tiszte ez esetben nem több, de nem is kevesebb, mint a tudomásulvétel és az együtt-örvendezés!

Mihálovics Zoltán

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Citromfácska

Egy téli estén, amikor Gyopár bátyám hazajött a ródlizásból, belebújtam a ködmönkémbé és kisi-ettem a kertünkbe. Meg kellett nézmem, nem hagytam-e nyitva az üvegház ajtaját. Azon a nyáron ugyanis, nyolcadik születésnapomra, egy kis citromfácskát hozott nekem a nagybátyám, Boldizsár bácsi: „Nesze, Moha, honosítsad meg a citromot Törpeházán.” Ő csak tréfából mondta ezt, de Földigszakáll bácsi, igen nagy örömmre, kijelentette: „Nagyon valószínű, hogy meg lehet honosítani nálunk is.” Volt a kertünkben egy picinyke düledező üvegház, azt rendbehoztam, és elhelyeztem benne a fácskát. Körülnézett benne Gyopár is, és a végébe mutatott: „Odá meg beállítom a ródlimat, legalább majd nem havazom össze vele a verandát.”

Nem szóltam ellene, megszoktam már, hogy bármilyen zugot fogtam is használatba, tüstént ő is elhelyezte ott valami holmiját, hogy ne csupán az enyém legyen. Arra azonban nem gondoltam, hogy a havas napok beköszöntével mennyi keserűséget és izgalmat fog okozni nekem az a ródl. Gyopár ugyanis nap nap után nyitva hagyta a fűtött üvegházacska ajtaját, és mosolygásra ránduló szájsarokkal élvezte, hogy bosszankodom. Sőt! Amikor már vagy ötöd-ször rohantam be hozzá dühöngve, a szemembe is nevetett: „Mért olyan fontos, hogy becsukjam? Hiszen te úgyis becsukod, amikor kiszaladsz megnézni, hogy becsuktam-e.” Ekkora szemtelenségre már szólni sem bírtam, belém fagyasztotta a szót a szavai-ból, gúnyos mosolygásából felém áradó hidegség.

Azon a napon, amelyről beszélek, már akkora düh tombolt bennem az ismét nyitva hagyott ajtó láttán, hogy már a becsukásra se szánva időt, visszarohtam Gyop-

párhoz és üvöltöttem: „Csúnyaság és gázság, amit csinálsz! Szándékosan hagyod nyitva, hogy bosszants!” Egy pillanatra elégedetten elvgyorodott, de tüstént úrrá lett arcvonásain és mesterkéltszánakozással nevetgélte: „Ó, a kis elbizakodott! Azt hiszi, törődöm vele, hogy bosszankodik-e vagy sem. Hát te ilyen fontos személynek hiszed magad? Ő, te szegény kis szá-már...”

Már félóra múlva megint keserített egy másik, szokásos bosszantásával. Történt ugyanis még nyáron, hogy egyszer ebéd közben, mialatt a következő fogásra vártunk, Gyopár a terítékem elé nyúlt, megfogta vízzel telt poharam, és közelebb tette a tányéromhoz. De nem az alját fogta meg, hanem fönt, ahol iszik az ember. Ott is maradtak az ujjlenyomatai, és mutattam neki bosszankodva: „Nézd, mit csináltál. Semmi kedvem ilyen pohárból inni. Mi szükség volt rá, hogy arrébb tedd?” „Hogy több helye legyen a tálnak” — de villant is a szeme örömmel. Megtudta, hogy ezzel bosszantani lehet engem. Ettől kezdve minden harmadik-negyedik napon, helycsinálás ürügyével, ott is hagyta az ujjlenyomatát poharamon. Ezt cselekedte azon az estén is, fél órával az ajtó nyitva hagyása után, és hogy ne vádolhassam édesapánk előtt, biztosította is magát: „Azért tolom arrébb, hogy több helye legyen a süteménynek.” De ugyanakkor leste is mohón az arcomat: bosszankodom-e eléggé. Amit éreztem, több volt bosszankodásnál. Megalázottság volt, és a ravaszság gyűlölete, s minthogy már nem üvölthettem, sírni kezdtem.

Vacsora után Ugribugri öcsém meg én segítettünk a konyhán édesanyánknak, Gyopár meg már mosakodott a szobánkban. Amikor mi is bementünk, aggódva láttam, hogy le van kötve a haja tö-

rülkőzővel, tehát fejet is mosott. A szappanomhoz ugrottam, és már tört is ki belőlem a szidalom. Gyopár ugyanis minden kérésem, tiltakozásom és dühöngésem ellenére újból és újból, hogy ne a maga szappanát hajszalazza össze, fejmosáshoz az én szappanomot használta. Így cselekedett most is, és elégedett mosolyra ránduló szájsarokkal hallgatta, hogyan kibálok: „Hát ennek már sose lesz vége?! Hiszen még idegennek sem szabad így viselkednie, nemhogy egy testvérnek! Mikor leszel már

jó?! Gyopár!” Aztán úgy tett, mintha nem is hallaná a szavam, olvasott az ágyban és nyugodtan fordított egy lapot, én meg úgy éreztem, hogy az a forduló lap jég-hideg levegőt csap felém, és vacogott a szívem.

A következő tél közeledtekor már nem bírtam örülni neki, hogy nemsokára esni fog a hó. Hiszen remegnem kellett tőle, hogy Gyopár ismét megaláz, és felbőszít nap nap után az üvegház ajtajának nyitva hagyogatásával is. Cselekedte is. A fácskát azonban azon a télen mégse az ő rosszalkodása következtében fenyegette nagy veszedelem. Hosszú volt a tél, és egy március végi estén különösen erős hideget vártunk éjszakára. Viharos szélről is lehetett tartani. Jól meg-

...hát az üvegház kis kályháját. Reggel azonban szomorkás mosollyal jött be a szobánkba édesapánk: „No, kisfiam, a citrom törpeházi meghonosításából ezáltal nem lesz semmi. Feltépte a szél az ajtót, még az öntözőkannában is megfagyott a víz.”

A fácskán ugyan nem láttam semmi külső változást, de tudtam, hogy vége. Ekkora hideget nem bírhatott el. Földigszakáll bácsi, hogy megvigasztaljon, adott nekem néhány egyéb ritka növényt, én meg azokkal együtt tovább gondoztam az üvegházban a citromfácskát is, de most már gépiesen,

remény nélkül. Gyopár persze nevetett rajtam: „No látod, mégse én tettem tönkre a fácskádat, hanem a természet.” S minthogy most már hamarosan megjött a nyár és nem bántott, ha nyitva maradt az ajtó, poharam ujjenyomatozásával, szappanom összehajzásával és más hasonlókkal kárpótolta magát. Én meg tovább kérleltem, dühöngtem és üvöltöztem rá eredmény nélkül.

A nyár közepe táján azonban, éppen azokban a napokban, amikor virágozni kezdtek ritkaságaim, különös dolog történt: Egy délelőtt ismét hajszálakkal elborítva találtam a szappanom, de igen nagy ámulatomra nem éreztem szűkségét, hogy tüstént kirohanjak Gyopárhoz a kertbe és ráripakodjam. Néhány hét múlva már az is előfordult, hogy később se szóltam neki, a szó legszorosabb értelmében megfeledkeztem a haragomról. Ősz felé pedig már ugyanakkor, amikor dühbe gurultam valamely bosszantása következtében, el is nevettem magam Gyopáron.

Nevetségesnek tűnt fel előttem, hogy még mindig ilyen törpelelkű törpe: élvezetet okoz neki másnak a bosszantása. Ekkortájt már, ha szóltam is neki, csak ilyen szelíd feddéssel: „Ejnye, ejnye, Gyopár, nem méltó emberhez, amit megint cselekedtél.” Eleinte azt hitte, hogy csak titkolom a dühöm, hogy nem akarok örömet szerezni neki vele, de a tizedik, huszadik szelíd feddés után meg kellett értenie, hogy valóban nem gurultam dühbe. Ekkor megdöbönt, ijedten fürkészgette az arcom, és egyszer el is szólt magát. Dühösen robbant ki belőle titkolt vágya: „Jön még tél, megállj csak! Majd meglátjuk, akkor is ilyen nyugodt maradsz-e, ha nyitva hagyom az üvegház ajtaját!”

De már a tél elején újabb meglepetések érték őt is, engem is. Ha elhasználta a magamnak bevitt mosdóvizet, egyetlen szóval másikat vittem be, az ujjenyomatos pohár helyett bosszankodás vagy sírás nélkül tisztát vettem elő. Egy este azonban, amikor ismét hajszálakkal borítva találtam szappanom és tisztogatása közben megszokásból odafordultam Gyopár ágya felé, annyira csalódottan és szomorkásan nézett rám, hogy belefájdult a szívem. Úgy tettem tehát, mintha bosszankodnék, megfenyegettem a mutatóujjammal. De nem vidult fel tőle. Dühösen mormogott valamit és visszasüllyesztette tekintetét a könyvbe. Fordított most is egy lapot, és a szájalom melegét érezte a szívem. Ekkoriban már nem is láttam nevetségesnek törpelelkűségét, hanem azon törtem a fejem, miként ébreszthetnék vágyat benne a jószág iránt. Ezt azonban nem bírtam kifundálni, csupán abban lettem egyre biztosabb, minél rosszabb valaki, annál fontosabb, hogy érezze a szeretetünket, hiszen ha mi is rosszakká lennénk hozzá, jogosnak tarthatná, hogy ő is az legyen hozzánk.

Amit oly módon várt Gyopár, hogy ismét fűtsek az üvegházban és essék a hó, végre bekövetkezett. Amikor azonban hazajött az első ródlizásból, olyan ijedten köhögött, hogy megfeledkeztem róla, meg kéne nézmem, becsukta-e az üvegház ajtaját. Megijedt édesanyánk is: „Tüstént feküdj le,

kapsz mindjárt valami könnyű vacsorát, és aztán forró hársfateát, hogy megizzadj.” Gyopár azonban utálta a hársfateát: „Azt nem kérek! Vagy forró limonádét vagy semmit!” Édesanyánk mosolygott az akadémikuskodásán: „Honnnan vegyek ilyenkor este citromot?” És tréfaképp hozzátette: „Ha Moha fácskája nem fagyott volna el, akkor talán termett volna rajta egy, és kaphatnál.” Gyopár durván felnevetett: „Möhától? Ő akkor se adna nekem!” Gonoszok mosolyra rándult a szája sarka: „Különösen ma nem!” És elégedett vigyorgással nézte, hogy már rángatom is magamra a ködmönkémét, sietek becsukni az üvegház ajtaját.

Vagy húsz perc múlva benyitottam szobánkba. Gyopár már ágyban feküdt, már meg is vacsoráztott, és most azt várta, hogy édesanyánk bevigye és belediktálja az utált hársfateát. Reménykedve tapasztotta rám lázas tekintetét, dühöngeni fogok-e a nyitva hagyott ajtó miatt. Én azonban nyugodtan tettem le takarójára a kistálcát a párolgó teásbögrével: „Nesze, és minél melegebben idd!” Belekukkantott a bögrébe, aztán rám bámolt: „De hiszen ez limonádé! Honnan került citrom?” „A fácskán termett. De idd már, mert kihül!” Kortyintott egy picit: „Még nagyon forró. Dehát hogyan lehetséges, hogy termést hozott?” Földigszakáll bácsi azt mondja, neked köszönhetem. Azért nem ártott neki a tavalyi fagy, mert edzetté tetted a folytonos ajtó nyitvahagyással. Hozzászoktattad a hideghez.” Elgondolkodott. Megint figyelmeztetnem kellett, hogy igyék. Most már két kortyot ivott. Aztán anélkül, hogy felnézett volna a bögréről, ezt kérdezte: „És az hogyan lehetséges, hogy... hogy mostanában már nem gurulsz dühbe?” Most én gondolkodtam el: „Talán azért nem... mert én is megédződtem. A bosszantásaidtól, te csibész. Tehát kibírom azokat.” Több szó nem is esett. Most már sűrű kortyokban kiitta a limonádét, beburkolódzott a pokrócba és behunyta a szemét. Kályhánkban ilyenkor este már nem égett a tűz. Jól a vállá alá gyűrtem hát a pokrócot, hogy sehol se juthasson hozzá az éjszakai hideg.

Otthonszülés – Születésház

„Van egy erő, ami szüléskor eljön a nőkhöz. Nem kéri, egyszerűen csak elárasztja őket. Fözlúg a testükben. Összegyűlik, mint a felhő a szemhatáron, átsuhan az égen, és magával hoz egy gyermeket. A méhösszehúzóerők észrevétlenül jönnek, fölerősödnek, míg nevetségessé nem válik mellettük bármilyen más munka, amit valaha is végeztünk. A szülés elhallgattatja énünket — arra az időre úgy érezzük, hogy egy magasabbrendű élet magábaolvast bennünket és keresztüllüktet rajtunk. A zsigereinkben szétáradó erő megtapasztalása tökéletes bevezetés az anyaságba. A szülői lét nemcsak kitágítja fizikai és pszichológiai tűrképességünket, de ki is teljesíti minden egyes jellemvonásunkat.”

Részlet Penny Armstrong és Sheryl Feldman: A szülés művészete (Szülés bölcsen: a természet rendje szerint, a tudomány támogatásával) című művéből.

I.

A szülés eseménye messze túlmutat önmagán és közvetlen hatása van az egyén, valamint a társadalom fejlődésére, kibontakozására. A szülés egy tűzforró terület, amely szakmai misztifikációk miatt, anyagi és presztízs okokból szinte tabuként él a köztudatban: a szülés, a szülés orvosi terület. Outsidernek ne kontárokodjanak bele! Sokan elfelejtik, hogy a szülés, a szülés elsősorban családi esemény, a szülők, a testvérek, a rokonok és főleg az újszülött meghatározó, életre szóló élménye. Azok a tétova lépések, amelyekkel az egészségügyben némi teret engednek az anya, a család szándékának, csak kozmetikázzák azt a tragikus tény, hogy egy bensőséges, intim családi eseményt rideg orvosi beavatkozássá alacsonyítottak. Nem adtak választási lehetőséget a szülés, ill. a szülés körülményeinek megválasztásához.

A megszokás, a többgenerációs kizárólagos tapasztalat következménye az, hogy mára már természetesnek, normálisnak hisszük a kórházi beavatkozások egész sorát, megszabott menetét. Biztonságosnak, veszélytelennek tartjuk. Pedig ezek — bár sokszor vitathatatlanul szükségesek — megzavarják a szülés folyamatát fizikai, lelki és érzelmi síkon is. A botrótválás, beöntés, burokrepesztés, a szülés útemébe való gyógyszeres vagy egyéb módon való beavatkozás gátja az ösztönös, belső törvények szerinti szülésnek. Nem véletlenül javasolja a WHO 1985-ös ajánlása: „Bátorítani kell azt a fajta szülési hozzáállást, amely kritikusan szemléli a technikaközpontú ellátást, és tiszteletben tartja a szülés érzelmi, pszichológiai és társadalmi vonatkozásait.” A szülés az élet csúcselménye lehet, egy mindenki által átélhető, transzcendens esemény, amely az egyívű tartozás bizonyosságának megtapasztalásán keresztül a párokat mélyebben, talán örökre összeköti. Így a családok életminősége a belső kapcsolatrendszeren keresztül javul.

A demográfiai vetület: Érzelmi, pszichológiai és társadalmi vonatkozásban is kitörölhetetlen nyomot hagy a szülés élménye. Ez különböző újságok természetes szülésről szóló vitáinak számos olvasói levelében is megnyilvánult a közelmúltban: „Olvasom Fekete Gyula cikkeit, könyvét, és elhatározom, annyi gyermeket szülni, amennyit Isten ad, de utána mindig eszembe jut első »élményem« a kórházban, és meggondolom. ...Elrontottam? Persze, mert még mindig csak egy fiam van, pedig négy év alatt szülhettem volna testvéreket! Elrontottam, mert úgy terveztem, hogy (kb.) két évente szülnék, de visszatartott a kórháztól való rettegés! (Pesti Hírlap, 1993. február 9.) Érdemes a fenti gondolatnak és az abortuszok számának összefüggéséről is elgondolkodnunk.” (Részlet az Alternatal Alapítvány dokumentációjából)

II.

„A Születésház alternatív hely a várandósok és családjuk számára, ahol információnyújtás, gondozás, szülésre való felkészítés stb. folyik. A Születésház választható hely az életadásra is, az egészséges anyák és családjuk számára. A Születésház olyan kórházon kívüli hely, ahol háborítatlan, természetes szülések történnek komplikációmentes kihordást követően; ahol mód és hely van arra, hogy azok, akiket a nő szülésre a szaksegítség kívül maga mellett szeretne tudni, mind ott lehessenek; ahol a nő, illetve a család megfelelő mennyiségű és minőségű információk birtokában, szakmai vélemények ismeretében felelősségteljesen dönthet minden egyes főajánlott vizsgálat elfogadásával kapcsolatban, tisztában van a vizsgálat eredményével és azzal, hogy az mit jelent és milyen következményekkel jár vagy járhat; ahol támogatják a család aktív részvételét a gyermekvárás, a szülés és a gyermeknevelés folyamatában; ahol az újszülött és az anya, illetve a család többi tagja megszokott nélkül együtt lehet; ahol biztosítják az újszülött gyermekorvosi ellátását; ahol a szülésre felkészítő tanfolyamok keretén belül a párkapcsolat erősítésére szolgáló csoportfoglalkozások segítik a család hosszú távú együtt-

maradását; ahol hely és mód nyílik arra, hogy az ott találkozó családok igényeik szerint baráti közösségekké formálódhassanak; ahol nyitottak az új információk befogadására, szükség esetén a régi felülbírlására és megváltoztatására.”

Ez a leírás jól tükrözi a lényegét, mégis érdemes a sarkalatos pontokat röviden kiemelni és összefoglalni:

a) **Szemléletmód:** A Születésházban „terhesek” nincsenek, csak áldott állapotú nők (és a párjuk). Ez a szó, hogy „terhes”, azt sugallja ugyanis, hogy a másállapot teher, ami nem jelent mást, minthogy maga a baba az, aki teher nekünk. A teher pedig nem kívánt dolog, amitől mindenki szabadulni igyekszik.

A szülés családi esemény, amelynek főszereplője az anya — és a csecsemő —, aki a szülés alatt azt csinál, csinálhat, ami neki jólesik, senki nem próbálja rávenni olyanra, amit magától nem tenne, vagy nem esne jól (pl. arra, hogy hanyatt fekdjék egy asztalra, és tegye föl a lábait... stb., de itt ennél kisebb dolgok — pl. éjjen-e a lámpa vagy sem — is ugyanilyen lényegesek lehetnek valakinek). Mindig az a legfontosabb, ami az anyának fontos; bármi legyen is, ami testi-lelki igényeit maximálisan kielégíti. Itt nem az orvos áll a középpontban, aki fehér loyon megérkezvén megmenti az anyát és gyermekét. Ő a szülést kíséri és nem (le)vezeti. A folyamatot hagyni kell, hogy megtörténjék, nem irányítani. Ilyenkor az minden jelenlévőt magával ragad, ezért irányító vagy külső szemlélő nem lehet senki.

A legtöbb szülés (külföldön kb. 80%, de Magyarországon sem sokkal kevesebb) problémamentesen zajlik (zajlanék) le. Ez azt jelenti, hogy zavarokat és kisebb-nagyobb komplikációkat okoz az, ha a szülő nőt számára negatív hatások érik. Ennek mértéke persze attól is függ, ki mennyire érzékeny, de egy kórház ehhez egyelőre nem tud alkalmazkodni.

b) **Feltételek:** Otthon csak az szülhet, akinek terhesége problémamentes volt, így születe várhatóan komplikációmentes lesz. A ma szokásos terhesgondozás alatt elvégzett vizsgálatokkal ezt 99%-ig biztosan ki lehet szűrni. Előfordul, hogy mégis szükségessé válik beavatkozás. Alapos elővizsgálatok után a felmerülő komplikációk nem olyan természetűek, hogy megoldásukat a közeli háttérkórházba érkezés ideje hátráltatná. A kórházban fellépő komplikációk kezelését is megelőzi egy előkészítő fázis, értem ezen akár a műtő előkészítését vagy az altatást, ha épp az szükséges stb.; pl. egy császármetszés előkészítése kb. 20 perc. A háttérkórházba általában ennél gyorsabban át lehet érni.

Megfigyelték, hogy a hirtelen fellépő, erős vérzéssel járó — s ezért azonnali beavatkozást igénylő problémákat a legtöbb esetben vissza lehet vezetni valamilyen előző, orvosi jellegű beavatkozásra. Pl. a lepény leválása utáni erős vérzés okozhatja az oxidin. A Születésházban semmilyen beavatkozásra nem kerül sor, és nem is erre van berendezkedve — erre valók a kórházak —, de arra fel van készülve, hogy ha kell, a kórházban elvégzendő beavatkozásokat előkészítsék és elkezdjék.

c) **Hely, környezet:** A szülés a család otthonában vagy az otthonához hasonló helyen, pl. Születésházban történik. (Olyan megoldás is létezhet, hogy egy barát adja „kölcson” a szülés idejére a lakását.) Az otthoni szülés és a szülőközpontban (az un. Születésházban) történő születek között nincs alapvető különbség, hisz ezen intézmények célja az, hogy az otthoni szülés hangulatát és érzetét megteremtse. Ezen kívül azonban rendelkezik közeli háttérkórházzal, továbbá olyan eszközökkel, amelyekkel komplikációk esetén a megfelelő beavatkozások elvégezhetők, ill. elkezdhetők a kórházba érkezésig. Fontos, hogy a pár megismerje a helyet még a szülés előtt, és a maga számára otthonossá tegye (pl. néhány személyes tárgy). A szülésnél jelenlevő családtagokat, barátokat, segítőköt az anya választja ki.

d) **Orvos:** figyelemmel kíséri a szülést, az anya állapotát. Ha vizsgálatot javasol, akkor annak, ha kell (hiszen az előzetes fölőkészítésben erről is esik szó), elmondja a lényegét, előnyeit, hátrányait és a kockázatot, így felelősségteljesen dönthetnek. Az ő feladata, hogy idejekorán felismerje a komplikációt, és kezdeményezze a helyszín áthelyezését kórházba. Saját szakállára és felelősségére egyik fél sem dönthet, hiszen a szülők és a jelenlevő orvos egyformán felelős a gyermek és az anya egészségéért.

III.

A természetes, háborítatlan szülés több, a kórházitól eltérő jelenséget mutat. A csecsemők nagy része egyáltalán nem sír, csak nyeldes, esetleg köhög, tüszög. Természetes körülmények között nem az kelti fel a gyanút, ha egy újszülött nem sír, hanem ha nagyon erősen sír, hiszen ez valami fájdalomra, betegségre utal. A legtöbb csecsemőt nem kell leszívni (200 szülésből 1 ilyen volt), mert a légutakat képes saját erőből megtisztítani — pl. a köhögéssel —. Teázatni az első pár napban azért nem kell — még a tejtermelés beindulása előtt sem —, mert a gyomrában levő magzatvíz a tartaléka. Ha ezt a folyadékot nem szívják le vizsgálatok céljára, akkor ez elég neki, míg anyatejhez jut. A háborítatlanul született csecsemő hamarosan nézelődni kezd, feltéve, hogy nincs erős fény. Az újszülött, ha egy pillanatra sem veszik el az anyjától (akin kívül senki sem nyúl hozzá), és más módon sem zavarják meg, képes minden segítség nélkül az anya hasáról a mellre felmászni és szopni. A magzatmázat nem mossák le, mert abban rendkívül fontos anyagok vannak, amelyek az első két napban felszívódnak, táplálva a bőrt. A kórház ugyan sterilebb körülményeket biztosít, ám az otthoni baktériumflórával szemben a csecsemő még magzat korában immunitást szerzett. Ezért pl. szájpénesz otthoni születeknél szinte egyáltalán nem fordul elő. Ezzel szemben a kórházi bacilusok könnyebben megfertőzhetik a gyereket, mert a gyakori erős fertőtlenítések hatására ellenálló baktériumtörzsek alakulnak ki, így már kisebb mennyiség is gondot okozhat.

Az otthoni szülés hosszabb távú hatása a gyerekekre abban nyilvánul meg leginkább, hogy kevesebbet sírnak, nyugodtabbak, könnyebben teremtenek kapcsolatot számukra még ismeretlen személyekkel, és idegen környezetben nem túl félénkek vagy tartózkodóak.

IV.

Az utóbbi idők legalaposabb felmérését az USA-ban végezték. Ebben két éven át 84 szülőközpontot vizsgáltak, összesen 11 826 szülést. Itt a perinatális mortalitás (születés után, az első hét nap alatti csecsemőhalandóság) 1,3 ezrelék volt. Ezt az adatot a tanulmány összeveti négy kórházban végzett alacsony rizikófaktorú csoportra vonatkozó korábbi felmérés adataival is (összesen 30 354 szülést érintenek ezek a felmérések), ahol az átlagos perinatális mortalitás 2,5 ezrelék volt. Ennél lényegesen nagyobb mértékű eltérések vannak az alacsony rizikófaktorú csoportok kórházi és szülőközpontokbeli egyéb adatait figyelve, pl. burokrepesztés, gátmetzés, epidurális érzéstelenítés... (otthon szinte sosem végzik ezeket a máshol rutinszerűen alkalmazott beavatkozásokat, nem lévén szükség rájuk).

A szülés utáni depresszió háborítatlan szülést követően általában nem jelentkezik, de ha mégis, akkor enyhébb, és rövid ideig tart.

Számos tanulmány eredménye támasztja alá, hogy a modern szülőközpontok képesek kiszűrni a szülészeti szempontból alacsony rizikófaktorú csoportba tartozó asszonyokat, és képesek ezeket olyan ellátásban részesíteni, amely a kórházi ellátásnál lényegesen kedvezőbb számukra.

V.

A fejlett országokban a születek 4–50%-a otthon, ill. szülőközpontokban történik. Látható, hogy az egyes országokban nagy az eltérés az igények között. A szülőközpontok csak az utóbbi évtizedekben jöttek létre, s kezdetben szinte mindenhol nagy szakmai ellenállással találtak. Mára azonban már elfogadottakká váltak, szerepük mind jelentősebb. Külön hasznuk, hogy létükkel a kórházakat is humánusabb körülmények megteremtésére és arra készítik, hogy vegyék figyelembe az érzelmi vonatkozásokat is. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a születek jelentős része nem kórházi eset, ezért felesleges odakényszeríteni az anyákat. Egy szülőközpont olcsóbb, mint egy kórház, de a kórháznak is megvan a pótolhatatlan szerepe. De nemcsak az intézmények közötti helyes szereposztásról, hanem a szakemberek tevékenységéről is érdemes szót ejteni. A szülésznőnek előtérbe kell kerülnie az orvossal szemben egy problémamentes szülés, az orvos viszont nélkülözhetetlen komplikációk esetén. Szerencsére a szemléletváltás folyamatban van, de ezt az egészségügyi szabályok változásának is követniük kell, a felelősség kérdéséről kezdve az első születekre kötelezően előírt gátmetszésig sokféle szempontot, de elsősorban az anya és a baba érdekét szem előtt tartva.

(Horváth — Vincze)

A Születésház címe: Bp. II., Aranka u. 3.
Információ: 226-15-94, Domján.

Giuseppe naplója

(1988. december — miután elhagyta Iránt)

Csaknem azonnal a pappá szentelésem után — amint az már évek óta érelődött bennem — elköteleztem magamat egy, a szegények körében leélendő, kontemplatív életre. Carlo Caretto testvér volt az első, aki fogadott engem Spellóban, az órá jellemző kedvességgel. Egyből átlátta, hogy mire van éppen szükségem, és még ugyanaznap, amikor megérkeztem, elküldött kőművesek társaságába dolgozni.

Imában töltöttem az estét, a többi testvérrel együtt. Négy hónappal később elkezdtem a posztulandátust. Ez egy próbaidőszakot jelentett, annak megállapítására, hogy valóban a kistestvérek hívása-e az, amire az Úr hívott engem. Ezt az időszakot Milánóban töltöttem, egy roszzhírű munkánegyedben kibérelt kis szobában élve, kamionokat kirakodó munkásként dolgozva. Ez volt az én „exodus”-om. Ha egyrészlől sokat szenvedtem is, másrészlől sosem éreztem még ennyire közel magamhoz az Urat.

Következett azután egy év noviciátus Spanyolországban, dolgozó és imádságos élet, paraszti környezetben. A noviciátus végén azt javasolták nekem, hogy egy francia testvérral együtt menjek Iránba új „fraternitás”-t alapítani, megosztva életünket egy ottani kis keresztény közösséggel. Ez lelki szempontból teljesen magárahagyott káld (szír) keresztény közösség volt, az iraki határnál fekvő városban. A káld katolikus püspök volt az, aki kitartóan hívott minket. Egyhetes, eléggé kalandos utazás után — autóbusszal és autóstoppal — megérkeztünk célunkhoz. Kezdetben két kis bérelt szobában telepedtünk meg, a város egyik legszegényebb negyedében. Rögtön észrevettük, hogy a helyzet cseppet sem nyugodt: nap mint nap sztrájkok, tüntetések, utcai összecsapások követték egymást, időnként pedig valóságos gerillaharcok folytak katonai erők és forradalmárok között, amelyekbe többször is akaratlanul belekeveredtünk, miközben az életünk is kockán forgott.

El akarták üldözni a sahot, akit önkényuralommal vádoltak. Igen hamar meggyanúsítottak minket, hogy nyugati kémek vagyunk: „Miért él két idegen ilyen egyszerűen egy szegénynegyedben?” Akkor arra kötelezték minket, hogy a templomba költözzünk be, és megakadályozták, hogy kapcsolatot tartunk fenn muzulmánokkal. A mintegy 100 családból álló keresztény közösségbe való beilleszkedésünk azonban — az első közeledéskor tapasztalt gyanú elmúltával — kezdett nagyon biztató lenni számunkra. Mivel látták, hogy szegényen élünk és munkával keressük meg a mindennapi kenyerünket — amit addig még sosem láttak egy paptól —, őszinte szimpátiával kezdtek tekinteni ránk, és igen hamar fiaikká fogadtak minket. A mi életünk nagyon egyszerű volt. Reggel, az eukarisztia celebrálását követő adoráció után dolgozni mentünk: társam szobafestőként, én pedig kőművesként. Esténként gyakran összejöttünk keresztény

családoknál, ahol az Evangéliumról beszélünk vagy imaösszejövetelt tartunk. Vasárnap a templomban ünnepeltük meg az eukarisztiát. Szép lassan kezdtük felismerni azt, hogy amióta a sah — más arab országokkal egyetértésben — maga kezdte diktálni az olajárakat, attól kezdve a multinacionális olajtársaságok kezdték fölhúzni az orrukat. Az Egyesült Államok kezdett távolgatólenni, Franciaország szívesen fogadta Khomeinit, és Anglia a rendelkezésre bocsátotta a BBC-t, amelynek révén ő Párizsból irányította a tüntetéseket Iránban.

Végül a sahnak távoznia kellett. Khomeini Iránba jött és kitört a forradalom, amelyet nagy lelkesedés, de sok kivégzés és vérbosszú is követett a sah támogatóival szemben. Dicsőítették a függetlenséget és fajgyűlöletet prédikáltak a Nyugat ellen. A félelem pillanatai voltak ezek a mi számunkra is, akik nem is nagyon mertünk a templomon kívül mutatkozni. Khomeini, akit kezdetben mindenki dicsőített, rövidesen kimutatta valódi szándékait: mindenkit, aki más pártokban és szövetségekben harcolt, és nem az iszlám pártban, módszeresen letartóztattak és gyakran agyonlőttek a fogságban, Allah nevében. Hatályba léptették az iszlám megtorló törvényeit, amelyek — túl azon, hogy kegyetlenek és elavultak — nagyon diszkriminatívok voltak a nem muzulmánokkal szemben. Attól kezdve nyilvános akasztások, férfiak és nők elleni vad megkövezések közepette éltünk. A keresztények elveszítették az iskoláik feletti ellenőrzést, nehezen vették fel őket dolgozni a hivatalokba és a gyárakba, nem építhettek már templomokat, nem jelenthettek meg folyóiratokat. Ujjáéledt a félelem légköre, különösen a kisebbségek körében, amelyek még emlékeztek a múltban elszennvedett kegyetlen üldözésekre. A Khomeini-rezsim, miután már belülről erősen érezte magát, elkezdte azzal vádolni a szomszédos arab országokat, hogy azok elárulták az igazi iszlámot. És ekkor Irak megtámadta Iránt, azt gondolván, hogy a Khomeini-rezsim röviddel a forradalom után még nem eléggé szervezett, és könnyen legyőzhető, megadásra kényszeríthető. De ki volt az valójában, aki Irakot a háború elkezdésére biztatta? Ez olyan kérdés, amely alighanem mélyebb elemzést érdemelne...

Tanúi lettünk és igazi csoda folytán túlélői számos bombázásnak, amelyek egyenesen a mi városunkra irányultak, leírhatatlan pusztulást okozva. Ötös, tízes, húszas, esetenként harmincas csapatokban érkeztek a legmodernebb repülőgépek, amelyek Bagdadból 3 perces repüléssel érték el városunkat. Jónéhányszor láttam repülőgépeket, amint kidobnak húst, negyven vagy még több, áttetsző burkolattal készített nagy csomagot, amelyek — a város fölé érve — szétnyíltak, és mindegyikből 2–300, borsüveg méretű bomba jött elő, úgy szóródva rá a városra, hogy minden 4–5

méterre jutott egy. Ezek a kis bombák, miután felrobbantak, apró, de halálos erejű repeszekre hasadtak szét, amelyek még a vasajtókat is át tudták lyukasztani. És azután mindenféle-fajta bomba. És képzelhetitek, mennyi halott és sebesült. Egy kilencvenkilós asszony testéből egy nylonzákba szedtünk össze szétromcsolt darabokat. Egy másik keresztény asszony nem bírta ki a félelmet, és infarktusban halt meg az egyik bombázás idején. Egy zsidó barátunkat, akinek már korábban amputálták az egyik lábát, akkor találta el a halálos repesz, amikor — hallván a szirénát — éppen üzletének rolóját húzta lefelé. És túl a halottakon és sebesülteken, vetélések, infarktusok, otthon nélkül maradt családok, másoknál depresszió, őrjöngés vagy menekülés, és folytathatnám.

Többször volt úgy, hogy azt hittem, az utolsó keresztény vetem magamra és tényleg nem úszom meg élve. És be kell vallanom, egyik nap, amikor nem tudtam elmenekülni a — kiürült és teljes pusztulással fenyegetett — városból, mert egy keresztény öregemberre kellett vigyáznom, akinek egyik lábát amputálták és nem vállalta a menekülést, akkor csak az utolsó fél üveg mibe, ami még maradt a sekrestyében, mentett ki a szorongásos állapotból, amely már teljesen felőrlötte az idegeimet és félig öntudatlan állapotba juttatott.

A fegyvernagyvadás pillanataiban abból állt a munkánk, hogy nappal segítettünk keresztény társainknak úgy-ahogy megjavítani a házukat, amelyik még javítható volt. Este azután részben imaösszejöveleteket tartottunk, részben meglátogattuk a nagyobb megpróbáltatásokat elszenvedetteket: akik elvesztették családtagjait, vagy megsebesültek, vagy pedig elkeserítette őket az a tudat, hogy fiaik a fronton vannak. Majd azután, három hónapig tartó, csaknem rendszeres tüszünetek után, minden kezdődött előlről: bombák, halottak, sebesültek, menekülés. — De meddig? — kérdeztük egymást elkeseredetten.

Itt most meg kell vallanom, hogy a legnagyobb szenvedést számomra és keresztény barátaink számára nem az a diszkrimináció okozta, amelyben éltünk. Nem is a bombázásoktól való félelem, a halálfélelem. Higgyétek el, a legnagyobb szenvedés számunkra az volt: tudnunk és látnunk kellett, hogy azok a repülőgépek, amelyek bombáznai jöttek minket, azok a bombák, amelyek szétrombolták a városunkat, azok a rakéták, amelyek porrá zúzták a lakónegyedeket, azok az ágyuk, pusokák, géppuskák és kézigranátok, amelyekkel fiataljainkat megölték és amelyekkel ök ölték, azok az aknák, amelyek hájakat borítottak fel a Perzsa-öbölben, nagy részben a mi „keresztény” országainknak a termékei voltak.

Egyre újabb és hatásosabb fegyverek érkeztek mindenfelől, még ha minden kormány tagadta is azt. A kőolaj ára, amely korábban 30 dollár fölött volt hor-

dónként, szédületes gyorsasággal 10–12 dollárig esett le. A háborút viselő országok nemcsak hogy nem tudtak megállapodni a kitermelés ellenőrzésében és az árban, hanem a lehető legtöbbet termelték ki és adták el bármi áron, hogy fegyvereket tudjanak vásárolni.

A NATO, különböző ürügyekkel oda- küldve hadihajóit, megszilárdította egyeduralmát a Perzsa-öbölben. Oroszország — azonkívül, hogy fegyverekkel látta el Irakot — egy hosszú vezetéken át állandóan szállította az iráni gázt, amelyet azután eladott Európában, és ezáltal Irán fegyverekhez tudott jutni. Az Egyesült Államok szép titokban (Iran-gate) küldte a fegyvereket a Khomeini-rezsimnek, amely egyrészt háborút erőltető viselkedésével egyre jobban fölzaklatta a Közel-Keletet, másrészt természetes torlaszt alkotott az orosz kommunizmus irányában, amelynek ugyancsak lehettek a Perzsa-öböl felé irányuló ambíciói. Izrael nagy fegyvereladójává és — átjátszójává vált Iránnak. A háború elhúzása érdekében az arabokat harcászultságban tartotta egymás ellen, hogy ő ezáltal azt tehessen Palesztinában, amit akar.

Azokban a szorongásos és döbbenetes napokban történt, hogy sok keresztény barátom kérlelni kezdett, mondván: „Miért is vagy te itt, Giuseppe; mire jó az, hogy meghalj itt mivelünk? Vissza kellene térned saját országodba, és világgá kiáltanod azt, amit itt láttál; elmondani mindenkinek, hogy mennyire szenvedünk. A gazdag országok, mint a tied, azok állnak végül is mindezeknek a hátterében!” Ezekről a szavaktól olyan elkeseredés és méreg töltött el, hogy már szőgyellni kezdtem a származásomat. Mindez arra készítetett, hogy — valamilyen védelmező és megváltó szándéktól vezetve, de méginkább vállaljam velük a veszélyekben a sorsközösséget, hogy legalább az én életem áldozatával meg tudjam mutatni nekik, ha az Úr úgy akarja, hogy a nyugatiak nem mind olyanok, mint amilyenek gondolhatók, vagy legalábbis nem mindnyájan nyugszanak bele a történtekbe.

Néhány hónappal az Irán és Irak közti tűzszünet előtt váratlanul vissza kellett térnem Olaszországba. Néhány fiatal keresztény az én közösségemből, akik lelkiismeretükönél fogva elutasították, hogy meghaljanak egy abszurd, fanatizmustól vezetett háborúban — amely nemcsak, hogy nem volt tekintettel rájuk, hanem kisebbségi helyzetükben diszkriminálta őket —, menekülni próbáltak, át lépve az iráni-török határt. Szerencsétlen módon elfogta őket a török rendőrség, amely — különböző politikai és gazdasági érdekekre való tekintettel — úgy döntött, hogy kiadja a katonaszökevényeket Iránnak. Nagy volt a kockázat és meg kellett próbálni

minden lehetőséget, mégpedig sürgősen, a fiatal életek megmentésére. Előre sejtettem, hogy ha elmegyek, nem lesz több lehetőségem visszatérni, de akkor — túl azon, hogy kötelességem megtenni minden lehetőséget ezekért a fiatalokért — az is újra eszembe jutott, amit keresztény barátaim mondtak nekem: „Térj vissza a saját országodba, és kiáltsd világgá azt, amit láttál!” Rászántam magamat, de mielőtt elindultam, megesküdtem az Oltáriszentség előtt közösségem templomában — amelynek már nem voltak sem ajtajai, sem ablakai, sem csillárai —, hogy nem fogom elmulasztani kötelességemet; világgá fogom kiáltani mindazt, amit láttam, megértettem és elszenteltem velük; szent kötelességemnek érezve ezt mindazokkal szemben, akiknek láttam vétét kiömleni és akiket láttam ártatlanul meghalni.

Miután az Úr megsegített engem, a Vöröskereszt és az ENSZ révén sikerült megmenteni és biztonságba helyezni a veszélyben lévő fiatalokat, tudomásul kellett vennem, hogy nem térhetek már vissza Iránba, így elindultam Olaszország felé. Az idegeim nagyon feszültek voltak. Minden repülőgépzűgásra, amit csak hallottam, összerándult a szívem. Éjjel álmaimban rohantam, mint egy örült a bombák elől; újra és újra együtt haldokoltam azokkal, akiket láttam meghalni.

Nagy fájdalmat okozott nekem, valahányszor nevetgélve kérdezték tőlem azok, akikkel találkoztam: „Mikor fejezik már be ott azok az örültek egymás gyilkolását?” Amikor sikerült túllépnem hirtelen mérgelem és a szívemet összeszorító érzésen, megpróbáltam egy kicsit gondolkodásra bírni őket, ezt mondván nekik: „Csak azok az örültek, akik fanatizmusuktól hajtva harcolnak egymással, vagy pedig mi is örültek vagyunk, akik nemcsak hogy nem teszünk meg minden lehetőséget a leállításuk érdekében, hanem saját érdekeinktől vezérelve

mi magunk adjuk a kést a kezükbe?” És akkor úgy néztek rám, mint egy marslakóra, aki soha nem hallott nyelven beszélni.

Azután rá kellett jönnöm, hogy tulajdonképpen nem az ő hibájuk ez, hiszen az ő kérdésük teljesen logikus következménye volt annak, amit egy normális polgár a kapott információkból levonhat. Azokból az információkból, amelyek a háborús jelentésekre korlátozódtak, és úgy mutatták be a háborút, mint ami mások magánügye, illetve örültsége. Sőt, ha időnként hírt adtak róla, az talán inkább azért volt, hogy tudatosítsák bennünk, hogy mennyivel jobb minékünk a mi „demokratikus” országunkban; és egyáltalán nem azért volt, hogy segítsenek nekünk megérteni azokat a játékokat, érdekeket és a felelősség kérdéseit, amelyek a háttérben meghúzódtak. Visszatérve, szembeötölt volt számomra az a gazdasági és ipari fejlődés is, amit Olaszország elért. Megerősítették nekem, hogy a fegyvergyárak száma azért növekszik egyre jobban, mert ez tekinthető az egyik legbiztosabb és legjövődélmezőbb beruházásnak.

Csodálkoztam akkor is, amikor megláttam, hogy rokonaim házában, akik a Seruana-völgyben egy dombon laknak, központi gázfűtés van. Ugyanakkor Iránban, a földgáz és a kőolaj hazájában, nem tudunk hozzájutni egy gázpalackhoz főzés céljára, vagy télen olajhoz fűtés céljára. A családok életszínvonala sokat javult. Mindenkinek van a szükségesen felül jelentős fölöslege is. De lasscskán észrevettem: mindezen jólét ellenére az emberek szomorúak.

A fiataloknak mindenük megvan, amit kívánnak, de úgy tűnik számomra, hogy ugyanakkor félelmetes üresség van bennük az értékek terén. Valóságos robotoknak tűnnek számomra, amelyek letérdelnek az ürességből csinált bálványok előtt, és teljesen a reklám és a divatok hatása alatt állnak. A tömegtájékoztatási

Foto: Szendrő Szabolcs

eszközök olyannyira hatásuk alá vonták a személyiségüket, hogy már azt gondolják, akarják, szeretik, sőt hiszik, hogy az a boldogság, az a legjobb életmód, és az maga az élet célja is, ami kényelmesebbé teszi a fogyasztói társadalmat.

Azután mély fájdalmat okoz nekem, amikor arra gondolok, hogy ez az üresség sok fiatal mély boldogtalanságzásba, életundorba, önzésbe és a társadalommal szembeni abszolút érdektelenségbe taszít. Hát nem lepődöm meg már azon, hogy sokuk számára „megváltó és vizsgázó barát” a kábítószer, amely valójában helyrehozhatatlanul kielégíti a fiatalságukat. Még jobban fáj nekem, amikor jól informált forrásokból megtudtam, hogy Iránban nagy fegyver- és kábítószerpiac működik. Sok kormány, mivel nem tudta közvetlenül eladni fegyvereit — a nemzetközi egyezményekben foglalt tilalmak miatt — hadban álló országoknak, eladta hát közvetítő útján. Ezek olyan kereskedők, akiknek nincsenek gátlásaik — mint a mafia is —, akiknek sikerült Iránba és Irakba eljuttatni nemsiker pistolyokat és puskákat, hanem ágyukat, harckocsikat és repülőgépkatapultákat is; cserébe sokszáz kiló kábítószerért, amit aztán Európába vittek.

Nagy fájdalmat okozott nekem az is, hogy az újságok olyan módon üdvözölték az Irán és Irak közti tűzszünetet, hogy a két ország újjáépítését a kilencvenes évek nagy üzleteként állították be.

Undorral töltött el továbbá az, amikor látnom kellett, hogy minden európai állam bezárta kapuit az iráni menekültek előtt, akiknek súlyos nehézségeit és helyzetük veszélyességét jól ismerem. És mindez azért, hogy ne terhelje az Iránnal való kapcsolatot. Mára egyetlen nagy munkaterületté vált Irán: tényleg mindent újjá kell építeni. Az érdekek, mint mindig, itt sem az emberek ügyeivel való foglalkozást és az igazságosságot helyezik előtérbe. Úgy akarják megoldani a menekültek problémáját, hogy becsukják előttük a kapukat és elűzik őket, nem is gondolva arra, hogy — ha lehetőségük lenne emberhez méltó módon élni — szívesen visszatérnének otthonukba. A mi részünkről meglévő igazságtalanság, illetve az igazságosság hiánya az ő országaikkal szemben, ez az, ami arra kényszeríti sokukat, hogy nyomorban éljenek. Ami meg gyakran azt a hatást váltja ki — akár tetszik nekünk, akár nem —, hogy növekszik a menekültek száma a mi országainkban.

Látva Olaszországban az érem másik oldalát — ahhoz képest, amit tíz éven át Iránból láttam —, arra kell gondolnom, hogy a világ milyen kicsi lett, és hogy minden probléma milyen szorosan összefügg a másikkal, szoros ok-okozati összefüggésben lévén vele. Itt még tökéletesebben meg vagyok győződve arról, hogy igazuk volt iráni keresztény barátainknak, amikor azt mondták nekem: „Térj vissza a saját országodba...”. Nagyon is igaz, hogy éppen itt, a mi gazdag országainkban található meg a Dél sok bajának a gyökere, s a gyökerek egyidejűleg elkezdtek rothasztani azt az egoista közeget is, amely táplálja őket.

Rögtön azután, hogy visszatértem, igyekeztem tudatni mindezeket a dolgokat a legmagasabb egyházi előjárókkal, a békéért és igazságosságért küzdő különféle mozgalmakkal, valamint néhány

vezető európai politikai tekintéllyel is. Azután — mivel idegileg és pszichikailag túlfeszített állapotban voltam —, hosszabb csend- és imaidőszakot tartottam megfelelően a magam számára, amely alatt hitemben feldolgozhatom mindazt, amit láttam és elszenvedtem abban a tíz, Iránban töltött évben.

Hosszú időket töltöttem remeteségben egyedül, imában az Oltáriszentség előtt, odahozva szívemben azokat a szenvedéseket, igazságtalanságokat és tragédiákat, amelyeket átéltem, és a világban lévő minden tragédiát. Igyekeztem szenvedésemet hozzákapcsolni Krisztus megváltó szenvedéséhez, hogy Ő legyen az, aki békéjét adja a szívembe, és hogy majd igazi, hiteles apostola lehessen az Ő békéjének.

Annak a megtört kenyérnek a szemlélése újra megláttatta velem hivatásom legmélyebb értelmét, hogy én is megtört legyek Őelőtte, hogy haljak meg és alkítsam magamat Őhöz, hogy azután Ővele, Őbenne és Őáltal lehessen — minden helyzetben — megtört kenyér a testvérek számára. Ez a hosszas imádság volt az, ami által — kiüresedvén kissé saját magamból és jobban Őelőle gyökerezvén — újra remény gyúlt a szívemben.

Ezenkívül magammal vittem a remeteségbe néhány olyan könyvet is, amelyeket a mai világ társadalmi, gazdasági és erkölcsi problémáiban jártas szakemberek írtak, és este, az imában eltöltött nap után, érdeklődéssel olvastam őket. Jobban meg akartam érteni azokat az ördögien tekervényes mechanizmusokat, amelyek a mai világot uralják, valamint ezek kiváló okait.

És tettem ezt azért, hogy holnap majd, az Eukarisztia által táplált szeretetem nyilat oda tudjam célozni, ahol az a legszükségesebb és leghatásosabb, vagyis ne akárhová, hanem a problémák gyökerére irányítsam. Közreműködve így nemcsak nagylelkű, hanem értelmes módon is a rossz és az igazságtalanság fájának kivágásában, hogy annak helyére az Ő békéjének olajfáját ültessük, hogy ez a béke igazsággal és testvériséggel járja át valamennyi népet.

Különösen meglepett engem Zanotelli atya bátorsága, amellyel előadja véleményét. Mindaz, amit láttam és elszenvedtem Iránban, mélységesen egybevág az ő könyvével, amelynek címe: *A megígért halál.* A Brandt-jelentés olvasásán kívül igen hasznos volt számomra Ciniavacci bátor és komoly elemzése a mai gazdasági és társadalmi helyzetről, amelyben megkísérli felfedni a jelenségek kiváltó

okait is, majd összeveti ezeket az evangéliumi elvekkel, és konkrét irányelveket vezet le belőlük a mai keresztények számára.

Úgy látom, egyértelműen arra a következtetésre juthatunk, hogy mindazon igazságtalanságok mögött, amelyek állandósulnak a mai világban, mélységesen evangéliumellenes kiváltó okok állnak, úgymint: a magántulajdon abszolutizálása önmagában, és nem alávetve az egész emberiség javának, valamint — ebből következőleg — a maximális profit törvényességének elve, mégha ez részét alkotja is a polgári jogoknak. Ezeknek az elveknek a hatása az, hogy — egy olyan világban, ahol már nincsenek távolságok — a gazdagság egyre inkább kevesek kezében összpontosul. Ezek képesek befolyásolni a politikai hatalmakat, képesek ellenőrizni a világgazdaságot a tömegtájékoztató eszközök segítségével, amelyeket nagyrészt ugyancsak ők felügyelnek. Mindig újabb civilizációs modelleket alakítanak ki, amelyek képesek garantálni számukra a maximális profitot.

Ami még előttünk áll, az egy igazi és mély civilizációs forradalom, amely képes felforgatni ezeket az erkölcsstelen elveket abból a célból, hogy létünket bátran az evangéliumi elvek alapjára helyezzük, amelyek: a világméretű szolidaritás és az egész emberiség közös javának szüntelen keresése. Átgondoltam azt is, hogy ha a végén a mi önző struktúráinknak meg kell változniuk, akkor ennek a célnak az elérése szükségképpen a mi személyes és konkrét mindennapi döntéseinken keresztül történik. Amelyek — túl azon, hogy evangéliumi logikán alapulnak — profétai jelentőségűek lesznek testvéreink irányában, miközben egy szolidaritáson és békén alapuló új civilizáció megeremtését célozzák.

Mivel nem térhetek többé vissza Iránba, az a lehetőség adatott számomra, hogy a spellói fraternitás tagjaként éljek. Kérem az Urat magamért, valamint Tomaso és Bernardo testvéreimért, hogy segítsen nekünk a mi spellói fraternitásunkat — Carlo Caretto testvér nyomdokain járva — a világba küldött profétai kiáltással alakítani.

Az Úr segítsen minket, hogy hűségesen és elmélyülten a „világ útjait járó elmélkedők” legyünk, Foucauld atya eszménye szerint. Olyan elmélkedők a világ útjain, akiknek a számára Isten szenvedése egybevág a testvér szenvedésével, az igazságosság és a béke sérülésének szenvedésével.

Fordította: Mihálffy László

Az iráni beszámoló szerzője fratel Giuseppe M., az „Evangélium Kis Testvérei” szerzetesközösség tagja. Ez egy Charles de Foucauld szellemében élő közösség, melynek tagjai többségében nem papok, és nem rendházakban élnek, hanem 2–3 fős fraternitásokban a szegények között, szerte a világon. Római katolikusok, de maximális türelmet tanúsítanak minden felekezettel, ill. vallás iránt, és a minden emberrel való testvériségre akarnak életükkel példát mutatni.

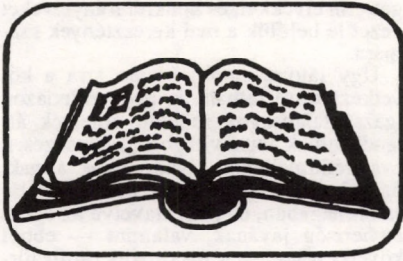
Az olaszországi Spello községben (Assisitől 10 km) egy régi, elhagyott ferences kolostorban csaknem egész éven át fogadják az érdeklődőket, és itt lehetőség van — egyhetes, kötélt programú, de baráti hangulatú együttléti keretében — lelkiségüket közelről megismerni. Fogadnak férfiakat és nőket 18 évtől fölfelé, házaspárt gyerekekkel is. Előzetes jelentkezés szükséges.

Cím:

Piccoli Fratelli del Vangelo
San Girolamo
I – 06038 Spello
Italia

Bővebb információ Magyarországon:

Mihálffy László
Budapest
Szódligeti u. 43.
1151

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Demeczky Jenő, a márciusiakat Gergely G. András írta.

1995. február 5. — Évközi 5. vasárnap — Lk 5,1–11 —

Jézus, az emberhalász

Keresztelés a Jordánban, kísértés a pusztában, de azután vissza a szűkebb hazába. Galilea, Názáret, Kafarnaum, Genezáreti-tó. Ha valakire, akkor Jézusra igazán illik korunk alternatív gondolkodóinak kedvenc jelszava: „Think globally, act locally!”, azaz: „Gondolkodj világméretben, és cselekedj ott, ahol vagy!”. Az első kísérlet az édes otthon városában teljes kudarcral végződik, csak céltudatos határozottsága és kikezdetlen szelídsege menti meg a majdani jeruzsálemi végjáték előrehozott, hazai változatától. Céltudatos és határozott, hiszen még meg sem szólalt szinte, még nem gondolhatja, hogy Izrael házának minden gyermeke hallott arról az egészen más Istenről, akit megmutatni jött.

Kafarnaum lakói nem voltak ifjúkori játszótársai, szüleit sem ismerik, a tóparti halászfalu zsinagógájában még őszinte érdeklődéssel hallgatják, a mindenkinek járó megelölegezett bizalommal néznek rá, és nem csalódnak benne. Beszéde hatalommal teljes, és ezt a hatalmat megérik azok is, akik szerencsétlen, gyenge embereket tartanak megkötözve. Tanít a zsinagógában, és gyógyít bárhol, ahol rátalálnak. Nem mondta, de mondhatta volna, ahogyan a szegényekről: betegek mindig lesznek veletek, de nekem szűkre szabott az időm. És

inkább továbbmegy, Galilea többi zsinagógájában is tanít, és nyilván mindenütt gyógyít, ahol csak kéri.

Az első kafarnaumi gyógyító-est után a pusztába ment, majd tovább Galilea falvaiba, hogy föl ne billenjen a mérleg, tanítás és gyógyítás egyensúlya. A mai vasárnapra részletben Jézus valami újat kezd. Ha már a pusztában sem talál nyugalmat a szavára és gyógyító erejére vágyakozó sokaság elől, fordít a sorrenden, ezúttal nem a zsinagógában, hanem kint, a szabad ég alatt tanít. Akit valóban érdekel az, amit mond, itt is meghallgatja. Aki csak gyógyulni szeretne, eltűnődhet a környező táj szépségein, amíg sorra kerül. A tömeg szorosan körülveszi, szinte a tóba szorítják a nagy áhíttattól. Jézus a helyzet nehézségét is saját elgondolásának javára fordítja, beszáll egy ott időző halászbárkába, és az öböl lankás partjain körülálló sokaság a fókuszba került Jézus minden szavát jól hallja. Korunk rugalmasságra és alkalmazkodásra nevelt vezetői tanulhatnának tőle.

Nemcsak helyzetfelismerést és alkotó problémamegoldást, de hosszú távú tervezést is. Az elmúlt napok, hetek történései olyan érdeklődést keltettek, amelyhez most már jó lenne munkatársakat találni. És az alkalmi pódium-

má előlépett bárka gazdája éppen az a Simon, aki egyszer már vendégül látta Jézust. Ezúttal a saját szakmájában kap egy kis továbbképzést, munkatársaival és a másik hajóban dolgozó Zebedeus-fiúkkal együtt. Amilyen felületes hatást tehet egy férfira anyósának meggyógyítása, olyan lenyűgöző az eredménytelen éjszakai halászat utáni újabb próba eredménye. A nők külsőségekre figyelő hiúságánál csak a férfiak szakmai hiúsága nagyobb. Aki szakmai kudarcaik mélypontján váratlanul kiutat mutat, azt csak gyűlölni vagy szeretni tudják, mert különönb náluk. Ha gúnyosan, lenézően kioktat, utálni fogják, ha szerényen, feltűnés nélkül vezet, örömmel állnak be hozzá, a sikeres csapatba.

Talán az előzmények magyarázzák a résztvevők félelemmel vegyes érzéseit; ugyanaz az erő működik most itt, amelynek a néma halaknál hatalmasabb létezők is engedelmessé váltak. És talán a következményeket sejtő Simon szabadkozása: „Uram, menj el tőlem, mert bűnös vagyok”. A legidősebb halász már érzi, hogy ezúttal nemcsak és nem elsősorban a kéthajónyi hal került a hálóba, és azt is tudja, hogy bármilyen lelkesítő is a hatalmas szavú és gyógyító erejű rabbihoz tartozni, az eddigi Messiás-jelöltek mind elbuktak. Bizonytalan és veszélyes vállalkozás lehet ebből a nagy barátságból.

Jézus szava mintha a két ki nem mondott félelemre válaszolna: „Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel”. Először is ne félj, mert az én hatalmam nem fordulhat ellened. És ne aggódj: emberhalász leszel, és emberekkel foglalkozni sokkal szebb és sokkal nehezebb, mint felkelést szervezni a megszállók ellen. Az út vége lehet, hogy ugyanaz, de ez az út maga az élet, és ez az élet többet ér, mint ágyban, párnák közt halni meg. Melyikünk állt volna ellen ennek a biztatásnak? „Kivonták a hajókat a partra, és mindegyiket elhagyva a nyomába szegődtek.”

1995. február 12. — Évközi 6. vasárnap — Lk 6,17.20–26 — Boldogok vagyunk?

Az átvirrasztott, átímadkozott éjszaka után Jézus nem álmos, nem törődött, hanem világosan látó, erőteljes sugárzó, határozott vezető, aki a körülötte seregülő sokaságból kiválasztja azt a jelképes létszámú belső kört, amelyre a tömegeket mozgató első esztendő kudarcait látva, rábízhatja majd legfontosabb mondanivalóit. Isten imádásának hegyéről a síkra érve, tekintetét tanítványaira emelve, talán éppen ezzel a legfontosabbal kezdi. A Máté evangélium nyolc boldogsága itt négy ellentét-párként jelenik meg, négy boldogság és négy jaj formájában.

Jólesik hallani, hogy a világ népességének nagyobbik része, napjainkban mintegy negyötöde, boldog. Körülbelül ennyi a szegények, éhezők, sírók, kirekesztettek, a létszám fölöttiek száma, akik már nem fének be a fejlett észak-nyugati társadalmak gazdag egymillióárdjába, akik olyannyira lemaradtak a technológiai és szakképzettségi forradalomban, hogy már kizsákmányolni sem érdemes őket. Érthetetlen, hogy illegális bevándorlással azért csak megpróbálnak elfutni a nekik járó boldogság elől. Talán nem érzik jól magukat Isten orszá-

gában, amely az övék? Vajon miért akarnak ők is gazdag, jóllakott, vidám, megbecsült polgárokra lenni? Hiszen jól tudják, hogy azoknak nincs más vigaszuk, mint a vagyon; a bőség dáriódja után az elpusztított, kiszárolt földön éhezés vár rájuk is; nevetésük csak álarc, amellyel belső ürességüket és bizonytalanságukat palástolják, életük kritikus fordulópontjain nevetésük sírásra és jajgatásra fordul; az emberi hízelgés pedig csak addig tart, amíg a szerencse.

Lehet, hogy nem erről van szó? Lehet, hogy félreértem a síkföldi beszéd nyitányának élethelyzetét? Lehet, hogy mindez csak azoknak szól, akik Jézus tanítványaiként szegények, éhezők, sírók és üldözöttek? Talán azoké Isten országa, akik szegényen is elégedettek, mert tudják, hogy leleménnyel, ügyességgel, emberi munkával és idővel sok tárgy és alkalom pótolható, és többet hoz ki önmagukból, mint a készen vett megoldások? Az a boldog, aki tudja, hogy a figyelem és a törődés többet ad a másoknak, mint bármi, ami pénzzel megvehető? Akkor van köztünk az Isten országa, ha a megosztott kevésből mindenkinek jut?

Azok a sírók nevetnek majd, akiket az Emberfia miatt gyűlölnék, rágalmaznak és kiközösítenek? Vajon lehet-e boldog az, akitől jobb körökben, rendes emberek között kínos, szegélynivaló dolog szót ejteni? De lehet-e másként boldog? Lehet-e boldog, ha nem azt mondja, amit Jézus tanítványaként gondol, ha nem arra törekszik, amiért érdemes és lehet szépen élni? Lehet-e boldog hízelgő elismerésektől?

Ha az ígéret csak az éhező tanítványokra vonatkoznak, akkor a jajsavak is csak a jóllakott tanítványokat intik? Egyáltalán vannak, lehetnek, gazdag, jóllakott, nevető, megbecsült tanítványai Jézusnak? Vagy mégis minden megszorítás nélkül szólnak a boldogságok és jajok a föld minden hitű és állapotú emberéhez? Akkor hát hol van az emberi történelem embertelen hatalmi tébo-lyaiban elpusztított tízmilliók és a ma szűkölködő milliárdok számára az Isten országa, a bőség, a nevetés, a nagy jutalom? A mennyben? Csak ott lehet? Vagy lehetne már itt a földi létben is? Csak nem rajtunk, kései tanítványokon fordul, hogy lesz-e?

1995. február 19. — Évközi 7. vasárnap — Lk 6,27–38 — Szeresd ellenségedet!

Csak az előző hetek, hónapok során szerzett tekintélye magyarázhatja, hogy Jézust türelmesen végighallgatják az emberek. Hiszen köztönivaló bolond lehet csak az, aki ilyeneket mond. Ellenségemet nem szeretni kell, hanem eltaposni, megsemmisíteni, amikor és ahogyan csak lehet. Különböző ellenségem teszi meg ugyanezt velem. Egyébként is, lélektani lehetetlenséget kér itt Jézus a hallgatótól, hiszen az ellenségemtől félhetek, utálhatom, gyűlölhetem, irítozhatok tőle, de hogyan lennék képes arra, hogy pozitív érzelmi hozzáállással viszonyuljak hozzá?

Jót tenni a haragosommal, éppen nem lehetetlen, de alaposan meglepőne és bizonyára lázasan kutatná, vajon mit forralok ellene, mibe fog ez neki kerülni. Ezen az úton nem lehet megállni, ezt folytatni kell, a legközelebbi ellenséges megnyilvánulására is újabb jótettel kell válaszolnom, amíg csak végleg meg nem győzöm, hogy értelmetlen és fölösleges erőpocsékolás haragudnia rám. Nem az vagyok, akire valaha — talán jogosan — haragudott.

Aki átkot mond rám, azaz gondolataiban és a saját életében méltatlannak tart minden emberi és isteni közösségre, arra ugyan miféle hatással lehet, ha én meg éppen ellenkezőleg, az Örökkévaló

ajándékait hívom le rá? Talán meghallgatja kérésemet az Úr, és új, szelíd és békességes lelket ad neki? Vajon mit kérjek azoknak, akik hazudva minden rosszat terjesztenek rólam, hogyan imádkozzam rágalmozóimért? Kérjem, hogy szűnjön meg az életükben az a hiány, az a sikertelenség, amely iriggyé és féltékennyé teszi őket? Kérjem, hogy legyen olyan boldog életük, amelyben már nincs szükségük rágalmozásra?

Hallott már Jézus a jerikói út rablóirol, akik sokadmagukkal támadnak a magányos utasra, és jó ha csak félholtra verik, miután kifosztották? Ezeknek kellene a kezére játszani azzal, hogy az első pofon után a másik arcunkat is odanyújtjuk, ahelyett hogy drágán adnók az életünket? És a tolvajoknak is segítenünk kell, hogy még jobban kifoszthassanak, ha maguktól nem tették volna meg? Mi marad nekünk, ha mindenkinek adunk, aki kér tőlünk? És még csak vizsni sem kérhetjük azt, amit tőlünk vettek el? A bűnözőkön kívül kinek jó ez? Nagyon hamar nincstelen, földönfutó emberekké válnánk, és csak növelednek a hajléktalanok számát. Az az indoklás, amellyel ezt a képtelen követelménysort zárja, még meglepőbb, mint az előző föl-szólítások. Azért kell mindezt az örültséget követnünk, hogy úgy bánjunk másokkal, ahogyan azt a magunk számára elvár-

juk! Hát minek néz minket Jézus? Talán ellenséges érzület van bennünk bárki iránt is? Haragszunk valakire? Kívántuk mi valaha is valakinek, hogy az Isten verje meg? Gondoltunk mi bárkiről is rosszat, amikor érthetetlen volt számunkra a viselkedése? Netán még terjesztettük is, amit csak föltételeztünk róla? Talán még a kezünk is előbb járt, mint az eszünk, amikor valaki nagyon fölbosszantott? Ha kértünk is valamit azoktól, akiknek többjük van, mint nekünk, tolvajok és rablók talán csak nem vagyunk? Ami a közös tulajdönt illeti, ... hát az csak nem olyan nagy bűn?

A családukat, a barátainkat szeretni, velük jót tenni, kölcsönt adni, ez nem elég? Csak az a legény, aki az ellenségével is jót tesz, kölcsönt ad neki és vissza sem várja? Olyanok legyünk, mint az Isten? Jók legyünk a hálátlan és gonosz emberekhez is? A mennyei Atya végtelen irgalma és türelme a mérce? Ki képes erre? És miért?

Csak így kerülhetjük el az igazságos ítéletet! Csak így kapunk bocsánatot bűneinkre! Csak így kapjuk meg azt a nagy jutalmat, hogy a Magasságos fiaivá leszünk! Lehet, hogy csak így maradhatunk életben már ezen a földön is?

1995. február 26. — Évközi 8. vasárnap — Lk 6,39–45 — Gyümölcsseikről ismeritek meg őket

„Nektek, akik hallgattok, ezt mondom” — így kezdte Jézus az ellenségszeretetről, az önzetlen adásról, az erőszakmentes szelidségről és a határtalan megbocsátásról szóló beszédét. Úgy tűnik, csak a tanítványaira vonatkozik mindaz, amit szinte emberfeletti erőt kívánóan nehézként látunk. Konkrétan, akkor és ott, valóban csak nekik szólt. De a tanítványok által és a tanítványok tanítványai által a mai napig folytatódóan mindenkire szól, aki hallja és meghallja Őt. A mai vasárnapon olvasott hasonlatokkal ennek a továbbgyűrűző hatásnak a feltételeiről beszél.

Már a természetes adottságok sokfélesége miatt sem vagyunk egyformák, de az Ő tanításának ügyében ezeken túl, különleges vonások is kifejezik azt a fokozott felelősséget, amely küldetésünkkel jár. Igen, Jézus vezetőben és vezetettben, küldöttekben és a küldötteket el- és befogadóknak, élcsapatban és tömegekben, kovászbán és tésztaban gondolkodik. Magától értetődő nyilvánvalóságként áll gondolkodása háttérben az a tétel, amelyet Toynbee majd kétezer évvel később így fogalmazott: a történelem kerekét mindig az ihletett, alkotó kisebbség forgatja előre, akik visszavonulva megvilágosodnak, majd életükben megvalósítják a kapott látomást, és követhető életmintaként kínálják föl a többieknek.

Az elmúlt kétezer év történelmét látva kényelmetlen érzésünk támadhat e gondolatok nyomán. Mintha az elhivatottak, a küldetésstudattal rendelkezők, a kiválasztott kevesek, a társadalom élcsapatai több bajt és szenvedést zúdítottak volna a világra, mint a közömbösek, az éppen csak békében élni vágyók, az egyszerű kisemberek.

A '89-es fordulat után az egyik — értékre és etikára talán leginkább fogékony — szellemi előkészítőt csodálkozva kérdeztem, miért választott értéksemleges, kizárólag gyakorlati problémákra összpontosító pártot. Válaszként elmesélte, hogy a hatvanas években egy francia íróbarátjával gyakran járt Párizs ama kocsmájába, ahol esténként a Sorbonne hallgatói váltották meg a világot. Ott ismerkedett meg néhány nagyon intelligens, lelkesen idealista kamodzsa fiatal emberrel. Nagy dolgokat terveztek hazájuk fölemelésére, határozottan képviseltek bizonyos baloldali értékeket és eszméket, amelyekkel minden jóérzésű ember egyetérthetett. Később a Pol-Pot rendszer vezetőiként több mint három milliő honfitársukat mészárolták le.

Jézus tudott valamit, amit mi csak most, ennyi véres zsarnokság, forradalom és újabb zsarnokság után látunk át. És ezért fűzött forradalmian új és fölháborítóan igényes tanításához csaknem ugyanolyan

terjedelemben jónéhány módszertani figyelemzetést. Tudta, hogy akiket elkap a Lélek szele, azok maguk is lobogó hittel és akaratlanul száguldják be a földet, meg akarják majd forgatni a világot. És óvott.

Először is a vakságtól. A kevés tudásból nagyot keríteni akarástól, a kiválasztottságtudat, az egy ügyre elhajítottság beszűkítő hatásától. A tanítványok vezetői ambícióitól, amíg el nem érik a mester szelidségét és bölcsességét.

Óvott a tiszta látáshoz olyan könnyen társuló tisztogatási hajlamtól. A bűnösök megbüntetésétől, kivizsgálásokkal és tisztító tüzekkel történő megjavításától. Tartott attól, hogy megajándékozottságunk és elvi tisztánlátásunk mellett és ellenére hajlamosak leszünk meglepedezni saját korlátainkról, hibáinkról és bűneinkről.

Óvott a dogmatizálástól és a termékelen liturgiától. Gyümölcsseikről ismeritek meg őket: életünk és törekvéseink valódi középpontját tárják fel tetteink. Ha rossz gyümölcsöt hozunk, ha szóba sem állunk a síksági beszéd képtelen követelményeivel, hiábavaló minden igazhitűségünk, ortodoxiónk.

A második évezred végéhez közeledve, a katolikus egyház társadalmi hatásának hazai és világméretű csökkenését látva, nem kellene legalább a módszertani megjegyzésekkel végre szóba állnunk?

Március 5. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Lk 4,1–13 — Jézus kísértései

Ha nem akarjuk misztifikáló ködbe burkolni Jézus megkísértéseit, akkor *ugyanúgy kell elképzelnünk* azokat, ahogyan a mi életünkben történnek: igényeink–vágyaink kielégítését, problémáink megoldását vagy terveink megvalósítását illetően rossz megoldások felé csábulunk. — Jézusnak azok a megkísértései, amelyekről az evangéliumokból értesülünk, egyszerűen nagyon *egyéniek*, az ő helyzetéből fakadóak, és nagyon *általánosak* is, a legtöbb emberre, vagy éppen minden emberre jellemzőek.

A Lukács (és Máté) által összefoglalt három kísértésnek nagyon sokféle magyarázata született már meg az idők folyamán; feltételezhetően eredeti értelmükhez azonban csak akkor kerülünk közelebb, ha behelyezzük őket Jézus eredeti élethelyezeteibe; ekkor az is világossá válik, hogy a három kísértés minden bizonnyal három különböző helyen és időben érte, és a há-

rom közül csak az első illik bele a puszta környezetbe.

Kísértés a pusztában: Kenyérre van szükséged, itt azonban csak kövek vannak. Ha valóban „Isten fia” vagy (ahogyan állítólag hallottad a Jordánánál), azaz: ha Isten szeret téged, akkor nem hagyhatja, hogy éhen halj. Próbáld ki! Mondd ki a hatalmi szót, és meglátod, adatott-e neked hatalom!

Kísértés a hegyen (talán a „Jeruzsálem szellemi meghódítására” indulás kezdetén): Az e világ összes országai fölött általad gyakorolt uralom (amit persze jobban csinálnál, mint ahogy az az Imperium Romanumban történik) — ez reális cél lenne. De Isten uralma a szeretet erejéből, ezekkel az emberekkel... — ez csak a te illúziód. A valós világban csak a fegyverek erejében lehet érvényesülni. Csak akkor hódíthatod meg tehát a világot, ha elismered ezt a realitást!

Kísértés a templomban: Jeruzsálem mértékadó körei csodabizonyítékot követelnek arra, hogy Isten valóban melletted áll. Ha a teljes nyilvánosság előtt sikerülne ennek igazolása, akkor egy csapásra megnyernéd magadnak a népet. Ha például leugranál a Templom magas párkányáról, akkor Istennek angyalaival kellene megmentenie téged. Vagy? Próbáld ki, valóban fiaként szeret-e téged Isten!

Jézus mindvégig megálta a kemény szakítópróbákat. Maradékalanul *kibírt két ellentétes istentapasztalatot:* Isten boldogító szeretetének és nyomasztó hallgatásának tapasztalatát. Megkísértéseinek végeredménye az lett, hogy *feltétel és ellenőrzés nélkül* bízott (= „hitt”, v.ö. „pizteuó” a görögben) Istenben.

Érthető, ha ő, aki az Istenbe vetett töretlen bizalomból élt, újból és újból arra hívta föl az embereket: térjenek meg — az Istenbe vetett *töretlen* bizalomhoz.

Március 12. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Lk 9,28–36 — „Órá hallgassatok!”

Rendkívül bonyolult, sokszínű, kusza világba születünk bele, ebben nővünk fel, ebben élünk. Rengeteg benyomás, hatás, élmény ér minket, a legkülönfélébb elvárásokkal szembesülünk, sokféle gondolat, eszmével találkozunk, sokféle vágyunk, elképzelésünk van, sokféleképp dönthetünk, cselekedhetünk. Mindezek miatt legalapvetőbb emberi igényeink egyike, hogy *tájékozódni tudjunk a világban*, el tudjunk igazodni benne. Tudnunk kell, mi szerint alakítsuk életünket: honnan jövünk — *hová megyünk* — hogyan éljünk helyesen. Röviden: a legfontosabb kérdések egyike: „Merre menjek?”

Ilyen gondokkal küszködtek az apostolok is, és erre az alapkérdésre válaszol — többek között — a mai evangélium.

Az apostolok dilemmája a „Merre menjek?” kérdéssel kapcsolatban konkrétan a

következő volt: Beleszülettek a zsidó vallásba, hitvilágba, értékrendbe, életstílusba, amit összefoglalóan Mózes és Illés jelképez. Azután összetalálkoztak — összebarátkoztak Jézussal, akitől egyre-másra azt tanulták, hogy másképpen kell gondolkodniok (v.ö. „meta-noia”) Istenről–emberről–világról, mint eddig — és másképpen is kell élniök, nem élhetnek tovább a régi normák szerint (v.ö. „metanoia”). Hát akkor most mit csinálnak? Merre menjenek?

Hárman közülük, Péter, Jakab és János visszavonulnak Jézussal egy hegyre (valószínűleg több napra, v.ö. Lk 9,37a), és ott Jézus imádságai és a Jézusból áradó világosság nyomán, de bizonyára a Jézussal folytatott beszélgetések, meg a saját töprengéseik, imádságaik, csöndjük nyomán is *rádöbbennek a válaszra: Jézus az „Isten szeretett fia”, azaz első számú kül-*

dötte, képviselője (nem pedig Mózes és Illés!), *tehát Órá kell hallgatniok, azaz Őt kell követniök!* — Most már tudják, merre menjenek.

A mi dilemmáink természetesen mások. Például: A hagyományos „keresztény” vallásosság a helyes, vagy a Jézus által mutatott út? A ma divatos erkölcsi elvek szerint éljünk, vagy Jézus tanítása szerint? A közvélemény nyomásának engedjünk, vagy a szívünkben csöndben megszólaló jézusi hívásra feleljünk?

Bárcsak mi is rádöbbenénk arra, hogy *egyedül Jézusra* kell hallgatnunk, hogy mindenképp Őt kell követnünk, hogy újból és újból Hozzá kell visszatérnünk.

Hozzásegíthet ehhez a rádöbbenéshez, ha olykor mi is visszavonulunk a *csöndbe* — ha nem is néhány napra, de legalább néhány órára.

Március 19. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Lk 13,1–9 — Megtérés vagy pusztulás

A történet és Jézus válaszána megértéséhez két „háttérinformációra” van szükségünk: 1. Lemészárolt galileaiakról esik szó; „galileaiaknak” gyakran nevezték az ún. zelótákat, akik vallási buzgóságból meg akarták szabadítani Izraelt a megszálló pogány rómaiaktól, mégpedig terrorista módszerekkel. Pilátus helyőrségre ilyen galileaiakat öldöcsött le a Templom udvarán, amikor azok áldozatot akartak bemutatni. — 2. Jézus kérdéséből kiderül, hogy azok a galileaiak, akik erről az eseményről hírt vittek neki, úgy vélekedtek: Isten csak azért engedhetett meg ilyesmit, mert a legyilkolt zelóták bűnösök voltak; jámbor, istenfélő zelótákkal — mint amilyeneknek a hírvivők tartották magukat — ilyesmi nem történhetett volna meg.

Válaszában Jézus *a) leleplezi* a hírhözök helytelen felfogását, akik torz istenképet hordoznak magukban; *b) rámutat* Pilátus vérengzésének valódi okára, ami nem más, mint a zelóták forradalmi tevékenysége (tehát Pilátus nem „Isten ostora”); *c) figyelmezteti* honfitársait, hogy mindnyájan ugyanúgy fognak elpusztulni, ha meg nem változtatják gondolkodásmódjukat, forradalmi lelkületüket, és meg nem térnek, hanem továbbra is a megszálló erőszakos kiűzésének lehetőségeit keresik.

Más alkalommal azt is elmondta Jézus, hogy honfitársainak milyen irányban kellene megváltoztatniok vallási és politikai nézeteiket, nevezetesen *az ellenségszeretet irányában*; példaként azt említette, hogy „ha (a megszálló–elnyomó–pogány

római katona) arra kényszerít, hogy 1000 lépésre (vidd a holmiját), (ne azt keresd, hogy egy óvatlan pillanatban hogyan szúrhatod le, hanem) vidd (a holmiját) 2000 lépésnyire” (Mt 5,41). — Ez nem csupán vallási útmutatás Jézus részéről, hanem konkrét politikai program is...

Az általános tanulság: Nincs szükség szent háborúra Isten Országának megvalósulásához, tehát ahhoz, hogy békés, nyugodt, emberi életet élhessünk, nem kell előbb elűzni a rómaiakat (vagy az oroszokat, a cigányokat, a románokat, a zsidókat...); ellenkezőleg: Isten Országa, tehát a kiegyensúlyozott, harmonikus emberi együttélés épp az ellenségeinknek történő megbocsátással kezdődik!

Akinek van szeme a látásra, az tudja, hogy a *történelem Jézust igazolta.*

Március 26. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Lk 15,1–3.11–32 — A tékozló fiú bátyja

A világirodalom egyik legszebb, legmélyebb, legtanulmányosabb története ez. A legtöbben azt hiszik, a „tékozló fiú” a főszereplője. Akik jobban odafigyelnek, látják: az Istent jelképező apa egyenrangú szereplő. Sőt... S csak kevesen veszik észre, hogy még egy harmadik egyenrangú szereplő is van: az idősebb fiú.

Milyennek ábrázolja Jézus ezt az idősebb fiút?

1. Olyan valakinek, aki *rendes, becsületes, Istennek szolgáló, Isten törvényeit megtartó embernek tartja magát*: „Nézd, annyi esztendeje szolgálom neked, és soha nem szegtem meg parancsaidat.” Nem ismerős? „Annyi esztendeje nem öltem, nem loptam, házasságot nem törtem, becsületesen dolgozom, templomba járok, a családomért élek...”

2. Olyan valakinek, aki *tele van indulatokkal*. Amikor megtudta, miért a zene, vigasság, „megharagudott, és nem akart bemenni”.

Miféle indulatok formak benne? a) *Az irigység*. Irigyelte az öccsét, hogy apjuk levágatta neki a hizlalt borjút... De talán már korábban is irigyelte, pl. azért, hogy annak volt bátorsága kikérni az örökség neki járó részét, hogy lerázta az atyai ház törvényeit, hogy „kiélhette magát”... b) *A sértettség, becsapottság érzése*. „Annyi esztendeje..., de te még egy kecskegidát sem adtál...” Nem ismerős? „Annyi esztendeje nem öltem, nem loptam..., és mit kaptam cserébe Istentől? Legfeljebb hátrányokat, bajokat, szenvedéseket...” c) *A nehezítés Istenre*: „Nekem egy kecskegidát sem adtál... És nem akart

bemenni.” Nem furcsa? Látszólag apjának minden parancsát teljesíti, valójában látni sem akarja az apját. „Nem akart bemenni.” d) *A kétkulacsosság feszültsége*. „Annyi esztendeje szolgálom neked, de... hogy mulathattam volna a barátaimmal.” Látszólag az apjánál dobog a szíve, valójában a barátainál, a mulatozásnál.

3. Olyan valakinek, aki *önző, öntelt, részvétel, örömtelen, a munka megszállottja*.

Nem kétséges: Az idősebb fiú a tisztességes, kötelességüket teljesítő, Isten parancsait megtartó, vallásos embereket jelképezi — akik, úgy tűnik, kívül rekednek a zenés-nótás, fényes lakomával jelképezett Isten Országán. Isten, az Atya azonban őket is kéri: hagyjanak fel eddigi lelkületükkel és viselkedésükkel! Az ajtó nyitva, az atyai kar kitérve...

Hans Küng

A III. évezred egyháza felé

Nem, nem tudjuk, milyen lesz a Krisztus utáni III. évezred egyháza. De minden zsémbesség, minden székszis, minden diffúz cinizmus ellenére sem hagyjuk, hogy elvegyék tőlünk annak reményét, hogy az egyház, amely már elkezdett alulról növekedni, végül mégiscsak érvényre jut egészen a felső szintekig, mint a Zsinat idején, és virágzik majd: egy emberbaráti arculatú egyház. Milyen alapon? "Más alapot senki sem vethet", mondja Pál (1 Kor 3,11), "mint amelyik megvetetett, s az Jézus Krisztus!" Milyen mérték szerint? "Én vagyok", mondja Jézus János szerint (Jn 14,6), "az Út, az Igazság és az Élet!" A Názáreti Jézus üzenetének és sorsának, halálának és az örök életre feltámasztásának mércéjéből két dolog következik számunkra: A gyakran oly embertelen-bürokratikus egyház meghalhat, és az emberbaráti-jézusi egyház újból és újból feltámadhat a szívünkben.

Meghalhat az embertelen-bürokratikus arculatú egyház. Meghalhat az az egyház, amelyben a dogmatikus mozdulatlanság, a moralizáló cenzúra, a jogi óvintézkedések és szankcionálások rossz szelleme uralkodik; amelyben az a félelem dominál, hogy elmúlik mindaz, amit évszázadok óta dédelgetünk, s ezt az elmúlást a Gonosznak tulajdonítják; amelyben az ordináriátusok bürokratainak, az egyházi bíróságok paragrafusrajainak, az egyházi bizottságok önfejű moralistáinak, az egyháziilag uralt médiumok udvari hírközlőinek korlátolt mentalitása teng túl.

— Akkor végleg eltűnnének a Vatikán milliárdos nagyságrendű, homályos maffiakapcsolatokkal és titokzatos halálesetekkel terhelt pénzügyi botrányai, és helyet adnának egy áttetsző pénzügyi politikának. És egy ún. "Opus Dei" — a spanyol ellenreformáció szelleméből táplálkozó, fasisztoid vonásokkal rendelkező, tőkeerős titkos szövetség — nem terpeszkedhetné többé fesztelenül, egészen fölülről támogatva, miután már elég régen elfélték és kiközösítették az olyan titkos társaságokat, mint amilyenek a szabadkőművesek is.

De megfordítva: újból és újból *feltámadhat* szívünkben a jézusi-emberbaráti egyház. Mert az ő, Jézus szellemében, a szolidáris emberiség szellemében képesek vagyunk arra, hogy

lemondjunk magunk között a díszkriminálásról és az inkvizícióról: egy Leonardo Boffnak Brazíliában, Edward Schillebeeckxnek Hollandiában, Jacques Pohier-nak Franciaországban, Charles Curren-nek az Egyesült Államokban, Bulányi Györgynek Magyarországon és számtalan más, névtelen teológusnak Ázsiában és Afrikában többé nem lenne mitől félnie! Abban a korban, amikor maga a Kreml is kezdi rehabilitálni a maga disszidenseit, csak megkérdezzhetjük őszintén, mit szándékozik tenni a Vatikán a magáival. Továbbra is az inkvizíció szellemében akar eljárni, amely közülünk sokakat rezignációba, és a fizikai-lelki kimerülés és hivatásbeli megsemmisülés peremére vitt?

az egyházak és vallások bűnös történelmének kölcsönös felrovása helyett *gyakoroljuk a megbocsátást és merjünk újakezdeni*: az interkommunio többé nem lenne felbőszítő kifejezés, és a más vallások képviselőivel Assisiben megrendezett, örvedetes vallási megnyilvánulás nem lenne csupán egynapos kirándulás!

társadalompolitikailag is újra elköteleződjünk:

— a békemozgalomban, s nemcsak a leszerelés mellett, hanem mélyebben, a fegyverkezési őrület ellenében a békességesség szelleme mellett minden síkon (a magánéletben is);

— az ökológiai mozgalomban, s nemcsak a környezetvédelem mellett, hanem mélyebben, a kizsákmányolás őrülete ellenében a teremtés kímélésének és megőrzésének szelleme mellett minden síkon (a magánéletben is);

— az alternatív mozgalomban, s nemcsak a humánus termelési és fogyasztási mód mellett, hanem mélyebben, egy új alapmagatartás, egy új érték-skála szelleme mellett (a magánéletben is);

— a szociális mozgalomban, s nemcsak a több szociális kötelezettség mellett, hanem mélyebben, a konkurencia őrülete ellenében a világméretű, ökonómiai partnerség és osztozás más szelleme mellett.

Ezen alapul tehát a mi "docta spes"-ünk, a mi "kipróbált reményünk": Ahol az Ő szelleme uralkodik, ott az egyháznak már most is van jövője. Ezért tudjuk megőrizni a reményt.

Fordította: —n—s

A természet egyensúlya

A természet évmilliókon át bonyolult egyensúlyban volt, s ennek a sokkarú mérlegnek egyes karjaira — szennyezéseivel — rácsimpaszkodott az ember. Az egyensúly felborulásának folyamata minden területen és minden szennyezésre nézve nagyjából három szakaszra tagolható:

- Első fázis: a természetes öntisztuló képesség.
 Második fázis: túlterhelődés után a természet öntisztuló képességének (a tisztító szervezeteknek) a lepusztulása, megszűnése.
 Harmadik fázis: a szennyeződés halmozódása az elviselhetetlenségig.

Tudjuk, hogy az egyes szennyezések között (káros) keresztkölcsönhatások is lehetségesek, ti. egy szennyezésfajtától elpusztulhatnak olyan élőlények, amelyek egy másik szennyezéssel még sokáig megbirkóztak volna. Az is előfordul, hogy egy hirtelen, csapásszerű szennyezés tartósan felszámolja az öntisztulóképességet olyan területen, ahol ez egyébként nem volt várható. E kivételek ellenére, mégis használhatónak tűnik a fenti szakaszolás, és tapasztalaink is sajnos azt bizonyítják, hogy a természet pusztulása a környezetünkben az egyes területeken más-más ütemben, de elvileg azonos módon történik. Ezt a jelenséget, és ennek következményeit tárgyalja ez a dolgozat.

Gyerekkoromban édesapám hívta fel a figyelmemet a Duna öntisztuló képességére: ha pl. a vízbe dobunk egy almacsutkát, az hamar baktériumok és halak táplálékává válik, megszűnik nyomtalanul, a Dunával válik egyenlővé. De arra is ő hívta fel a figyelmemet, hogy minden élő víz túlterhelhető — például — szervesanyagokkal, s az ellégtelenedés után a vízből kipusztulnak az állati, majd a növényi szervezetek, s a víz még azt az öntisztulóképességét is elveszíti, amit ezek az élőlények kölcsönöztek neki. A folyó holt vízzé, szennycsatornákat hígítóedényévé válik, s ekkor már az almacsutka is feldolgozhatatlan szennyezésként úszik az alatta lévő mérgező keverék habjain. (Ez a folyamat le is zajlott, az Elbán, a Rajnán, a Temzén; a Dunán most zajlik; később látni fogjuk, hogy a folyamat csak nagy erőfeszítéssel fordítható meg: nehéz egy folyót ismét élővé varázsolni.)

Hasonló, például, az erdők tisztító képessége: A fák és az aljnövényzet asszimilálnak, szennyeződések, port kötnék meg, stabil klímát alakítanak ki, magukba tudnak építeni még a kénés gázokból is valamennyit. De ha a savasesőket már nem tudják tovább elviselni, pusztulásba fordulnak, és maguk is szennykibocsátóvá válnak. Ugyanígy megismerhető a tavak, a talaj terhelhetősége, s hasonlóan az óceánoké, sztyeppéké, meghatározható egy adott zöldfelület mennyiséggel rendelkező város levegőjének terhelhetősége ugyanúgy, mint az egész légköré.

Most vizsgáljuk meg az elszennyeződés három fázisának folyamatát:

1) Az első fázis, az egyensúly, az öntisztulás fázisa évmilliókon át fennállt, de még az ember is évezredekken át használta úgy a természetet, hogy abból sem a természet, sem az ember nem sokat érzett. Ellenpéldaként szokták említeni, hogy az ókori ember már ki tudta méríteni az erdők megújulási képességét, több tölgyet és cédrust termelve ki hadihajók számára, mint amennyi makkból és sarjból újranőhetett. Így változtak balkáni és libanoni rengeteg erdőségek — máig — lepusztult hegyoldalakká. Minden más területen azonban a huszadik századig „kellett asszimi” a természet lehetőségeinek kimeríthetőségére.

2) A második fázis általában rövid, évekig, évtizedekig tarthat csak. Ennek okai: a természet pusztulása maga is terheli a természetet; közben az ember nemhogy csökkentené a szennyezését, hanem éppen ezekben az időkben általában meg többszörözi azt; a folyamatot gyorsítják a bevezetőben említett káros együtt hatások is: egy élő rendszer egy elemének sérül-

ésével nagyon gyakran felborul az egyensúly, és lebomlik az egész együttélő közösség. Ha pedig a természet feldolgozóképesége megszűnik, akkor nagyon hamar elérkezik a harmadik fázis, amikor az ember négy szemközti marad szeméttel, s a további elviselhetőség már csak a hígító edényzet (a Föld életelen terei) térfogatától függ.

3) Erre a harmadik fázisra jellemző, hogy a szennykibocsátás mértéke, ha lehet, lendületből még újabb nagyságrenddel nő; egyetlen pozitívum, hogy a viszonyok egyszerűsödnek: a bonyolult természeti folyamatok már kimaradnak a számításokból, a súlyos szennyezés mértéke könnyen mérhető és fizikai, kémiai modellekkel nyomon követhető. Mindazonáltal én az első fázist mégis egyszerűbbnek és kívánatosabbnak gondolnám: Ennek elve ugyanis az, hogy ha a természet határait felismerjük, és nem közelítjük meg, boldogan élhetünk itt a Földön.

Nem célom, hogy vitát indítsak a természet tűrőképességének hatáiról, csak példaként szeretnék megemlíteni néhány olyan szennyezési területet, ahol könnyen és egyértelműen eldönthető, melyik fázisban tartunk:

- Első fázis: a légköri oxigén egyensúlya, az erdők porterhelése.
 Második fázis: a Duna biológiai és szerves szennyezése, tavak eutrofizálódása, talaj savasodása.
 Harmadik fázis: a talajvíz nitrátosodása, az őserdők letarolása, a városi növényzet küzdelme a por, só, kiszáradás, nitrózus gázok ellen, a szilárd hulladékok halmozódása, a levegő szénmonoxid, ózon, kéndioxid tartalma különösen városokban, ipartelepek környékén, veszélyes hulladékok, sugárzó szemetek felhalmozódása stb.

Mivel a második fázis tragikusan rövid, ezért részletesebben az első és harmadik fázissal szeretnék foglalkozni, megállapítva, hogy a két helyzetben gyökeresen eltérő élet-stratégiára van szükségünk. Nyilvánvaló, hogy ami az első fázisban megfelelő szabályozás, az a harmadik fázisban teljességgel alkalmatlan lehet.

Az első fázisban kézenfekvőnek tűnik a limitszabályozás. Ti. ha ismert a természet öntisztulási tűrőképessége, akkor ennél alacsonyabb szinten kijelölhetünk egy terhelési határt, amit semmilyen körülmények között nem szabad túllépni. Valami hasonlót láthatunk is megvalósulni, csak nagy furcsaságokkal: Egyes országok rendelkeznek bizonyos anyagok összkibocsátásáról, Amerikában még „kibocsátási jegyet” is bevezettek például széndioxidra, kéndioxidra, amit aztán a nagy erőművek adnak-vesznek. Az alapon dolgot itt nyilván a limitszabályozás. Csakhogy a furcsaságokat is meg kell említeni, amelyek alapvetően megkérdőjelezzik e stratégia értelmét:

- sok esetben nem a kibocsátási határt szabályozzák, hanem a megengedett növekedési ütemet (mintha a természet tűrőképessége még nőne is);
- a legtöbb esetben a történelmileg kialakult, jelenlegi szinten, vagy valamilyen más kellemesnek tűnő szinten szabályozzák a szennyezés mértékét (teljesen függetlenül attól, hogy ehhez mit szól a természet);
- és a legfőbb hiba, hogy sok esetben harmadik fázisú helyzetben alkalmazzák az említett limitszabályozást, aminek aztán végképp nincs semmi értelme (sebtapasz a haslövésre).

Hasonlóan viselkedünk mi magunk is, amikor — egyébként dicséretes módon — takarékoskodunk, fogadkozunk, hogy nem fogjuk növelni víz-, villanyfogyasztásunkat, és ezzel legalábbis a növekedés ütemét valóban korlátozzuk; kevesebbet autózunk, kevesebbet vásárolunk, de nem határozzuk meg, hogy milyen ütemben és milyen szintre csökkentjük fogyasztásunkat, és legfőképpen, hogy miért. Egy harmadik fázisú szennyezés esetén a limitszabályozás ugyanis elégtelen eszköz. Még a fogyasztáscsökkentés is csak a megoldás egyik fele a második,

illetve harmadik fázis esetén. Éppen ezért írtam le ezt a gondolatmenetet, hogy legalább ne kenődjünk el, ha tényleges erőfeszítéseinknek sem most, sem hosszabb idő múltán nem látjuk a gyümölcsöt. Nem is láthatjuk. Ezt a logikai hibák világosan mutatják. Senki nem akar értelmetlenül áldozatot hozni, tehát tisztába kell jönnünk a valós helyzettel, hogy egyértelműen meghatározhatjuk harmadik fázisú élet-stratégiánkat.

Mi a teendő a harmadik fázisban? Két dolog: a csökkentés és a helyreállítás. Tetszőleges sorrendben, de lehetőleg egyszerre. Szerintem nyilvánvaló, hogy ha valamit túlléptünk és tönkretettünk, akkor vissza kell lépünk és helyre kell állítanunk, különösen ha azt is tekintetbe vesszük, hogy a helyreállítás a záloga annak, hogy újból felálljanak azok a határok, amelyeket ha nem lépünk túl, akkor hosszan és boldogan élhetünk, mint a mesében. Tehát mindkettőre szükség van. Vigasztaljon az a tudat, hogy ha a csökkentés és a helyreállítás is sikerült, akkor a gyermekeinknek már valóban csak a határaitra kell majd figyelniük. A szép, új ökológikus világban már sokkal könnyebb lesz élni, mint azt elérni.

Tehát csökkentés: nem bizonyos ütemben és bizonyos arányban való csökkentésekről van itt szó, hanem az első fázis határainak meghatározásáról, és az annak megfelelő szintű új életmód sürgős kialakításáról. A megfelelő szint bárhol lehet a határokon belül, amit ha ötmillárddal megszorozunk, akkor még a természetnek „meg se kottyan”. Nem nyafogtatunk tehát: „Nekem olyan jó állásom van. Oly édes ábrándokat ábrándoztam kamasz koromban! Hadd pancsikoljak még egy kicsit a fogyasztói világ fürdőkádjában, de holnap, ígérem, már környezetbarát dezodort fogok vásárolni!” Nem. Itt fenntartható életmódról van szó. Ezer szerencsénk, hogy ez ma Magyarországon, vidéken és a világ számos táján „könnyen” kialakítható. Meg is élhető, és unokáinknak is csak ezt kell majd megélniük, meg a dédunokáinknak, meg az ükunokáinknak, STB. (A hangsúly ebben a mondatban a satöbbin van.)

Es helyreállítás: vagyis több kárt tenni jóvá, mint amennyit okoztunk. Egészen pontosan: az emberek többségének több kárt tenni jóvá, mint amennyit a sötét múlt és a renitens kisebbség okoztak, okoznak és okozni fognak. Ez már nagyobb falat. Nemcsak magunkat kell megrendszabályozni, hanem egy tehetetlen többséget kell megnyerni... Nem csupán a méltányos fenntartható életmódról, hanem egy kifejezetten méltánytalan jóvátételre... A természet és gyermekeink érdekében... Annak jóvátételére, amit vérszerinti szüleinél rontottak el, meg azok az újjazdag ficsúrok, akiknek gazdasági ügyeskedéseit a TV-ben bámuljátok.

Mint minden, a helyreállítás és a jóvátétel sem példa nélkül való. A háborúk utáni hadisarc sokszor még nagyobb és méltánytalanabb volt, de megadták a jóvátételre kötelezettek. A Temze folyót az állam tisztította meg és állította helyre, ilyen

értelemben az adófizető többség akaratát hajtva végre. Egy város lakóinak jelentős része órák alatt felszedi azt a szemetet a közterekről, amit egy kisebbség hagyott el, amit a természet nem emésztett meg egy év alatt, csak a szél kavargatott ide-oda.

Összefoglalva: ökológiai pozitívumot kell felmutatnunk legalábbis addig, amíg a fenntarthatóság állapotát újra el nem érjük. Az ökológiai adósságot pedig ugyanúgy kamatostul kell megfizetnünk, mint az államadósságokat.

Befejezésül hadd mondjak egy példabeszédet az ökológiai pozitívumról. Egy rádiótelefonos ficsúr az ezredik masszázsszalónjának megnyitására készülődve körbepöfögi az országot. Amit tesz, társadalmilag értéktelen, mégis jól él. Ökológiailag is negatív, de talán nem is tud róla.

Ugyanebben az országban egy pék hajnalban kel, és megsüti mindannyiunk kenyereit. Rengeteget fírad, és meg is kapja a megélhetéséhez szükséges fizetséget. Munkája társadalmi egyensúlyban van: meggazdagodni sose fog, hiszen nem ő az egyetlen pék az országban, de mindenki hálás a munkájáért. Azonban a kibocsátott füstöt még senki nem fizette meg, a kemence hamuját senki nem tudja visszaalakítani, és a pék sem tudja, hogy egész életében, negyven éve, mindennap csak ökológiai negatívumot termelt (meg társadalmi értékeket, amiret megkapta a fizetését).

Egy napon a pék beállt az önkéntes tűzoltók közé, és részt vett egy villámsújtotta hegyoldal oltásában is. Fákat ültetett minden évben a felesége nevenapján, mert az ősszel volt, máskor pedig megakadályozta egy fa kivágását, pedig ezért a szomszédja hónapokig nem köszönt neki. A polgármester barátjaként sokat tehetett a helyi csatornázás meggyorsításáért, bár a szennyvízüzem még mind a mai napig nem épült meg. Egyszer még azt is megtette, hogy a város ifjúsága előtt beszédet mondott, és fontosabb harcnak nevezte a természet védelmét, mint a hazafias buzgóságot.

Másnap meghalt a pék, mert elütötte egy autó. Egy rádiótelefonos ficsúr volt, de nem a masszázsszalónos, hanem egy másik. Mit gondoltok, amikor összegyűltek a temetésén a gyermekei és az emberek, mit köszöntek meg ennek a péknek?

— A szeretetet és a kenyeret.

Valóban, a kenyeret, amelyért megkapta a fizetését, és maga is ételmezt vásárolt, és a szeretetet, amit a jó gyermekei részben viszonzottak, részben meg továbbadtak a saját gyermekeiknek. De este eljöttek a madarak is, és csendes dalolással megköszönték a fészküket, az életüket és a fákat is, amiről mindenki más elfeledkezett a temetésen.

A pék pedig megbékélve, de szomorúan hallgatta őket, mert már tudta, hogy az élete még így is ökológiai negatívumban volt. Akinek füle van, hallja meg!

Dóry István

Az élelmiszertermelés és a népesedés összefüggései a környezetvédelem gondjaival

Az átlagember naponta másfél kilogramm szilárd táplálékot és másfél liter folyadékot fogyaszt. Táplálékának jelentős részét főzve, sütvé, melegítve fogyasztja, amihez ugyanúgy tüzelőanyagot van szüksége, mint a komfort érzetét biztosító kb. 20 fokos hőmérséklet eléréséhez. Ez utóbbihoz szükséges ruházatát és hajlékát is jelentős részben a mező- és erdőgazdaságban termelt alapanyagok biztosítják. 5,5 milliárd ember fenti minimális szükségleteinek biztosítása óriási terhet ró környezetünkre. A környezet-szennyezés és az éhezés, a nyomor ugyanarra az okra vezethető vissza, a túlnépesedésre. A gazdag országok túlnépesedése okozza az előbbi, a szegényeké az utóbbi. Meglepő módon a fejlenként és évente elfogyasztott élelmiszer mennyisége alig különbözik a leggazdagabb és a közepesen fejlett, illetve sze-

gény országok esetében (egyaránt öt mázsa körül van). Sajnos a legszegényebb országokról nincsen ilyen adatom. Róluk azt tudom, hogy 1500–1800 kalória körül van a napi fogyasztásuk, a 2600 kalóriás világátlaggal és a leggazdagabb országok 3200–3400 kalóriás átlagával szemben. A leggazdagabb országokban 120–130 kg gyümölcsöt, 100–100 kilogrammnál több zöldséget és húst fogyasztanak, és 40 kiló közelében van a cukorfogyasztás is. Folyadékfogyasztásuk döntő többsége sem víz, hanem tej és tejtermék (2–300 liter/fő), üdítőital (1–200 liter), sör vagy bor (100 liter körül). Fogyasztásukban viszonylag alacsony a gabonafélék, a burgonya és a zsír aránya. Ezekben az országokban a legmagasabb az átlag életkor (76–78 év), legjobbak az egészségügyi állapotok, legmagasabb az emberek fizikai és szellemi teljesítőképessége. Táp-

lálkozási szokásaikban gondot okoz a túltápláltság, elhízás, egyes anyagok nem kívánatos mértékű felvétele (nátrium, telített vagy telítetlen zsírsavak, alkohol, állati fehérje), és a pazarlás. A közepesen fejlett és szegény országokban a napi kalóriafelvétel a világátlag és a gazdagok között mozog, gyakran megközelíti a leggazdagabbakat, pl. Magyarországon 3200 kalória/nap/fő, és a mennyisége sem kevesebb az öt mázsnál, de lényegesen rosszabb az összetétele. 30–60 kg gyümölcs, 50–80 kg zöldség, 20–30 kg cukor 40–70 kg hús, viszont 100–140 kg gabonaféle, 100 kg feletti burgonyafogyasztás, sok zsírfogyasztás jellemzi őket. Táplálkozási szokásaik és lehetőségeik következménye a túltápláltság, az elhízottság, a táplálkozási eredetű betegségek, a rosszabb általános egészségügyi helyzet és hiányos kondíció, a rövidebb

élettartam, a gyengébb fizikai és szellemi teljesítmény. A fogyasztás ezekben az országokban is pazarló, ellentétben azonban a gazdag országok csoportjával, itt a pazarlás ellenére sincs biztosítva az emberek harmonikus tápanyag, vitamin és mikroelem ellátása. A szegényebb országokban már a társadalmi igazságtalanság is szerephez jut a táplálkozási anomáliák kialakulásában. A legszegényebb országokban már az átlagos 1500 kalória is alultápláltságot, éhezést jelez, amit katasztrofális mértékben súlyosbítanak az igazságtalan elosztási viszonyok. Ezeket az országokat rendszeres éhínségek sújtják, ezekben a legalacsonyabb az átlag életkor, legrosszabbak az egészségügyi körülmények, a nyomorúság és inség között vergődők szellemi és fizikai teljesítménye alig értékelhető. A gazdag országok lakói közé sorolható mintegy egymilliárd ember. Ez a csoport nemcsak önellátó, de ez az országcsoport állítja elő a világ élelmiszertartalékait, az élelmiszersegélyek forrásait úgy, hogy lakosságának mindössze 1–5 százaléka foglalkozik élelmiszertermeléssel. A középső csoportba az önellátó országok mintegy 3 milliárd lakosa tartozik, akiknek 20–80 százaléka foglalkozik élelmiszertermeléssel. A legszegényebb országok éheznek, nyomorgó lakossága 90–95 százalékban élelmiszertermeléssel foglalkozik, mégsem képes az önellátásra még a legelemibb szinten sem. Ebbe a csoportba már több mint másfél milliárd ember tartozik, és számuk nyomorítóan növekszik.

Sokan vagyunk, világviszonylatban több mint negyvenhatalom négyzetkilométerenként (120 millió km²-en 5,5 milliárdnyian). Magyarországon 115-en, Hollandiában, Belgiumban 3–400-an. Magyarországon egy futballpályányi terület jut mindegyikünkre, amelyből az egyik térélfel van építve városokkal, utakkal, ipartelepekkel, és ennek a térélfelnek a tizenhatadát borítják az erdők. A másik térélfel folyik az élelmiszertermelés. Halászó-vadászó ősrégi országrésznyi területeken kóborol, hogy beszerezze a nyomorúságos létét fedező minimális élelmiszer mennyiséget. Vajon hány napig bírta volna egy fél futballpályán? Hány napig bírta volna Hollandiában, ahol csak egy negyed futballpályája jut egy lakosra, amelynek az egyharmadán lehet csak élelmiszert termelni? A nem öltözködő, nem autózó, nem fűtő, vegetáriánus életmódot folytató szarvasok 0,3-an, az őzek ketten, a vaddisznók 0,4-en, a nyulak hatan, a fácánok húszan vannak km²-ként. Amikor már úgy éreztük, hogy a varjak tűrhetetlen módon elszaporodtak, és elkezdtek irtani őket, akkor hárman voltak. Az összes emlős állat és madár együttes száma sem közelíti meg az emberi populáció átlagos sűrűségét. Házilataink állomány-sűrűsége viszont megdöbbentő képet mutat a táj természetes eltartóképességét tükröző vadpopulációkkal összevetve. 20 szarvasmarha, 80 sertés, 35 birka, 400 baromfi négyzetkilométerenként. Egy terület természetes eltartóképességét az adott területre jutó napenergia, az odahulló csapadék mennyisége és a talajban lévő felvehető ásványi tápanyagok mennyisége határozza meg. Az ott élő természetes növény-társulások optimálisan hasznosítják eze-

ket a forrásokat, és a legnagyobb biológiai produktumot, szervesanyagot állítják elő belőle. Ez a szervesanyag-tömeg azonban egyáltalán nem felel meg optimálisan az ott élő állatvilág táplálékigényeinek. Gondoljunk például az aljnövényzet nélküli sűrű bükkösökre, fenyvesekre, de gondolhatunk a mocsarakra és a füves pusztákra is. Az állatok fajösszetételét és sűrűségét a táplálékhiány korlátozza azon a szinten, ami a természetes populációkra jellemző, azaz nagyon alacsony szinten. A természetes ellenségeit leküzdő ember a táplálékhiányon úgy lett úrrá, hogy kipusztított maga körül minden élőlényt, amit nem ehet meg. Ezt hívjuk mezőgazdaságnak.

A halászó, vadászó ősember tízezer éveken át szerény, ártalmatlan szereplője volt a természet nagy színpadának, létszáma alig gyarapodott, kártétele elenyésző volt (Florida három Magyarországyi területén a múlt század végéig mindössze 30 000 szemínol indián élt nagy nyomorban, kőkorszaki színvonalon vadászva, halászva, ma ugyanott 12 millió ember él). Kb. tízezer évvel ezelőtt azonban döntő fordulat állt be, amikor őseink felhagyva a vándorló vadállatsorodák követésével és vadászattal, letelepedtek, háziassították az állatokat és elkezdtek földet művelni. Ettől a perctől kezdődött az a változás, amelynek során néhány százézerrel 5 milliárdra nőtt az emberiség lélekszáma, szoros összefüggésben az élelmiszertermelés fejlődésével, és sajnos ez utóbbi során a környezet mind kíméletlenebb kizsárolásával.

A civilizáció története az emberi élet számára legkellemesebb helyeken kezdődött (Kína, Mezopotámia, Egyiptom, Palesztina stb.), majd miután túlnépesedett és tönkrement az a hely, egyre újabb, már kevésbé kellemes helyek meghódításával és lepusztításával folytatódott (Görögország, Balkán, Róma, Európa stb.). Mezopotámia az ésszerűtlen öntözés következtében elszikeredett, Palesztina elsvatagosodott, a mediterránumban az erdők kiirtása, a legeltetés és az erózió az alapkövetekig lepusztította a tájat. A környezet pusztulása létalapjától fosztotta meg az ókori birodalmakat, amelyek sorra meg is buktak, elnéptelenedtek és megkezdődött a hidegebb, ridegebb észa-ki tájak meghódítása. Amerika és Ausz-

trália felfedezése után már nincs több felfedezhető terület, tehát háborúkkal kell elhódítani a gyengébbektől az életet jelentő földet. A területszerző háborúk napjainkig tartanak, és ez az egyik alapvető motiválója a népesedéspolitikának. Kellenek a fiatal harcosok, a harcosokat szülő fiatal nők, az eltartásukhoz pedig újabb földek, több élelmiszer, és akkor újra többen lehetünk, teljesítve a bibliai parancsot szaporodunk, népesedünk és uralmunk alá hajtjuk a földet. Azután egyszerű kipusztul alólunk a Föld, és úgy járunk, mint a lemmingek vagy a sásák. Kinek jó ez? Kinek a rendelése ez? Miért jó az, hogy többen vagyunk, és meddig mehet ez még tovább? 8, 12, 15, 20 milliárdig? Miért nem volt és lenne jó a jövőben is egy milliárdnyian lenni, és ezen belül 200 millióan Európában és három milliárdnyian Magyarországon? Hárommilliónyi magyar között született meg Széchenyi, Kossuth, Petőfi, Erkel és a nemzet sírjáról fantáziáló Vörösmarty Mihály is. Tényleg elsüllyedne a nemzet, a keresztény világ vagy az emberiség, ha a jövő eszményévé az egyetlen gyermekét kiemelkedő gondossággal nevelő és tanító család modelljét állítanók? Vagy netalán ezt csak másoktól várjuk el, miközben mi vígan szaporodunk, hogy felebarátainkat uralmunk alá hajthassuk? Ezekre a kérdésekre választ kell adni, mielőtt túlzó követeléseket fogalmaznánk meg a mezőgazdaság környezetkárosító hatásai kapcsán.

A mezőgazdaság által okozott környezeti ártalmak közül szinte mindig a műtrágyákról, a növényvédőszerrekről és a gyomirtókról esik szó. Pedig a mezőgazdaság tízezer éves, a környezetet pusztító, de egyben az ember felemelkedését szolgáló történetében ez az utolsó ötven év, amióta vegyszereket használunk, csak egy epizód, és ma sem ez okozza a legfőbb gondot. A mezőgazdaság által okozott környezeti károk legfőbb eszközei évezredek óta változatlanul a balta, a fűrész, a tűz, az eke, a lapát, a talicska és a legeltetés. A túlnépesedés következtében egyre újabb erdőket vágunk ki évezredek óta, egyre újabb mocsarakat csapolunk le, egyre újabb folyókat szabályozunk, felegetjük a természetes növénytakaró maradványait, kiszántjuk a földből a gyökereiket, és miután mara-

déktalanul elpusztítottunk mindent, akkor bevetjük. A terményt elfogyaszthatjuk jószagainkkal együtt, és csak egy töredék jut vissza trágya formájában a földre. Az elfogyasztott élelmiszerek nagy része hő- és mozgási energiává alakul, más része szemétté és szennyvízzé válik, és örökre elvész a termőföld számára. A földművelés és a túlzott mértékű legeltetés a növénytakaró nélkül maradó földek eróziójához és elszivatagosodáshoz vezet. Egyes térségekben a krónikus túlzóanyaghiány is hozzájárul ehhez a folyamathoz. Az esőerdők irtása, az északi erdők túlzott ütemű kitermelése, az elszivatagosodás, a globális felmelegedés, amelyben a mezőgazdaságnak is van szerepe, de főleg a túlnépesedés klimatikus változásokhoz vezet beláthatatlan következményekkel.

A vegyszerek csak ott okozhatnak károkat, ahol használják őket. A Föld nagy részén gyakorlatilag egyáltalán nem használnak vegyszereket, mert nincs rá pénzük. A legjelentősebb, extenzív mezőgazdaságot folytató országokban olyan alacsony az egy hektárra eső vegyszerfelhasználás, hogy az még esetleges szakszerűtlen alkalmazás mellett sem okozna számottevő környezeti kárt. Ezekben az országokban az egy hektárra eső vegyszerfelhasználás 25 kg alatt van (Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, Szovjetunió utódállamai). A mezőgazdasági kemikáliák szakszerűtlen és ésszerűtlen felhasználása elsősorban Nyugat-Európában és Japánban, másodsorban Közép-Európában okozhat környezeti károkat, ahol az egy hektárra eső felhasználásuk meghaladja a 200 kilogrammot, helyenként a 400-at is. A műtrágyák használata kevésbé kockázatos, mint a növényvédőszerké és a gyomirtóké. Ahol már ezer éve folyik mezőgazdasági termelés vagy még régebben, ott olyan mértékben elfogytak egyes kulcsfontosságú elemek a talajból, amit csak műtrágyával lehet pótolni (P, K, Mg stb.). A vetésváltással és az ugaroltatással csak egy sokkal alacsonyabb természettől megfelelő tápanyagállapotot lehet elérni nitrogénből. Szakszerűtlen tápanyag-utánpótlás és talajművelés mellett a tápanyagokat felveszik a növények, és az nem kerülhet sem a talajvízbe, sem az élővízbe. A talaj elsavanyodása megakadályozható. Mindez természetesen nem mond ellent, sőt a szakszerűség egyenesen feltételezi azt, hogy minden lehetséges szervesanyagot, amit a föld megtermelt, visszajuttassunk a földre eredeti vagy komposztált formában. De ne álltassuk magunkat azzal, hogy az anyag- és energiamegmaradás elve épp a mi kertünkben bukik meg, ahonnan állandóan elhordhatunk, illetve elhasználhatunk anyagokat anélkül, hogy pótolnók.

A növényvédőszer használata nem nélkülözhetetlen. Egyes kultúrákban egyáltalán nem használnak, pl. kukorica, másokban csak ritkán, ha valamilyen epidémia lép fel, pl. gabonafélék, tömegtakarmányok, legelők, kaszálók, márpedig ezek foglalják el a mezőgazdasági terület nagyobbik felét. A legtöbb növényvédőszer a kertészeti kultúrákban, a szőlőben, gyümölcsösökben és a zöldségtermesztésben használják. Az árutermő ültetvényekben általában biztosított a szakszerű alkalmazásuk, és ez csökkenti a kocká-

zatot. A házikertekben, hobbykertekben, üdülőhelyeken és általában a lakott területeken jó lenne, ha minimálisra csökkenne a használatuk, mert ott sem a szakszerűség, sem a biztonság nem garantálható. Szerencsére nálunk a közterületeken minimális mértékben, az erdőgazdaságokban pedig egyáltalán nem használnak növényvédőszeret. A gyomirtók használata mérsékelhető, kiskertekben teljesen mellőzhető.

Környezetvédők körében gyakran elhangzik az, hogy egyes régi fajták műtrágyázás és növényvédelem nélkül is jól teremtek, és hogy ezeket feleslegesen váltották fel a sok műtrágyát igénylő új fajtákkal. Össze kell hasonlítani a korabeli „jó terméseket” a maiakkal, és máris világossá válik hogy közben három-négyszeresére nőttek a termésátlagok. A világviszonylatban is kiváló Bánkúti búza termésátlaga a harmincas-egyes években nem érte el a legjobb éveken sem a 15 mázsát, a nyolcvanas években az új fajták és a megváltozott agrotechnika következtében az országos átlag 50 mázsa felett volt. Az elmúlt években visszaesett a mezőgazdasági kemikáliák forgalma egész Közép- és Kelet-Európában. Egyes országokban felére-harmadára csökkent a felhasználás. Nálunk is. A termésátlagok rohamosan hanyatlának, az élelmiszerhiány és az import egyre növekszik. Másik következtetés vélekedés, ami a fentiekkel is összecseng, hogy talán nem esnének vissza a termésátlagok a múlt századi szintre akkor sem, ha nem használnánk vegyszereket és gépeket, mert azóta a tudomány sokat fejlődött, és a nemesítés is látványos eredményeket ért el. Sajnos ez sem igaz, a tudásunk éppen a vegyszerekben és a gépekben manifesztálódott, és a nemesítés eredményei is a gépesített, vegyszeres technológia kínálja a lehetőségek realizálására irányultak. Tehát az a feltételezés, hogy az új fajták a régi körülmények között is megállnának a helyüket, nem igaz, sőt ebben az esetben jöhetnek a régi fajták és velük együtt a fogyasztói társadalom ellentéte, a nélkülöző, éhező társadalom. Véleményem szerint valahol a kettő között van a szerény fogyasztó, szegényesen élő, de a környezetét a jelenleginél kevésbé kizsákmányoló, kevésbé szennyező társadalom. De vajon elég-e ez a jelenlegi 5,5, a 2030-ra várható 8-9 milliárd és a későbbiekre előrejelzett 12 milliárd embert számláló bolygónk jövője szempontjából. A következő 3-500 évben biztos, hogy nem leszünk kevesebben, mint jelenleg. Nem átmeneti jelenségről van szó, amit csak át kell vészelni, és azután minden rendben lesz.

Visszatérő probléma évezredek óta a túlzott mértékű állattartás, legeltetés. A leggazdagabb országok környezetvédelmi rokonszenveznek a vegetáriánus életmóddal, és propagálják is, vagy legalább a kevesebb állati fehérje fogyasztására alapozott reformtendenciókat. Gyakran emlegetik, hogy 1 kalória állati termék előállításához az állat 6 kalóriányi takarmányt fogyaszt el. Ez igaz, de legyünk óvatosak a levonható következtetésekkel. Valóban pazarló eljárás ez, ha emberi fogyasztásra is alkalmas gabonafélékkel takarmányozzuk az állatokat (Európa baromfi- és sertéstartására ez elég jellemző), vagy olyan helyen legelnek, ahol emberi fogyasztásra is alkalmas élelmiszernövényeket lehetne termesztetni (ter-

mészetesen a legelők, kaszálók, rétek feltörése után, ami szintén nem természetbarát technológia). De segítene-e ez a Szahel-övezet éhezőin, akiknek szinte kizárólagos élelmüket az emberi fogyasztásra alkalmatlan kórokat rágszáló állataik szolgáltatják, vagy Dél-Ázsia népeinek, akiknek egyetlen állati fehérjeforrását, a tejet szintén a másképp nem fogyasztható fűfélékből állítják elő sovány tehéneik. A világ hústermelésének jelentős hányadát az ausztráliai, amerikai, orosz, kínai, mongol sztyeppéken, préríken, pampákon legelő marhák és birkák szolgáltatják egy viszonylag kevésbé természetromboló gazdálkodás keretében. Mindaddig, amíg ez nem válik olyan mértékűvé, ami meghaladja az adott legelők eltartóképességét, mint a Szahel-övezetben, addig nem kellene kifogásolnunk. Ha a leggazdagabb országok lakói az egészséges mértékig csökkentik a húsfogyasztásukat, helyesen teszünk, de azt, hogy csökkentés-e az állattartást, csak azután döntsék el, ha választ adtak arra a kérdésre, hogy ad-tál-e enni az éhezőknek?

Biogazdálkodás, organikus gazdálkodás, autarchikus kommunák, alternatív közösségek: kedvenc gyermekkori olvasmányaim legszebb lapjai elevenednek meg ezekben romantikus vállalkozásokban. Vernefigurákat és Robinson Crusoe-t idéző hősök túrják a földet, gyűjtögetik a gyógyító füveket, s legeltesk állataikat szerre Európában és Észak-Amerikában. Szavaikból úgy tűnhet, hogy kemény fizikai munkával és nagyon szerény életvitel mellett a közöségük önfenntartó. Szeressük ezeket a felebarátainkat is, érdeklődjünk életük és tapasztalataik iránt, mert biztos, hogy tanulhatunk is tőlük egyet s mást, de ne álltassuk magunkat és főleg ne hirdessük ezt mint társadalmi alternatívát, mert ezek a közösségek a gazdag társadalmak élőködői, akik jómódú szüleik, támogatóik adományaiból, a társadalom nagyvonalú szociális ellátásaiból (munkanélküli segély, betegbiztosítás, szociális segítélyek, tartásdíjak) élnek elsősorban. Igénybe veszik a modern társadalom szolgáltatásait, utak, közművek, hírközlés stb., de nem járulnak hozzá a fenntartásukhoz. Nem véletlen, hogy ezek a mozgalmak csak a leggazdagabb országokban léteznek, vagy a még gazdagabbak neo- vagy antineokolonializmusaként jelennek meg egyes fejlődő országokban. Üdvözlőjünk tehát minden olyan törekvést, amellyel igyekeznek saját élelmiszer ellátásukat részben vagy teljesen megoldani vegyszerek, gépek és külső energia felhasználása nélkül, szűkebb és tágabb környezetük rombolása nélkül. Ne becsljük le azt se, ha munkájuk eredménye csak részleges önálláshoz elegendő, de ne is értékeljük túl ezeket a törekvéseket, mert azzal neveltségessé tennők magunkat és a környezetvédő mozgalmakat. Ne képzeljük, hogy 5-10, esetleg 12 milliárd felebarátunk élelmiszerellátása a következő félvezredben ilyen módon megoldható. Tehát lehet-e vegyszerek nélkül gazdálkodni? Természetesen lehet, de csak azon a szinten, ahogy a vegyszerek megjelenése előtt. Lehet-e élni a környezetet károsító mezőgazdaság nélkül? Természetesen lehet, ha nem leszünk többen mint akkor (10 fő/km²), és be is érjük annyival.

Geisler János

TARTALOM

Tanulmány

Franz J. Hinkelammert – Norbert Arntz:

Minden ember számára biztosítani a túlélést 2–6

Norbert Copray: Búcsú az igazság monopóliumától 9–11

Reflexió

Miért: sem együtt, sem egymás nélkül? 7–8

Harmadik világ

A leprások között 12–14

Boldog Damian de Veuster, az AIDS-korszak szentje 15

Életproblémák

Mihálovics Zoltán: Ágytól — (Úr)asztaltól? 16

Gyerekeknek Moha-mese

Citromfácska 17–18

Családi oldal

Otthonszülés — Születésház 19–20

Erőszakmentesség

Giuseppe naplója 21–23

Elmélkedések

Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–27

Egyházunk életéből

Hans Küng: A III. évezred egyháza felé 27

Környezetvédelem

Dóry István: A természet egyensúlya 28–29

Geiszler János: Az élelmiszertermelés és a népesedés
összefüggései a környezetvédelem gondjaival 29–31

Felhívás!

Kérjük azokat az olvasóinkat, akiknek az elmúlt év végén lejárt az előfizetésük, hogy újítsák meg azt.

A tavi beszéd nyolc boldogsága

Márk evangéliumának negyedik fejezetében Jézus a tó partján és a tavon is tanítja a körégyűlt, örömhírt szomjazó népet, tanítványokat. Itt mondja el a magvetőről, a nagy fává terebélyesedő mustármagról, a lámpásról és a magától növekvő vetésről szóló példabeszédeit. Ahogy a hegyen megszülető tanításából kikristályosodott a hegyi beszéd nyolc boldogsága, ugyanúgy megfogalmazhatta volna Jézus a tavi beszédek nyolc boldogságát. Valahogy így:

*Boldogok, akik Jézust követik,
mert emberhalászokká teszi őket.*

*Boldogok, akik életüket rábízák bárkájukra,
mert elérik a túlsó partot.*

*Boldogok, akik most szorongnak és félnek,
mert majd biztonságot és örömet lelnek az Úrban.*

*Boldogok, akik nem csüggednek el a viharban,
mert Istenük velük van bárkájukban.*

*Boldogok, akiknek erős a hitük,
mert nem süllyednek el a hullámokban.*

*Boldogok, akik újra meg újra kivetik hálójukat,
mert az életet teljességgel kifogják.*

*Boldogok, akik vízből és Szentlélekből újjászülettek,
mert övék lesz az Isten Országja.*

*Boldogok, akik Istenben bíznak,
mert az Úr nem hagyja el őket a bajban.*

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát.

Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.

Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.

A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VI/1. (29) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.

Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel

támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,

és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén

állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg

az adóalapból levonható!

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén

küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8)

szellemében szerző honoráriumot nem váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a

szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hoz-

zájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közöl-

hetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ez-

úton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a NEOTIPP BT nyomdaüzemében, Bu-

dapesten.

Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation” for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education, and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

Editor: GARAY András — Address:

H-2120 Dunakeszi, Bercsenyi u. 5/c

The materials published by „Érted vagyok” can be

republished free, without distortion of contents. The

editorial board hereby asks for complimentary copies in

case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

1028 Budapest,

Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre

lehet küldeni. Kérjük, az utalvány közepső, Értesít-

tés részén a név és cím olvashatóan, pontosan le-

gyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan

legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1995-re (postaköltséggel):

Belföldre: 360 Ft

10 példánytól (példányonként) . . . 312 Ft

szociális előfizetés 252 Ft

(nagy családosok, mozgássérültek, hallássé-

rültek, diákok, hetven éven felüliek és állami

gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:

Itthon előfizetve:

a szomszédos országokba 360 Ft

egyéb külföldre 1500 Ft

Nyugaton: 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai ke-

resztény iskolát támogatják.